

T.C.
Avrasya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yönetim Bilimleri Anabilim Dalı
Yönetim Bilimleri Bilim Dalı

**ENERJİ KAYNAKLARIMIZ IŞIĞINDA HİDROELEKTRİK
SANTRALLERİN TÜRKİYE EKONOMİSİNDEKİ YERİ VE
TRABZON ÖRNEĞİ**

Mehmet Mücahit ÜÇÜNCÜ

Yüksek Lisans Tezi

Trabzon 2016

**ENERJİ KAYNAKLARIMIZ IŞIĞINDA HİDROELEKTRİK
SANTRALLERİN TÜRKİYE EKONOMİSİNDEKİ YERİ VE
TRABZON ÖRNEĞİ**

Mehmet Mücahit ÜÇÜNCÜ

Avrasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yönetim Bilimleri Anabilim Dalı, Yönetim Bilimleri Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Ömer GÜRKAN

Trabzon 2016

KABUL VE ONAY

Mehmet MÜCAHİT ÜÇÜNCÜ tarafından hazırlanan “Enerji Kaynaklarımız Işığında Hidroelektrik Santrallerin Türkiye Ekonomisindeki Yeri ve Trabzon Örneği”, başlıklı bu çalışma, 30/05/2016 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Mustafa KÖKSAL (Başkan)

İmza

Prof. Dr. Ömer GÜRKAN (Danışman)

İmza

Yrd. Doç. Dr. Osman ÜÇÜNCÜ (Üye)

İmza

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

İmza
(Doç. Dr. M. Asıf YOLDAŞ)
Enstitü Müdürü

T.C.
AVRASYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim (30/05/2016).

Mehmet Mücahit ÜÇÜNCÜ

ÖZET

ÜÇÜNCÜ Mücahit Mehmet, Enerji Kaynaklarımız Işığında Hidroelektrik Santrallerin Türkiye Ekonomisindeki Yeri ve Trabzon Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Sayfa, 109, Trabzon, 2016.

Enerji tüketimi, ülkelerin gelişmişlik düzeylerinin en önemli ölçütü olarak kabul edilmiştir. Enerjiye olan ihtiyaç sürekli artmakta ve gelecekte de artmaya devam etmektedir. Fakat gün geçtikçe artan enerji ihtiyacını doğal kaynaklardan karşılamak artan nüfus ve sanayileşme nedeniyle güçlüklerle karşılaşmaktadır ki doğal kaynakların gün geçtikçe azalması daha çok yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelimi zorunlu hale getirmektedir.

Bir ülkenin gelişmişlik düzeyi kişi başına düşen elektrik üretimi ve tüketimi ile ölçülebilmekte ve yaşam standartları da buna paralel olarak gelişmektedir.

Cumhuriyetin ilanı zamanlarında insan başına düşen 7 kWh'lık tüketim 2000'li yıllarda 1805 kWh'e ulaşmıştır. Böyle olmasına karşın bu oran Avrupa'da 5000 kWh, dünya ortalamasında 2500 kWh'a karşılaştırıldığında çok geride olduğumuz görülmektedir. Bu tablo enerji konusunda çok ciddi planlar yapmamız gerektiğini göstermektedir.

Ülkelerin gelişmişlik düzeyi harcadıkları enerji miktarı ile ölçülür.

Hidroelektrik enerji, Ülkemizin milli ve en önemli yenilenebilir enerji kaynaklarından biridir. Kalkınmış ülkelerde hidroelektrik potansiyel büyük ölçüde değerlendirilmiştir fakat Türkiye'de işletmeye açılan santraller ile söz konusu mevcut olan bu potansiyelin yalnızca %35,4'lük bir bölümü kullanılmıştır. Türkiye'nin brüt hidroelektrik enerji potansiyeli 433 milyar kWh/yıl, teknik yönden değerlendirilebilir potansiyelinin 216 milyar kWh/yıl, ekonomik potansiyelinin ise 129,9 milyar kWh/yıl civarında olduğu öngörülmüştür (DSİ, 2009).

Günümüzün en temel sorunlarından biri enerji ihtiyacı ve bu ihtiyacın giderilmesi için yaratılan çevresel sorunlardır. Hidroelektrik enerji üretimi için inşa edilen barajlar ve Hidroelektrik Santraller beraberlerinde birçok yarar zarar konusunu

gündeme getirmektedir. Bu bağlamda hidroelektrik enerji üretiminin yararlılığı bilim dünyasında ve kamuoyunda tartışılmaktadır. Bu bilgiler ışığında enerji kaynaklarının bir ülkenin kalkınmışlığını ve ekonomik olarak gelişmişliğini göstermesi bakımından yadsınamayacak kadar fazladır.

Bu çalışmanın amacı; Türkiye'nin bu kapsamdaki toplam santralleri içerisindeki yerini, toplam hidroelektrik enerji üretimine katkılarını, Türkiye ve havza içerisindeki toplam hidroelektrik potansiyellerin değerlendirme oranlarını tespit etmeyi de amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hidroelektrik Santralleri, Enerji Kaynakları, Yenilenebilir Enerji Kaynakları, Enerji Kaynaklarının Yarar ve Zararları

ABSTRACT

ÜÇÜNCÜ Mücahit Mehmet, Energy Resources in the Light of the Hydropower Plants in the Turkish Economy and the Location of the Example of Trabzon, Thesis, Pages, 109, Trabzon, 2016.

Energy consumption is considered as the most important criteria for the development levels of the countries. Energy consumption is continuously increasing and will continue to increase in the future. However, meeting the increasing need for energy from the natural resources is a challenging issue because of the increasing population and industrialization. By the same token, day by day decrease of natural resources inevitably directs more to renewable energy resources.

Per capita consumption or production of electric energy in a country is important since it reflects the life standards in that country.

Although per capita consumption for electric energy in the first years of the republic, which was 7kwh, has increased 1805 kWh in 2000s, it is clear that we are below the World or Europe considering that this ratio is 5000 kWh in Europe and 2500 kWh in the World. This results imply that we need to prepare important plans about this issue.

The development levels of the countries are measured through the quantity of their energy consumption.

Hydroelectric energy is one of the most important available renewable energy resources of Turkey. While developed countries have used their potential in a vast scale, only 35,4% of this potential with the existing facilities has been used in Turkey. Gross hydroelectric potential of Turkey is about 433 billion kWh/year, her usable potential from the technical aspect is about 216 billion kWh/year, and her economic potential is about 129,9 billion kWh/year (DSİ, 2009).

One of today's most fundamental problems is energy need and the environmental problems created to meet this need. The barrages and hydroelectric stations built for hydroelectric energy production bring many benefit-damage issues up

together with them. In this context, the utility of hydroelectric energy production is discussed in science world and public opinion. In the light of this information, it is an undeniable truth that energy resources are the indicators of a country's development and economic growth.

The purpose of this study is to investigate Turkey's place in the total stations in this context, her contribution to the total hydroelectric energy production, and the usage ratio of total hydroelectric potentials in Turkey and basin.

Key Words: Hydroelectric Power Plants, Energy Sources, Renewable Energy Sources.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER	v
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	vii
TABLolar DİZİNİ	viii
KISALTMALAR DİZİNİ	viii
SİMGELER DİZİNİ.....	xv
ÖNSÖZ.....	xvi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ENERJİ NEDİR? ENERJİ ÇEŞİTLERİ NELERDİR?

1.ÇALIŞMANIN AMACI VE KAPSAMI.....	5
1.1. ENERJİ KAYNAKLARI.....	5
1.2. YENİLENEMEYEN ENERJİ KAYNAKLARI.....	7
1.2.1. Petrol	7
1.2.1.1. Fuel-Oil, Asfaltit, Nafta, Motorin ve Çok Yakıtlı Elektrik Santralleri.....	10
1.2.2. Doğal Gaz.....	13
1.2.2.1. Doğalgaz Santralleri	16
1.2.3. Kömür	20
1.2.3.1. Türkiye'deki Kömür ve Linyit Santralleri	23
1.2.4. Nükleer Enerji (NE).....	23
1.2.4.1. Türkiye'de Nükleer Enerji (NE) Santralleri.....	235
1.3. YENİLENEBİLİR ENERJİ KAYNAKLARI.....	266
1.3.1. Jeotermal Enerji	217
1.3.2. Biyokütle Enerjisi.....	30
1.3.2.1. Türkiye'de Biyogaz, Biyokütle, Atık Isı ve Piroolitik Yağ Enerji Santralleri.....	30
1.3.3. Hidrojen Enerjisi.....	33
1.3.4. Güneş Enerjisi (GE)	34
1.3.4.1. Türkiyede Güneş Enerjisi Santralleri ve Güçleri	34

1.3.5. Rüzgâr Enerjisi Santrali (RES).....	42
1.3.5.1. Türkiye’deki Rüzgâr Enerji Santralleri.....	44

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE VE DÜNYA'DA HİDROELEKTRİK SANTRALLERİ

2.HİDROELEKTRİK ENERJİ	49
2.1. DÜNYA ÖLÇEĞİNDE HES KULLANIMI	56
2.2. TÜRKİYE’DE HES’LERİN GELİŞİMİ	58
2.3. TÜRKİYE’NİN HİDROELEKTRİK ENERJİ POTANSİYELİ	59
2.4. TÜRKİYE’DE İNŞA HALİNDE OLAN ELEKTRİK ENERJİSİ ÜRETİM SANTRALLERİ	62
2.5. TÜRKİYEDEKİ HES SAYISI VE İSİMLERİ.....	62
2.6. HES’LERİN FAYDALARI	71
2.7. HES’LERİN ZARARLARI	73
2.8. HES’LERİN KALKINMA VE EKONOMİDEKİ YERİ VE ÖNEMİ	74
2.9. HES’LERİN SINIFLANDIRILMASI.....	75

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TRABZON İLİNDEKİ HİDROELEKTRİK SANTRALLERİN EKONOMİYE KATKISI

3. TRABZON BÖLGESİ HES ÇALIŞMALARI	77
3.1. ÇALIŞMA BÖLGESİNDEKİ HES’LERİN EKONOMİYE KATKISI	84
3.2. YAPIM AŞAMASINDAKİ SANTRALLER	86
3.2.1. Üretim Lisansı Alınan Elektrik Santrali	86
3.3. DSİ 22. BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ BÖLGESİNDE MEVCUT AKARSULARIN BRÜT HİDROELEKTRİK POTANSİYELİ.....	91
3.4. DSİ 22. BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ BÖLGESİNDE HİDROELEKTRİK ENERJİ POTANSİYELİ DEĞERLENDİRME ÇALIŞMASI.....	91
3.5. TRABZON İLİNDEKİ HİDROELEKTRİK SANTRALLERİ	92
3.6. TRABZON BÖLGESİ MEVCUT HES PROJELERİN BÖLGE EKONOMİSİNE KATKISI	96
SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	10000
KAYNAKÇA.....	104
ÖZGEÇMİŞ	108
EKLER	109

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.1: Türkiye’de Yerli Ham Petrol Üretimi... ..	9
Şekil 1.2: Kıtalara Göre Petrol Üretimi	10
Şekil 1.3: Dünya’da Enerji Tüketimi 1990-2030 Yılları	12
Şekil 1.4: Nükleer Enerji Reaktörünün Şematik Gösterimi	23
Şekil 1.5: Türkiye'nin Nükleer Hammadde (Uranyum ve Toryum) Kaynakları.....	25
Şekil 1.6: Biyokütle Enerjinin Isıtmada Kullanımı	32
Şekil 1.7: Rüzgâr Enerjisi Santrallerinin Bölgelere Göre Dağılımı	43
Şekil 1.8: Türkiye’de Lisanslı RES’leri	47
Şekil 2.1: 2015 Yılı Elektrik Üretimi ve Enerji Kaynaklarının Oranları.....	50
Şekil 2.2: Türkiye’de Elektrik Enerjisi Kurulu Gücünün Değişimi (1970 -2014)	50
Şekil 2.3: Hidroelektrik Santralin Genel Yapısı.....	53
Şekil 2.4: HES Tipleri.....	54
Şekil 2.5: Teknik ve Ekonomik Bakımdan Dünya Yıllık HES Potansiyeli	56
Şekil 2.6: Dünyada Mevcut, İnşa Halinde, Planlanmış Hidroelektrik Kurulu Güç.....	57
Şekil 2.7: Dünyada Üretilen Hidroelektrik Enerjinin Kıtalara Göre Dağılımı.....	58
Şekil 3.1: Çalışma Bölgesinde Toplam HES’lerin Durumu	82
Şekil 3.2: Çalışma Bölgesinde Küçük HES’lerin Durumu	82
Şekil 3.3: Çalışma Bölgesindeki İllere ve Kurum ve Kuruluşlara Bağlı Olarak İlgili HES Sayısı ve Toplamı.....	83
Şekil 3.4: DSİ 22. Bölge Müdürlüğü, EİE, Tüzel ve Toplam HES’lerde Üretilen Enerji Miktarı	83

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1.1: Enerji Kaynakları Sıralaması	6
Tablo 1.2: Dünya Petrol Rezervleri.....	8
Tablo 1.3: Fuel Oil, Asfaltit, Nafta, Motorin ve Çok Yakıtlı Elektrik Santralleri Profili ..	11
Tablo 1.3: (Devamı) Fuel Oil, Asfaltit, Nafta, Motorin ve Çok Yakıtlı Elektrik Santralleri Profili	12
Tablo 1.4: Türkiye'nin Gaz İthalatının Kaynak Bazında Dağılımı (2010-2013)	14
Tablo 1.5: Dünya Doğalgaz Tüketimi Dağılımı	15
Tablo 1.6: Türkiye'deki Doğalgaz Santraller	16
Tablo 1.6: (Devamı) Türkiye'deki Doğalgaz Santraller	17
Tablo 1.6: (Devamı) Türkiye'deki Doğalgaz Santraller	18
Tablo 1.6: (Devamı) Türkiye'deki Doğalgaz Santraller	19
Tablo 1.7: Türkiye'de Kömür ve Linyit Kömürü Santralleri	22
Tablo 1.8: Türkiye NES'leri ve Kapasiteleri	26
Tablo 1.9: Türkiye Jeotermal Enerji Kaynakları.....	28
Tablo 1.10: Yapım Aşamasında Olan Jeotermal Enerji Santralleri ve Güçleri	29
Tablo 1.11: Üretim Lisansı Alan Jeotermal Enerji Santralleri.....	29
Tablo 1.12: Biyogaz, Biyokütle, Atık Isı ve Pirolitik Yağ Enerji Santralleri ve Güçleri .	31
Tablo 1.12: (Devamı) Biyogaz, Biyokütle, Atık Isı ve Pirolitik Yağ Enerji Santralleri ve Güçleri.....	32
Tablo 1.13: Güneş Enerji Santralleri ve Güçleri	36
Tablo 1.13: (Devamı) Güneş Enerji Santralleri ve Güçleri.....	37
Tablo 1.13: (Devamı) Güneş Enerji Santralleri ve Güçleri.....	38

Tablo 1.13: (Devamı) Güneş Enerji Santralleri ve Güçleri.....	39
Tablo 1.13: (Devamı) Güneş Enerji Santralleri ve Güçleri.....	40
Tablo 1.14: Türkiye'nin Toplam Güneş Enerjisi Potansiyelinin Aylara Göre Dağılımı	41
Tablo 1.15: Türkiye'nin Yıllık Toplam Güneş Enerjisi Potansiyelinin Bölgelere Göre Dağılımı	41
Tablo 1.16: Rüzgâr Enerji Santralleri ve Güçleri.....	45
Tablo 1.16: (Devamı) Rüzgâr Enerji Santralleri ve Güçleri.....	46
Tablo 1.16: (Devamı) Rüzgâr Enerji Santralleri ve Güçleri.....	47
Tablo 1.17: Dünyada Yıllık Rüzgâr Kurulu Güç Kapasitesi	47
Tablo 2.1: Elektrik Üretimi ve Enerji Kaynakları Oranları.....	52
Tablo 2.2: Hidroelektrik Santrallerin Sınıflandırılması.....	54
Tablo 2.3: Dünyada En çok Hidroelektrik Üreten Ülkeler	57
Tablo 2.4: Türkiye'de Havzalara Göre Yıllık Akış ve Brüt Hidroelektrik Potansiyel	60
Tablo 2.5: Hidroelektrik Santral Proje Durumu.....	62
Tablo 2.6: Hidroelektrik Santrallerin Durumu.....	63
Tablo 2.6: (Devamı) Hidroelektrik Santrallerin Durumu.....	64
Tablo 2.6: (Devamı) Hidroelektrik Santrallerin Durumu.....	65
Tablo 2.6: (Devamı) Hidroelektrik Santrallerin Durumu.....	66
Tablo 2.6: (Devamı) Hidroelektrik Santrallerin Durumu.....	67
Tablo 2.6: (Devamı) Hidroelektrik Santrallerin Durumu.....	68
Tablo 2.6: (Devamı) Hidroelektrik Santrallerin Durumu.....	69
Tablo 2.6: (Devamı) Hidroelektrik Santrallerin Durumu.....	70
Tablo 2.6: (Devamı) Hidroelektrik Santrallerin Durumu.....	71
Tablo 2.7: Hidroelektrik Santrallerin Sınıflandırılması.....	75
Tablo 2.8: Elektrik Üretiminde Yatırım ve Birim Maliyet Karşılaştırılması	76
Tablo 3.1: İllere Göre HES Projelerinin Genel Dağılımı	78

Tablo 3.2: Çeşitli Tasarım Safhasında Küçük ve Büyük HES’lerin Enerji Üretiminin Dağılımı (GWH/yıl)	79
Tablo 3.3: Küçük ve Büyük HES Durumu	80
Tablo 3.4: -6446 Sayılı EPK ‘unca Geliştirilen HES Sayısı.....	81
Tablo 3.5: Çalışma Bölgesinde Geliştirilmiş Projelerin Türkiye’nin Mevcut Kurulu Güç ve Ürettiği Enerji Miktarlarıyla Karşılaştırılması	84
Tablo 3.6: Trabzon Bölgesi HES’ler ve Güçleri	85
Tablo 3.7: Trabzon İlindeki Yapım Aşamasında Olan Santraller	86
Tablo 3.8: Bölgede Bağlantı ve Sistem Kullanım Anlaşması Olan Üretim Santralleri	87
Tablo 3.8: (Devamı) Bölgede Bağlantı ve Sistem Kullanım Anlaşması Olan Üretim Santralleri.....	88
Tablo 3.8: (Devamı) Bölgede Bağlantı ve Sistem Kullanım Anlaşması Olan Üretim Santralleri.....	89
Tablo 3.8: (Devamı) Bölgede Bağlantı ve Sistem Kullanım Anlaşması Olan Üretim Santralleri.....	90
Tablo 3.9: Trabzon İli Atası Baraj Bilgileri	92
Tablo 3.10: Trabzon İli HES Projeleri.....	93
Tablo 3.10: (Devamı) Trabzon İli HES Projeleri	94
Tablo 3.10: (Devamı) Trabzon İli HES Projeleri	95
Tablo 3.11: Trabzon Bölgesinde Elektrik Enerjisi Tüketimi ve Enerji Nakil Hattına Verilecek Elektrik Miktarları.....	96
Tablo 3.12: Bölgenin Enerji Talep Miktarı	97
Tablo 3.13: Trabzon İlinin Enterkonnekte Sistemindeki Durumu(Arz –Talep Tablosu)	98
Tablo 3.14: 2015 Yılı Aylara Göre Çekilen Minimum ve Maksimum (MW) Güçler ve Maksimum (MVAR)	99

KISALTMALAR DİZİNİ

AB: Avrupa Birliği

A.Ş.: Anonim Şirketi

C. Cilt

°C: Santigrat Derece

Cent/kWh: 1 Kilowatsaat'e Karşılık Gelen Cent

Cm: Santimetre

cm²: Santimetrekare

cm³: Santimetreküp

Doç.: Doçent

Dr.: Doktor

DSİ: Devlet Su İşleri

Euro Cent/kWh: 1 Kilowatsaate Karşılık Gelen Euro Cent

EİEİ: Elektrik İşleri Etüt İdaresi

EMO: Elektrik Mühendisleri Odası

EPDK: Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu

ETKB: Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı

EÜAŞ: Elektrik Üretim Anonim Şirketi

EWEA: Avrupa Rüzgâr Enerjisi Derneđi

G: Giga (1 G = 10³ M = 10⁶ K)

- GE:** Güneş Enerjisi
- GW:** Gigawatt (1 GW = 103 MW = 106 KW = 109 W)
- GWh:** Gigawattsaat (1 GWh = 103 MWh = 106 KWh = 109 Wh)
- GWh/yıl:** 1 Yıllık Toplam Gigawattsaat
- GWth:** Gigawattermal
- HE:** Hidroelektrik Enerji
- HES:** Hidroelektrik Santral
- IEA:** Milletler Arası Enerji Ajansı
- IMF:** Uluslararası Para Fonu
- İTÜ:** İstanbul Teknik Üniversitesi
- J:** Joule
- JE:** Jeotermal Enerji
- J/yıl:** 1 Yıllık Joule
- kcal:** Kilokalori
- kg:** Kilogram
- km:** Kilometre
- km²:** Kilometrekare
- KTÜ:** Karadeniz Teknik Üniversitesi
- kW:** Kilowatt (1 KW = 103 W)
- kWh:** Kilowattsaat (1 KWh = 103 Wh)
- LPG:** Sıvılaştırılmış Petrol Gazı

LNG: Sıvılaştırılmış Doğal Gaz

MMO: Makina Mühendisleri Odası

MTA: Maden Tetkik ve Arama

MW: Megawat (1 MW = 103 KW = 106 W)

MWh: Megawatsaat (1 MWh = 103 KWh = 106 Wh)

ODTÜ: Orta Doğu Teknik Üniversitesi

OECD: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü

PDHES: Pompa Depolamalı Hidrolik Santral

Prof.: Profesör

RE: Rüzgâr Enerjisi

RES: Rüzgâr Enerjisi Santrali

RES-E: Rüzgâr Elektrik Santrallerinde Üretilen Elektrik

REPA: Türkiye Rüzgâr Enerjisi Potansiyel Atlası

S. : Sayı

TEK : Türkiye Elektrik Kurumu

TEDAŞ: Türkiye Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi

TEİAŞ: Türkiye Elektrik İletim Anonim Şirketi

TETAŞ: Türkiye Elektrik Ticaret ve Taahhüt A.Ş.

TKİ : Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu

TMMOB: Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği

TPAO: Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı

TTGV: Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı

TTK: Türkiye Taşkömürü Kurumu

TÜBİTAK: Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu

TW: Terawatt (1 TW = 10³ GW = 10⁶ MW = 10⁹ KW = 10¹² W)

TWh: Terawattsaat (1 TWh = 10³ GWh = 10⁹ KWh = 10⁶ MWh 10¹²Wh)

UNIDO: Birleşmiş Milletler Sanayi Kalkınma Örgütü

vb.: ve benzeri

Wh : Watt-saat

Y. Yıl

YEK: Yenilenebilir Enerji Kaynakları

Yrd.: Yardımcı

€: AB Para Birimi Euro

€/kW: Kilowata Düşen AB Para Birimi Euro

\$: Dolar

SİMGELER DİZİNİ

CH₄: Metan

CO: Karbonmonoksit

CO₂: Karbondioksit

Th: Toryum

U: Uranyum

ÖNSÖZ

Trabzon İlinde bulunan hidroelektrik santrallerin ekonomideki yeri ve önemini konu alan çalışma Avrasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Bilimleri Anabilim Dalı'nda hazırlanmıştır.

Yüksek lisans tez danışmanlığımı üstlenmesinden ve çalışmada yardımcı olmasından dolayı sayın Prof. Dr. Ömer GÜRKAN'a teşekkürü borç bilirim.

Tez çalışmamda yardımlarını esirgemeyen KTÜ İnşaat Mühendisliği Bölümü Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Osman ÜÇÜNCÜ ve Tahsin ULU'ya teşekkürlerimi arz ederim.

Çalışmam için gerekli verileri toplama aşamasında kıymetli vakitlerini ayırarak bana yardım eden DSİ 22. Bölge Müdürü İnşaat Mühendisi Mahmut BERBER, HES Şube Müdürü İnşaat Mühendisi Rehime USTASÜLEYMAN, Meteoroloji Mühendisi Ali Rıza AYDIN, TEİAŞ Trabzon 14. İletim Tesis ve İşletme Grup Müdürlüğü çalışanlarından Trafo Merkezleri Kontrol Müdürü Elektrik Mühendisi Mustafa Bahadır ATACAN ve Elektrik Teknisyeni Mustafa ÇEBİ'ye teşekkür ederim.

Mehmet Mücahit ÜÇÜNCÜ

GİRİŞ

İnsanlık tarihi eski çağlardan başlamak üzere suyun potansiyel enerjisinden faydalanmak suretiyle bu enerjiyi öncelikle tarımda sulama aracı olarak kullanmıştır. Su gücüyle çalışan makine ve araçlar kullanılmaya başlanmıştır.

Enerji, bir ülkenin ekonomik ve toplumsal gelişimlerinin en temel unsurudur. Yaşamın her alanında ve tüm ekonomik sektörlerde (tarım, sanayi, ulaştırma, kamu hizmetleri vb.) her türlü ürün ve hizmetlerin üretiminde kullanılmaktadır.

Elektrik enerjisi hayatımızda su ve hava kadar önem kazanmıştır. Kesinti ve aksaklık olması halinde büyük bir ekonomik kayıp ve hayatın durma noktasına gelmesi önemli hale gelmiştir. Ülkemizde 31.13.2015 tarihinde TEİAŞ enterkonnekte sisteminde meydana gelen arıza tüm hayatı felç etmiş ve tepkilere yola açmıştır. Bununla beraber her geçen gün dünyada yaşayan insanların çoğalması buna paralel olarak yaşamlarını kolaylaştırıcı makine ve teçhizatların artması enerjiye olan talebi arttırmıştır. Enerji talep oranı her yıl yaklaşık olarak yüzde ona yaklaşan ciddi rakamlarla anılmaya başlanmıştır.

Günümüzde küreselleşme olgusu ile birlikte sanayileşme kavramı dünyanın gündemini meşgul etmektedir. Bu aşamada elektrik enerjisi sanayileşmenin ve gelişmenin en önemli parametresi durumundadır. Elektrik enerjisinin diğer enerjilere dönüşebilme özelliğinin yanında günlük hayatımızda kullanımının artması gelişmiş ülkelerle rekabet içinde olan ülkemizi de etkilemekte ve yenilenebilir enerji kaynakları arayışlarına sebep olmaktadır. Yeni enerji kaynaklarına ulaşmak konusunda dünya enerji ticaretinde değişim görülmektedir. Enerji verimliliğinin artmasının yanı sıra çevresel etkenlerle ilgili duyarlılık da üst boyutlara ulaşmaktadır.

Günümüzde enerjiye olan talep gelişmekte olan ülkelerde %2-3, gelişmiş ülkelerde ise %10'a kadar varan rakamlarla artmaktadır. Bu da enerjiye olan ihtiyacı ve bu ihtiyacın karşılanması için stratejiler geliştirmeyi öngörmektedir.

Ülkemizde küreselleşme olgusunun temelini oluşturan ekonomik ve sosyal kalkınma sağlamak adına enerji üretiminde diğer ülkelere bağımlılığı azaltmak ve çevre

kirliliğini önlemek adına fosil yakıtlardan daha çok güneş enerjisi (GE), rüzgâr enerjisi (RE), hidroelektrik santralleri (HES), jeotermal enerji (JE), dalga enerjisi (DE) gibi yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelim göstermektedir. Örnek vermek gerekirse doğalgaz arzı konusunda diğer ülkelere bağımlılık gün geçtikçe yenilenebilir enerji kaynakları konusunda arayışlara neden olmaktadır. Dünya Enerji Konseyi sunduğu raporda 2025 yılına ait yenilenebilir enerjinin yakıt kullanımında %25 ve enerji üretimindeki payının ise %60 oranında olabileceğini öngörmektedir.

Neoklasik iktisatın kurucusu olan Alfred Marshall kurucusu ekonomiyi 'ekonomi, sonsuz olan, insan ihtiyaçlarını var olan kıt kaynaklarla karşılamaya ilişkin konuları kapsar' şeklinde tanımlamıştır. Alfred Marshall, ekonomi bilimini, insanların yaşam standartlarını geliştirme yolunda harcadıkları cabaları her türlü araç ve ölçülerle açıklayan bir bütün şeklinde açıklanmaktadır. Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere var olan hidroelektrik potansiyele sahip akarsuları değerlendirilmesi enerji politikasıdır.

Özellikle gelişmiş ülkelerde araştırmalara konu olan yenilenebilir enerji kaynakları bulma çalışmalarının amacı öncelikle doğal kaynakları korumaktır. Fosil yakıtların doğal kaynaklar olması fakat zamanla yok olmasıdır. Fakat yenilenebilir enerji kaynaklarında yok olma tehlikesi bulunmazken aynı zamanda çevre kirliliği azalması ve enerji konusunda dışa bağımlılığı azaltması yönünden faydaları bulunmaktadır. Ülkemiz açısından yenilenebilir enerji kaynağı olan hidroelektrik santrallerinde (HES) yakıt faktörünün olmaması, kurulum maliyetinin düşük olması çevreye zarar mekanizmasının çok az olması HES'lerin avantajlı yönleri konusunda önem arz etmektedir.

Gelecekte fosil yakıtların tükenerek olması sorunu yenilenebilir enerji kaynaklarının önemini arttırmıştır. Bu nedenle dünyada yenilenebilir enerji kaynaklarının (hidroelektrik, rüzgâr, jeotermal, güneş, dalga, gel-git ve biyoenerji gibi) kullanımının yaygınlaşacağı öngörülmektedir. Bu konuda ciddi çalışmalar yapılmaktadır. Ülkemizde yenilenebilir enerji kaynaklarından su potansiyeli bakımından zengin olmamız hidroelektrik enerjinin önemini artmasına neden olmuştur. Ülkemizde kurulma cabası olan nükleer santrallerde radyoaktif maddelerin sızma tehlikesinin de var olması bu önemi arttırmaktadır.

Almanya halen elektrik enerjisinin dörtte birini nükleer santrallerden üretmesine rağmen 2022 yılında bunları kapatıp yenilenebilir enerji kaynaklarından üretim yapmayı planlamaktadır.

Hidroelektrik enerji; suda var olan potansiyel enerjisinin kinetik enerjiye çevrilmesi ile meydana gelen enerjidir. Hidroelektrik enerji miktarı suyun düşü yüksekliği ve suyun debisi gibi parametrelere bağlıdır. Belli bir düşü yüksekliği altında yükleme havuzundan veya yükleme kulesinden cebri boru yardımı ile alınan su türbine iletilir ve türbinde kinetik enerjiye ve ona bağlı olan jeneratör vasıtasıyla ise elektrik enerjisine çevrilmektedir. Yeryüzündeki yenilenebilir enerji kaynaklarından en önemlisi hidroelektrik enerjidir. Bu enerji türü Türkiye’de en önemli ve en fazla sayıdaki yenilenebilir enerji kaynağını oluşturmaktadır. Türkiye’de meteorolojik olarak mevcut yağış miktarı ve akarsuların durumu incelendiğinde bu enerji kaynağından yararlanıldığında %65’lik değerlendirme gerçekleşecektir. Gelişmiş ülkeler bu kaynakları büyük ölçüde değerlendirmiş olmalarına rağmen, Ülkemizde açılan HES’lerle mevcut potansiyelin yalnızca % 34’lük kısmı hizmete girmiştir.

Dünyadaki ülkeler artan enerji ihtiyaçlarının önemli bir kısmını büyük ve küçük HES’ler yardımı ile gidermektedir. Küçük HES’lerin kurulmalarındaki asıl amaç, kırsal yerlerin enerji ihtiyacının karşılamak, sosyal ve ekonomik açıdan kalkınmalarına yardımcı olmaktır. Ülkemizde çok sayıda akarsu veya kollarındaki hidroelektrik potansiyel hala hesaplanmamış olup küçük HES için potansiyel de ortaya çıkarılmamıştır. Böylelikle, Doğu Karadeniz ve Doğu Anadolu gibi arazisi yüksek, engebeli ve küçük akarsular bakımından zengin olan bu bölgeler çok büyük hidroelektrik potansiyele sahiptir.

Ülkemizde ağırlıklı olarak ithal fosil kaynaklara dayalı enerji üretimi gerçekleştirmekte olup enerji üretiminde kullanılan kaynak temininde dışa bağımlılığımız çok yüksektir. Ülkemizde 2013 yılında gerçekleştirilen 240 milyar kWh elektrik üretiminin % 43,8’i, 2014 yılında gerçekleştirilen 250 milyar kWh elektrik üretiminin % 46,7’si doğalgazdan yapılmıştır. Diğer kaynaklar dâhil edildiğinde ülkemizde elektrik üretiminde İthal kaynakların payı %70’ten fazladır. Son beş sene içinde enerji girdi ithalat toplamı 263 milyar dolar olan ülkemizde 2013 yılında 56 milyar dolar, 2014 yılında 55 milyar dolar enerji girdi ithalatı gerçekleşmiştir.2015 yılı

mart sonu itibariyle ülkemizin, hidrolik kurulu gücü 24.379,7 MW olup 2014 yılı elektrik üretiminin 40,3 milyar kWh'i (%16,1) hidrolik kaynaklardan elde edilmiştir. Henüz işletmeye alınmamış ekonomik hidrolik enerji potansiyelimizin 80 milyar kWh olduğu öngörülmekte olup devreye alınması beklenen % 50'lik hidrolik kapasite olduğu tahmin edilmektedir.

Ülkemizde yıllar itibari ile enerji üretimi 2008 yılında %19'u hidroelektrik kaynaklardan sağlanırken %81'i fosil yakıtlardan karşılanmaktadır. 2015 yılı hidroelektrik santrallerinden sağlanan enerji %34'e yükselmiş olup fosil yakıtlardan %66'ya gerileyerek elektrik enerjisi karşılanmaktadır.

Devlet Su İşlerinin (DSİ) bildirdiğine göre; Türkiye'de hidroelektrik santrallerinden elde edilen elektrik enerjisinin ülke ekonomisine katkısının 2013 yılının yarısında 6,1 milyar TL olduğunu bildirmiştir.

Ülkemizde milli kaynaklarımız olan akarsuların potansiyellerinin yüksek olması hidroelektrik enerjisinde değerlendirilmeleri açısından büyük önem taşır. Enerji konusunda dışa bağımlılığı azaltmanın gerekli olduğu unutulmamalıdır. HES'ler; yakıt masraflarının olmaması, uzun ömürlü olmaları, yük ve değişmelere kolay uyum sağlamaları, üretilen enerjinin maliyetinin düşük olması, diğer enerji kaynaklarına göre çevresel etkilerinin az olması gibi özellikler önemlerini arttırmış ve daha çok tercih edilmelerini sağlamıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ENERJİ NEDİR? ENERJİ ÇEŞİTLERİ NELERDİR?

1. ÇALIŞMANIN AMACI VE KAPSAMI

Türkiye’de en önemli enerji kaynağı yenilenebilir hidroelektrik enerji olarak görülmekte olduğu bildirilmektedir. Türkiye’nin doğa özelliği bakımından zengin kaynaklara sahip olmasına rağmen ekonomik ve teknolojik yetersizlikler yenilenebilir enerji kaynakları kullanım potansiyelinin yarıdan azını hizmete açabilmiştir. Türkiye’nin brüt hidroelektrik enerji potansiyeli 433 milyar kWh/yıl olmasına karşın kullanılabilir potansiyel 216 milyar kWh/yıl olarak belirlenmiştir. Buna karşın ekonomik potansiyeli ise 129,9 milyar kWh/yıl olduğu düşünülmektedir. Önümüzdeki 20 yıl içerisinde, bu potansiyelin tamamının kullanılmasını sağlayacak projelerin yapılması ve hayata geçirilmesi büyük önem göstermektedir.

Bu çalışmanın amacı, Hidroelektrik Santrallerin Trabzon Bölgesi İçin Kalkınma ve Ekonomideki Yeri ve önemi irdelenmesi amacıyla yapılmıştır.

1.1. ENERJİ KAYNAKLARI

Enerji kavramı, hareket yeteneği kazandıran iş yapma yeteneği olarak tanımlanmaktadır. Elektrik enerjisini üreten kaynakları kendi içinde ikiye ayırmak doğru olacaktır. Bunlar birincil enerji kaynakları ve ikincil enerji kaynaklarıdır (<http://www.nukte.org/node/100> Erişim Tarihi: 16.04.2015).

Birincil enerji kaynakları doğada buldukları haliyle kullanılabilen yenilenemez enerji kaynaklarıdır. Bunlardan bazıları; kömür, petrol, doğal gaz, linyit, uranyumdur. İkincil enerji kaynakları ise birincil enerji kaynaklarının değişim göstermiş hali olmakla birlikte yenilenen ve tekrar kullanılabilen özellik göstermektedir. Bunlardan en önemlileri; GE, RE, JE, HE olarak ayırabiliriz (Gezer, 2013: 3-4).

Yenilenemeyen ikincil enerji kaynaklarından olan petrol, doğal gaz ve kömür çoğunluklu kullanılan fosil yakıtlar olma özelliği göstermekte dolayısıyla fosil yakıt

kaynakları zengin olan ülkelerin de ekonomisini canlandırmaktadır. Fakat fosil yakıtların yanması sırasında ortaya çıkan gazlar doğaya zarar vermektedir. Bu bağlamda yenilenebilir enerji kaynaklarının çevreye verdikleri zararın daha az olabileceği düşünüldüğünde günümüz koşullarında bu durumu önlemek daha kolaydır (Akdoğan, 2006: 2).

Ülkemizde enerji kaynaklarının kıt olması ve kalite yönünden düşük olması nedeni ile rezervleri çok olan ülkelerle yapılan ithalat söz konusu olmaktadır. İthalat yoluyla alınan enerji kaynaklarının başında petrol ve doğal gaz bulunmaktadır. Birincil enerji kaynağı üretimi olarak ülkemizde çoğunlukla taş kömürü, doğal gaz, hidrolik, linyit kullanılmaktadır. Fakat ülkemiz ikincil kaynaklar yönünden çok daha iyi durumda olduğu bildirilmektedir (Şahin, 2010: 7).

Günümüze gelindiğinde tüm gelişmiş ülkeler fosil yakıtların çevreye verdikleri zararlardan korunmak ve tükenme özelliği göstermesi nedeni ile yenilenebilir diğer adıyla ikincil enerji kaynaklarına yönelerek çevreyle dost enerji üretimine ve tüketimine önem vermektedirler. Devletler temiz çevre konusunda son yıllarda daha çok duyarlı hale gelmiş ve bu konu ile ilgili çalışmalar yapmaktadır (Yavuz, 2007: 7).

Tablo 1.1: Enerji Kaynakları Sıralaması

ENERJİ KAYNAKLARI	
Birincil Enerji Kaynağı	İkincil Enerji Kaynağı
Petrol	Güneş
Kömür	Rüzgâr
Doğal gaz	Hidroelektrik
Nükleer	Jeotermal
Uranyum ve Toryum	Biokütle

Kaynak : <http://www.eia.gov/kids/energy.cfm?page=2> (Erişim Tarihi: 16.04.2015).

Ülkemiz enerji üretiminde en çok doğalgaz, linyit, hidrolik ve taşkömürü kullanılmaktadır. Yenilenemeyen enerji kaynakları açısından fakir olan ülkemiz ithalat yoluyla tedarik etmektedir. En çok doğalgaz ve petrol ithalatı yapılmaktadır. Diğer tarafta ülkemiz yenilenebilir enerji kaynağı potansiyeli bakımından hidrolik enerji alanında önemli bir paya sahiptir.

1.2. YENİLENEMEYEN ENERJİ KAYNAKLARI

Yeryüzünde, bulunduğu haliyle hiçbir işlem görmeden kullanılan zamanla tükenme tehlikesi içerisinde olan aynı zamanda kullanımları sonucu çıkardıkları gaz nedeni ile doğaya ve insan sağlığına zarar verebilme potansiyeli yüksek olan petrol, kömür, doğal gazlar yenilenemeyen enerji kaynaklarıdır (Gezer, 2006: 6). Günümüzde ekonomik kalkınmışlık düzeyinde enerji çok büyük önem arz etmektedir. Fosil kaynak zengini ülkelerin bu bağlamda söz sahibi olmaları enerji üretimi kaynak arzını karşılamaları bu kaynakların kullanımı sonucu ortaya çıkan zararlı etkilerini göz ardı edebilmektedir. Küreselleşme olgusu ile birlikte artık ülkeler yenilenebilen dolayısıyla tekrar kullanılabilen kaynak arayışlarına yönelmişlerdir (Akpınar, 2007: 1-7).

1.2.1. Petrol

Petrol kelimesi Latince kökenli bir kelime olup taş yağı anlamına gelmektedir. İçeriğinde hidrojen ve karbon ana bileşikleri ile az miktarlarda nitrojen, kükürt ve oksijen bulunan bir karışım özelliği gösterir. Petrolün işlem görmemiş sıvı halde ham petrol şeklinde ve gaz halinde olan doğal gaz formu doğada bulunmaktadır. Kullanım şekillerine bağlı olarak ağır karbon ve katran bileşiklerinden oluşan petrol ise asfalt, zift, katran gibi isimler almaktadır. Ham petrolün yüksek kaliteli rafineri edilmiş halinden benzin, gaz yağı ve motorin üretilmektedir (www.petform.org.tr Erişim Tarihi: 15.05.2015).

Ülkelerin zenginlikleri ile aynı anlamda kullanılan petrol kaynakları özellikle sanayi sektöründe önem arz etmektedir. Türkiye petrol kaynakları bakımından jeolojik yapısı nedeniyle zayıf durumdadır dolayısıyla petrolü çevre ülkelerden ithalat yoluyla almaktadır. Sanayileşme ile birlikte tüm dünyada enerjiye olan ihtiyaç artmakta ve ülkeler artan enerji ihtiyaçlarını petrolden karşılamaktadırlar (Gezer, 2006: 6-8).

Günümüze gelene kadar petrol kullanımı çeşitli aşamalardan geçmiştir. İlk olarak M.Ö. 3000 yılında Mezopotamyalılar tarafından kaya yağı ve yapıştırıcı olarak gemi yapımı yol yapımı ve ilaç yapımında kullanılmıştır.

M.Ö. 2000 yılında Çinliler tarafından aydınlatma ısıtma aracı olarak kullanılırken ilk ham petrolü bulan 1859 yılında ev yapımı kazısı sırasında Kuzey

Pensilvanya’ da Albay Edwin L. Drake tarafından olmuştur.1920-1950 yılları arasında araba üretimi ve benzin istasyonlarının açılması ile petrol dünyada en çok kullanılan enerji kaynağı olarak yerini almıştır. 1960 yıllarda ilk olarak Petrol İhraç Eden Ülkeler Teşkilatı (OPEC) kurulmuştur (http://www.eia.gov/kids/energy.cfm?page=t1_petroleum Erişim Tarihi: 05.05.2015).

Petrolün doğadan çıkarılması işlenmesi ve taşınabilmesi diğer enerji kaynaklarına oranla kolay olması nedeni ile dünya petrol ihtiyacının %90’ı özelliğine göre hafif ve orta petrol ile karşılanmaktadır. Dünyada bulunan ağır petrol rezervleri taşınması, işlenmesi aşamaları maliyet açısından ülkelere ek maliyet getirmektedir. Dünyada ağır petrol rezervleri, Brezilya, Kanada, Amerika, Rusya ve Venezuela’da bulunmaktadır. Akışkanlığı yani viskozitesi iyi olan petrol işleme ve taşıma maliyetleri aşamasında daha ekonomik olarak kabul edilmektedir. Kükürt düzeyi %0,5’in altındaki petrol ayrıca kükürtsüz edilir. Görüldüğü petrol hem ağırlığı, viskozitesi ve kükürt düzeyleri bakımından değerlendirilmektedir (<http://www.petform.org.tr> (Erişim Tarihi: 15.05.2015).

Dünya petrol rezervleri Tablo 1. 2’ de verilmiştir. Şekilden de anlaşılacağı üzere 2013 yılı petrol rezervlerinin en büyük bölümünü %17,7’sini Venezuela, daha sonra Ortadoğu ve en son Orta ve Güney Amerika olarak görülmektedir.

Tablo 1. 2: Dünya Petrol Rezervleri

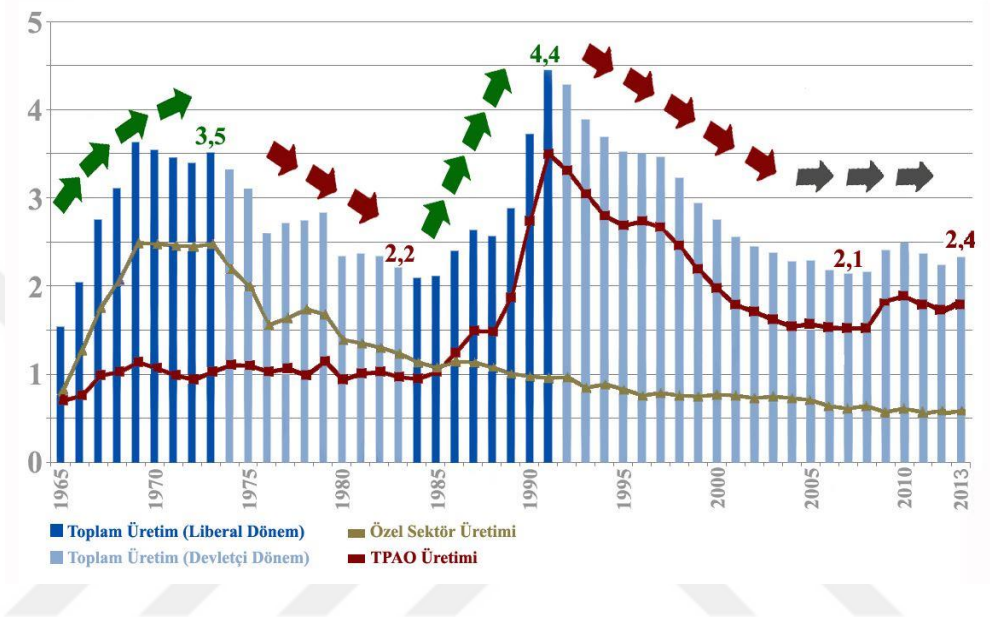
Ülkeler	2013 Yılı Petrol Rezervleri (%)
Kanada	103
Venezuela	17,7
Suudi Arabistan	15,8
İran	9,4
Irak	8,9
Kuveyt	6,0
BAE	5,8
Rusya	5,5
Libya	2,9
Nijerya	2,2
ABD	2,6
Kazakistan	1,8
Katar	1,5
Diğer	9,8

(*) Rezerv değerleri milyar varildir.

Kaynak: www.petform.org.tr (16.04.2015)

Türkiye’de yapılan petrol üretimi ise 2014 yılı itibari ile 2,14 milyon ton, ortalama günlük üretim 47.000 varil olup, üretimin tüketimi karşılama oranı ise %8 olarak verilmektedir. Türkiye’de en fazla üretim yapan ham petrol kuyusu Batı Batman olup günde ortalama 7013 varil, en az üretim yapan ham petrol kuyusu ise Diyarbakır’ın Çıksor ilçesi olup 3 varildir.

Şekil 1. 1: Türkiye’de Yerli Ham Petrol Üretim

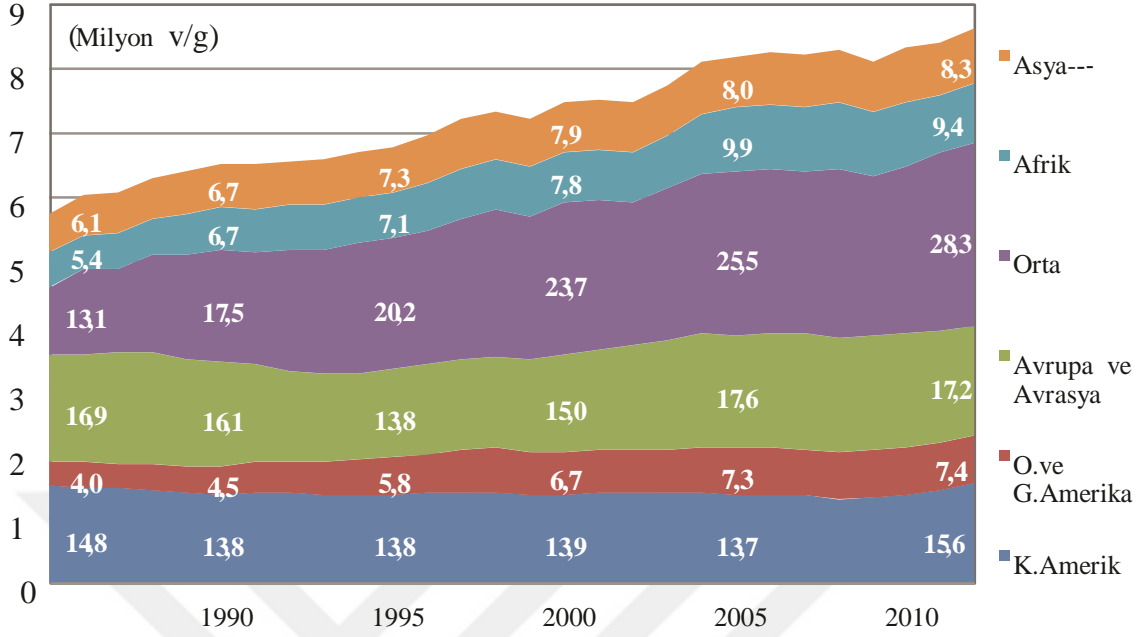

Kaynak: www.petform.org.tr (16.04.2015).

Türkiye’de mevcut petrol kaynaklarının aranması, sondajı ve üretiminde karşılaşılan çok sayıdaki sorunların çözümlenmesi için 1972 yılında Petrol Araştırma Merkezi kurulmuştur. Bu merkezin kurulmasından sonrada TPAO (Türkiye Petrol Anonim Ortaklığı) oluşturulmuş ve uygun kaynaklara ulaşmak amacıyla kurumlar ve ülkeler ile çeşitli ortaklıklar kurulmuştur. Bu sayedeki çalışmalar ile de petrol kaynaklarının ortaya çıkarılması sağlamışlardır (www.tpao.gov.tr (Erişim Tarihi: 05.15.2015)).

Dünya’da petrol üretimi 2012-2035 yılları arasında %1,5 artacağı düşünülmektedir. OPEC ülkeleri bu artışın %70’ni karşılayacağı yönünde beklenmektedir. Küreselleşme olgusu ile birlikte petrol üretimi 2 milyon v/g’lik artışa neden olmuştur. Bu oranı karşılayan OPEC ülkeleri petrol üretiminde %40’ını karşılamaktadır.

Şekil1.2:Kıtalara Göre petrol Üretimi

Kaynak: www.tpao.gov.tr (20.06.2015).

International Energy Agency (Uluslararası Enerji Ajansı)'nın yayınladığı 'Yeni Politikalar' raporunda dünya enerji talebinin 2035 yılına kadar mevcut miktarın % 35 civarında artacağı belirtilmiştir. Enerji kaynaklarında bu artışın en çok yenilenebilir kaynaklarda olacağı (% 77), daha sonra bunu nükleer %66, doğal gaz %48, kömür % 17 ve petrolün % 13 ile izleyeceği tahmin edilmektedir.

1.2.1.1.Fuel-Oil, Asfaltit, Nafta, Motorin ve Çok Yakıtlı Elektrik Santralleri

Ülkemizde bulunan toplam 67 Fuel-oil, Asfaltit, Nafta, Motorin ve Çok Yakıtlı Elektrik Santrallerinin toplam kurulu gücü 2.220 MW'dır.

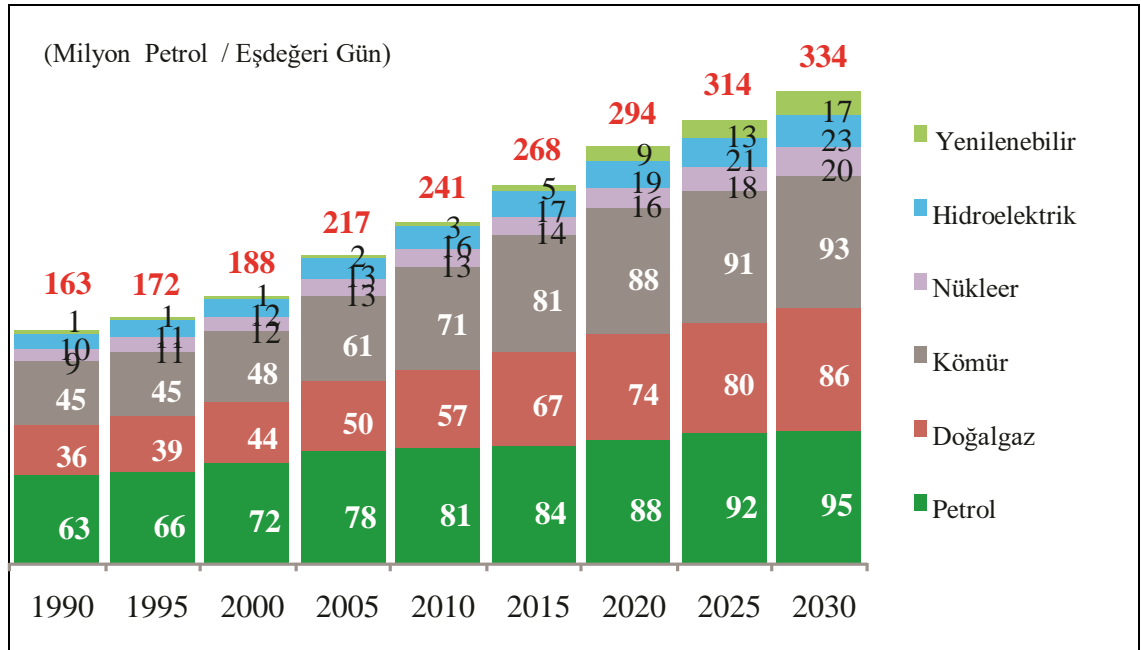
Tablo 1. 3: Fuel Oil, Asfaltit, Nafta, Motorin ve Çok Yakıtlı Elektrik Santralleri Profili

0		67 Adet		
Toplam Kurulu Güç:		2.220 MWe		
Toplam Kontrol Güç Oranı		% 3,06		
Üretilen Elektrik Miktarı		~ 9.996 GWh		
Üretim/Tüketim Oranı		% 3,84		
Erterkonnekteye Bağlantı Durumu		67 var		
Sıra	Santral Fuel Oil (F), Termik (T), Dogalgaz (D), Kojenerasyon (K)	Bulunduğu İl	Şirket (Enerji)	Kur.Güç (MW)
1	Ambarlı (F)	İstanbul	EÜAŞ	330
2	Silopi (T)	Şırnak	Ciner	270
3	Petkim Petrokimya (T)	İzmir	Petkim	222
4	Şırnak Silopi (T)	Şırnak	Karadeniz	172
5	TÜPRAŞ Kocaeli(D)	Kocaeli	Koç	164
6	Aksa Akrilik Kimya (D)	Yalova	Aksa Akrilik Kimya	143
7	Çiğli Ataer (D)	İzmir	Ataer	125
8	Hopa (T)	Artvin	EÜAŞ	50
9	TÜPRAŞ Aliağa(T)	İzmir	Koç	49
10	Çumra (T)	Konya	Konya Şeker	37
11	Habaş (F)	İzmir	Habaş	36
12	Hayat Kimya (K)	Kocaeli	Hayat Kimya	35
13	Kızıltepe (T)	Mardin	Aksa	32
14	Başpınar (K)	Gaziantep	Sanko	25
15	TÜPRAŞ Aliağa (D)	İzmir	TÜPRAŞ	25
16	İdil (T)	Şırnak	Aksa	24
17	Ortadoğu Rulman (T)	Ankara	Ortadoğu Rulman	20
18	Konya Şeker Fabrikası (D)	Konya	Konya Şeker	19
19	Keskinkılıç Gıda (T)	Aksaray	Keskinkılıç	19
20	Menderes Tekstil Elektrik	Denizli	Akça	19
21	Mopak Kâğıt (T)	Muğla	Mopak Kâğıt A.Ş.	19
22	Kırka Bor İşleri Müdürlüğü(T)	Eskişehir	Cengiz	18
23	HABAŞ Bilecik (F)	Bilecik		18
24	Boğazlıyan Şeker (F)	Yozgat	Kayseri Şeker Fabrikası	16
25	Konya Şeker Çumra (T)	Konya	Konya Şeker	16
26	İlgin Şeker Fabrikası(T)	Konya	Türkiye Şeker Fabrikası	14
27	Turhal Şeker Fabrikası(T)	Tokat	Türkiye Şeker Fabrikası	14
28	Eti Alüminyum (T)	Konya	Cengiz	13
29	Afyon Şeker Fabrikası(T)	Afyonkarahisar	Türkiye Şeker Fabrikası	13
30	Toros Tarım Mersin Enerji	Mersin	Tekfen	12
31	Şırnak İdil (T)	Şırnak	Karadeniz	11
32	Alkim Kâğıt Kemalpaşa Santrali	İzmir	Alkim	11
33	Adapazarı Şeker Fabrikası	Sakarya	Adapazarı Şeker Fab.	10
34	Mensa Mensucat En.	Adana	Mensa Mensucat	10
35	Seka Balıkesir İşletmesi (T)	Balıkesir	Albayrak	10
36	Oyka Kâğıt SEKA Çaycuma (T)	Zonguldak	OYAK	10
37	Goodyear Sakarya En.	Sakarya	Goodyear	9,60
38	Bor Şeker Fabrikası (T)	Niğde	Türkiye Şeker Fabrikası	9,60
39	Elbistan Şeker Fabrikası T)	Kahramanmaraş	Türkiye Şeker Fabrikası	9,60
40	Muş Şeker Fabrikası	Muş	Türkiye Şeker Fabrikası	9,60
41	Bahri Dağdaş Ereğli Şeker Fab.(T)	Konya	Türkiye Şeker Fabrikası	9,50
42	Orta Anadolu Tekstil	Kayseri	Orta Anadolu Mensucat	9,00

Tablo 1. 3: (Devamı) Fuel Oil, Asfaltit, Nafta, Motorin ve Çok Yakıtlı Elektrik Santralleri Profili				
43	Ankara Şeker Fabrikası (T)	Ankara	Türkiye Şeker Fabrikası	8,84
44	Mondi Tire Kutsan (T)	İzmir	Mondi Tire Kutsan	8,00
45	MMK Metalurji Kocaeli (K)	Kocaeli	MMK Metalurji	7,96
46	Kastamonu Şeker Fab.Elektrik	Kastamonu	Türkiye Şeker Fab.	7,32
47	Bolu Çimento Atık Isı Santrali	Bolu	OYAK	6,00
48	Kars Şeker Fab.(T)	Kars	Türkiye Şeker Fab.	6,00
49	Petlas Lastik	Kırşehir	Petlas Lastik	6,00
50	Yozgat Şeker Fab.(T)	Yozgat	Türkiye Şeker Fab.	6,00
51	Kırşehir Şeker Fab.(T)	Kırşehir	Türkiye Şeker Fab.	5,90
52	Aşkale Çimento (T)	Erzurum	Aşkale Çimento	5,50
53	Malatya Şeker Fabrikası (D)	Malatya	Türkiye Şeker Fab.	5,44
54	Alpullu Şeker Fab.(T)	Kırklareli	Türkiye Şeker Fab.	5,40
55	Erzurum Şeker Fab.(T)	Erzurum	Türkiye Şeker Fab.	5,40
56	İzmit	Kocaeli		5,20
57	TÜPRAŞ Batman (T)	Batman	Koç	5,0
58	Erciş Şeker Fab.(T)	Van	Türkiye Şeker Fab.	4,8
59	Çarşamba Şeker Fab.(T)	Samsun	Türkiye Şeker Fab.	4,7
60	Toros Tarım Ceyhan	Adana	Tekfen	4,74
61	Mopak Kâğıt LPG	İzmir	Mopak	4,55
62	Trakya İplik (T)	Tekirdağ	Trakya İplik	4,2
63	Erzincan Şeker Fab.(T)	Erzincan	Türkiye Şeker Fab.	4,0
64	Uşak Şeker Fab.(T)	Uşak	Türkiye Şeker Fab.	3,72
65	Elazığ Şeker Fab.(T)	Elazığ	Türkiye Şeker Fab.	3,60
66	Bilici Yatırım (K)	Adana	Bilici Yatırım	2,0
67	Hakkâri Çukurca (T)	Hakkâri	EÜAŞ	1,00

Kaynak: <http://www.enerjiatlası.com/elektrik-tuketimi> (Erişim Tarihi: 25.06.2015)

Şekil 1. 3: Dünya’da Enerji Tüketimi 1990-2030 Yılları

Kaynak: BP Enerji Outlook-2030, 2013 (Erişim Tarihi: 26.05.2015).

1.2.2. Doğalgaz

Doğal gaz yenilenemeyen enerji kaynaklarından fosil yakıt grubu içerisinde petrol türevi bir gaz çeşididir. Doğal gaz yüksek oranda metan gazı az miktarlarda da propan, etan, bütan ve karbondioksitten oluşan havadan hafif, renksiz, kokusuz gaz özelliği içermektedir (Akpınar, 2007: 11). 2014 yılı itibariyle, Türkiye’de üretilen elektrik enerjisinin % 31’i doğal gazdan karşılanmıştır (www.teiaş.gov.tr (Erişim Tarihi: 16.04.2015). Antarktika dışında tüm kıtalarda doğal gaz üretilmektedir. Dünyadaki en büyük üretici ise Bağımsız Devletler Topluluğu, ABD, Kanada ve Hollanda ve İran da çok önemli doğal gaz üreten ülkelerdendir (www.wikipedia.gov Erişim Tarihi: 01.06.2015).

Uluslararası Enerji Ajansı 2013 yılındaki yayınladığı ‘Yeni Politikalar’ raporunda; gaz talebinin 2035 yılına kadar yıllık % 1,6 kadar artarak 5 trilyon m³’e ulaşması beklenmekte ve bu artışın yaklaşık olarak % 85’inin OECD dışındaki ülkelerin talebi olduğu ifade edilmiştir. 2013 yılında dünyada küresel doğal gaz depolama kapasitesi 377 milyar m³’e ulaşmıştır. Arz ve talep dalgalanmalarının yaşandığı zamanlarda piyasa dengelenmesi açısından depolama faaliyetlerinin özellikle gelişmekte olan ülkelerde (Orta Doğu ve Asya) artacağı belirtilmiştir (BP Statistical Review, 2013).

Türkiye’de Doğal gaz, ilk olarak 1970 yılında Kırklareli bölgesinde bulunmuş olup bundan sonra da 1975 yılında Mardin’de bulunduğu belirtilmektedir. Doğalgaz Kuzey Marmara Doğal Gaz sahası ise 1997 yılında üretime başlamıştır. Fakat doğal gaz kaynakları sınırlı olması nedeniyle gelişimine devam edememiş ve daha çok ithal edilmektedir (Akpınar, 2007: 13).

Tablo 1.4’de Türkiye’nin gaz ithalatı bazında dağılımı gösterilmektedir. Görüldüğü gibi Rusya gaz ithalatında ön sıradadır.

Tablo 1. 4: Türkiye'nin Gaz İthalatının Kaynak Bazında Dağılımı (2010-2013)

Sözleşme	Miktar (Milyon Sm ³)	Sözleşme Tarihi	Süre (Yıl)	Gaz Teslimatına Başlanan Yıl
Rusya Federasyonu (Boru Hattı)	6	14.02.1986	25	1987
Cezayir(LNG)	4	14.02.1988	20	1994
Nijerya(LNG)	1,2	09.11.1995	22	1999
İran	10	08.08.1996	25	2001
Rusya Federasyonu (Mavi Akım)	16	15.12.1997	25	2003
Rusya Federasyonu (Boru hattı)	8	18.02.1998	23	1998
Türkmenistan	16	21.05.1999	30	-
Azerbaycan	6,6014	12.03.2001	15	2007

Kaynak: www.enerji.gov.tr (Erişim Tarihi: 20.07.2015).

Türkiye'de 2014 yılında 503 milyon m³ doğalgaz üretimi gerçekleşmiştir.45,25 milyar m³ doğalgaz ise tüketilmiştir. Üretimin tüketimi karşılama oranı yalnızca % 1,7' dir. Toplam üretilebilir rezerv ise 19,432 milyar m³ olduğu tahmin edilmektedir (T.C. Petrol İşleri Genel Müdürlüğü).

Tablo 1. 5: Dünya Doğalgaz Tüketimi Dağılımı

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2011'a Göre Değişim (%)	Payı(%)
ABD	623,4	614,4	654,2	659,1	648,7	682,1	690,5	722,1	4,1	21,9
RUSYA	394	415	422	416	389,6	414,1	424,6	416,2	-2,2	12,5
İRAN	105	108,7	113	119,3	131,4	144,6	153,5	156,1	1,4	4,7
ÇİN	46,8	56,1	70,5	81,3	89,5	106,9	130,5	143,8	9,9	4,3
JAPONYA	76,6	83,7	90,2	93,7	87,4	94,5	105,5	116,7	10,3	3,5
SUUDİ ARABİSTAN	71,2	73,5	74,4	80,4	78,5	87,7	92,3	102,8	11,1	3,1
KANADA	97,8	96,9	96,2	96,1	94,9	95	100,9	100,7	-0,4	3
MEKSİKA	61	66,6	63,5	66,3	72,4	72,5	76,6	83,7	8,9	2,5
İNGİLTERE	95	90,1	91,1	99,3	91,2	99,2	82,8	78,3	-5,7	2,4
ALMANYA	86,2	87,2	82,9	81,7	78	83,3	74,5	75,2	-0,7	2,3
İTALYA	79,1	77,4	77,8	77,8	71,5	76,1	71,3	68,2	-4	2,1
B.A.E	42,1	43,4	49,2	59,5	59,1	60,8	62,5	62,9	0,4	1,9
HİNDİSTAN	35,7	37,3	40,1	41,3	51	61,9	61,3	54,6	-11	1,6
MISIR	31,6	36,5	38,4	40,8	42,5	45,1	49,6	52,6	5,7	1,6
G.KORE	30,4	32	34,7	35,7	33,9	43	46,3	50	7,8	1,5
UKRAYNA	69	67	63,2	60	47	52,1	53,7	49,6	-7,8	1,5
ÖZBEKİSTAN	42,7	41,9	45,9	48,7	43,5	45,5	49,1	47,9	-2,8	1,4
ARJANTİN	40,4	41,8	43,9	44,4	43,2	43,3	45,7	47,3	3,3	1,4
TÜRKİYE	26,9	30,5	36,1	37,5	35,7	39	45,7	46,3	0,9	1,4
FRANSA	45,4	44	42,6	44,3	42,6	47,4	40,9	42,5	3,7	1,3
PAKİSTAN	35,5	36,1	36,8	37,5	38,4	39,6	39,2	41,5	5,6	1,2
HOLLANDA	39,3	38,1	37	38,6	38,9	43,6	38,1	36,4	-4,5	1,1
ENDONEZYA	33,2	33,2	31,3	33,3	37,4	40,3	37,3	35,8	-4,2	1,1
MALEZYA	31,4	33,7	33,4	33,8	33	34,5	32	33,3	3,9	1
CEZAYİR	23,2	23,7	24,3	25,4	27,2	26,3	27,8	30,9	10,8	0,9
KATAR	18,7	19,6	19,3	19,3	20	19,9	21,9	26,2	18,9	0,8
AVUSTURALYA	22,2	24,4	26,6	25,5	25,2	25,7	25,6	25,4	-0,9	0,8
TÜRKMENİSTAN	16,1	18,4	21,3	20,5	19,9	22,6	25	23,3	-7,1	0,7
KAZAKİSTAN	9,3	9,9	8,4	8,1	7,8	8,2	9,2	9,5	2,6	0,3
AZERBAYCAN	8,6	9,1	8	9,2	7,8	7,4	8,1	8,5	3,7	0,3
NORVEÇ	4,5	4,4	4,3	4,3	4,1	4,1	4,3	4,3	1,0	0,1
DÜNYA TOPLAMI	2768,9	2839	2932,1	3011,5	2943,9	3176,3	3232,4	3314,4	2,2	100
AB	496	489,7	482,1	497,3	465,1	502,9	453,1	443,9	-2,3	13,4

Veriler Milyon m³/Yıl' dır.**Kaynak:** www.enerji.gov.tr (Erişim Tarihi: 20.07.2015).

1.2.2.1. Doğalgaz Santralleri

Türkiye’de mevcut olan 216 Doğalgaz Santralının toplam kurulu gücü 23.365 MW’dır. 2014 yılında Doğalgaz Santrallerinde toplam olarak yaklaşık 152.391 GWh elektrik üretimi yapılmıştır.

Tablo 1. 6: Türkiye’deki Doğalgaz Santraller

Sıra	Santral Adı (Doğalgaz)	İL	Şirket	Kurulu Güç (MW)
1	Enka(Gebze)	Sakarya	Enka	1.540
2	Enka(İzmir)	İzmir	Enka	1.520
3	Bursa	Bursa	EÜAŞ	1.432
4	Ambarlı (D.Gaz)	İstanbul	EÜAŞ	1.351
5	Hamitabat	Kırklareli	Limak	1.156
6	Aksa	Antalya	Aksa	1.150
7	Bandırma (D.Gaz)	Balıkesir	Enerji-sa	931
8	Erzin (D.Gaz)	Hatay	Akenerji	904
9	OMV (Samsun)	Samsun	OMV Samsun	887
10	Yeni Elektrik Doğalgaz Çevrim	Kocaeli	Unit	865
11	Cengiz	Samsun	Cengiz	849
12	Ambarlı	İstanbul	EÜAŞ	816
13	Baymina	Ankara	Baymina	798
14	Turcas	Denizli	Turcas	797
15	Enka Adapazarı	Sakarya	Enka	770
16	Bursa (Gaz)	Bursa	Bis	486
17	Ünimar(Ereğli)	Tekirdağ	Uni-Mar	478
18	Aliağa Çakmaktepe	İzmir	Çakmaktepe	268
19	Bosen	Bursa	Bosen	264
20	Gebze Dilovası	Kocaeli	Çolakoğlu Hold.	253
21	Mersin Soda San.	Mersin	Şişecam Topl.	252
22	Habaş Aliğa (D.Gaz)	İzmir	Habaş	240
23	Age Denizli (D.Gaz)	Denizli	Age	206
24	Erdemir Ereğli D.Ç.	Zonguldak	OYAK	191
25	Aliağa	İzmir	EÜAŞ	180
26	Esenyurt (D.Gaz)	İstanbul	American Edison Mission Energy	180
27	Kırklareli Term.	Kırklareli	Alarko	164
28	Samsun OSB DGKÇS	Samsun	Yeşilyurt	158
29	Entek (D.Gaz)	Kocaeli	Koç	157
30	Zorlu(D.gaz)	Kayseri	Zorlu	155
31	Entek (D.Gaz)	Bursa	Koç	143
32	Manisa OSB Kojenerasyon	Manisa	MOSB	140
33	Odaş (Gaz/Termik)	Şanlıurfa	Odaş	140
34	Lüleburgaz(D.Gaz)	Kırklareli	Zorlu	133
35	Tekkeköy	Samsun	Aksa	131
36	Şanlıurfa OSB	Şanlıurfa	Aksa	129
37	Çay DGKÇS	Afyon	Yıldızlar	126
38	Bilecik DGKÇS	Bilecik	Yıldızlar	126
39	Çorlu (D.Gaz/termik)	Tekirdağ	Eren	124
40	Çolakoğlu (Termik)	Kocaeli	Çolakoğlu	123
41	Kentsa (Doğalgaz)	Kocaeli	Enerji-sa	120

Tablo 1. 6: (Devamı) Türkiye'deki Doğalgaz Santralleri				
42	Kocaeli (Doğalgaz)	Kocaeli	Nuh	120
43	Manisa(Doğalgaz)	Manisa	Aksa	115
44	Antalya OSB (Doğalgaz)	Antalya	Enda	94
45	Zorlu (D.Gaz)	Bursa	Zorlu	90
46	Enerjisa -Mersin	Mersin	Enerjisa	63
47	Acarsoy	Denizli	Acarsoy	63
48	Ales Termik	Aydın	Palmet	62
49	Uğur (Enerji Çerkezköy OSB)	Tekirdağ	Uğur	60
50	Delta Term.	Kırklareli	Palmet	60
51	Eskişehir OSB Term.	Eskişehir	Eskişehir Endüstriyel	59
52	Tirenda Tire (D.Gaz/Term.)	İzmir	Enda	58
53	HG Enerji Termik	Kütahya	Harput Holdg.	58
54	Çorlu (D.Gaz)	Tekirdağ	Can	56
55	Çerkezköy	Tekirdağ	Çerkezköy	50
56	Goren -2 (Termik)	Gaziantep	Gaziantep OSB	49
57	Goren -1 (D.Gaz)	Gaziantep	Gaziantep OSB	49
58	TÜPRAŞ	Kırıkkale	TÜPRAŞ	46
59	Marmara Pamuklu Mensucat	Tekirdağ	Marmara Mensucat AŞ	44
60	Kemalpaşa(D.gaz/ Term.)	İzmir	Karadeniz	43
61	Kipaş Mensucat (D.Gaz)	Kahramanmaraş	Kipaş	42
62	Ostim (D.Gaz Çevr.)	Ankara	Ayen	41
63	Hereke (D.Gaz/Term.)	Kocaeli	Nuh	38
64	Paner (D.gaz)	İzmir	Pancar	38
65	Gülsan Sentetik Dokuma	Gaziantep	Gülsan	37
66	Meteksan Term.	Ankara	Bilkent	37
67	Trakya Şişecam	Kırklareli	Şişecam	33
68	Tekirdağ	Tekirdağ	Can	29
69	Şahinler	Tekirdağ	Şahinler	26
70	Bilecik	Bilecik	Tekno	26
71	Kastamonu(Entegre Gebze D.gaz)	Kocaeli	Kastamonu Entegre Ağaç	26
72	Çorlu- Pelitlik	Tekirdağ	Global	24
73	Yıldız Sunta MDF (D.Gaz)	Kocaeli	Yıldız Sunta	23
74	Ak Gıda (D.Gaz)	Sakarya	Ak Gıda	23
75	Pendik (D.Gaz/Term.)	İstanbul	Berk	22
76	Çanakkale Seramik (D.Gaz)	Çanakkale	Çanakkale Serm.	22
77	Kartonsan Kâğıt (D.Gaz)	Kocaeli	Kartonsan Kâğıt	21
78	Naksan Ener. Santrali 2	Gaziantep	Naksan	21
79	Naksan Kojenerasyon	Gaziantep	Naksan	20
80	İşbirliği Enerji (D.Gaz/Term.)	İzmir	İşbirliği	19
81	Yıldız Entegre Ağaç (D.Gaz)	Kocaeli	Yıldız (Entg.Ağaç)	19
82	Yeni Uşak (D.Gaz)	Uşak	Zorlu	18
83	İzmit İpekkağıt	Yalova	Zorlu	16
84	Eskişehir Şeker Fabrikası (D.Gaz)	Eskişehir	Türkiye Şeker Fab.	16
85	Kayseri Şeker Fabrikası (D.Gaz)	Kayseri	Kayseri Şeker Fabrikası	15
86	Çorlu Gülle Entegre Tekstil (D.Gaz)	Tekirdağ	Gülle Tekstil	14
87	Amylum Nişasta	Adana	Amylum Nişasta	14
88	Denizli Çimento	Denizli	Eren	14
89	Ege Seramik	İzmir	Polat	13
90	My World Europe Ayazma Koj.	İstanbul	Ağaoğlu	13
91	Arenko	Denizli	Erenko	12
92	Falez Elektrik Antalya (D.Gaz)	Antalya	Falez	12
93	Polyplex Europa Doğalgaz	Tekirdağ		12
94	Eti Maden Borik Asit Fab.	Kütahya		11
95	Sanko Tekstil İnegöl (D.Gaz)	Bursa	Sanko Tekstil	11
96	Burdur Şeker Fabrikası	Burdur	Türkiye Şeker	11
97	Binatom Emet	Kütahya	Emet	10
98	Akbaşlar Tekstil (D.Gaz)	Bursa	Akbaş	10
99	Mercedes Benz (D.Gaz)	İstanbul	Mercedes Benz Tr	10
100	Selkasan Kağıt Manisa Kojenerasyon	Manisa	Selkasan Kağıt	9,90
101	Pınarbaşı	İzmir	Yaşar	9,81
102	İstanbul Atatürk Havalimanı	İstanbul	TAV	9,78

Tablo 1. 6: (Devamı)Türkiye'deki Doğalgaz Santralleri				
103	Balsuyu Mensucat	Kahramanmaraş	Balsuyu Mensucat	9,73
104	Melike İplik	Gaziantep	Melike Tekstil	9,73
105	Merinos Halı Enerji Santrali	Gaziantep	Merinos Halı	9,73
106	Koruma Klor Alkali Derince	Kocaeli	Koruma Klor Alkali	9,60
107	Ağrı Şeker Fabrikası	Ağrı	Türkiye Şeker Fabrikaları	9,50
108	Baydemirler Tekstil	İstanbul	Baydemirler Tekstil	9,31
109	İGSAŞ İstanbul Gübre	Kocaeli	İGSAŞ İstanbul	8,80
110	Niğde	Niğde	Noren	8,73
111	Anadolu İplik Tekirdağ	Tekirdağ	Anadolu İplik	8,60
112	Arsan Dokuma (D.Gaz)	Kahramanmaraş	Arsan	8,60
113	Asaş Alüminyum Santrali	Sakarya	Asaş Alüminyum	8,60
114	Beypiliç Beypazarı Tesisi	Bolu	Beypi Beypiliç	8,60
115	Boyteks Tekstil Kayseri	Kayseri	Boyteks Tekstil	8,60
116	İpeksan Kojenerasyon	Mardin	İpeksan	8,60
117	İskur Tekstil Santrali	Kahramanmaraş	İskur Tekstil	8,60
118	RB Karesi Tekstil Kojenerasyon	Bursa	RB Karesi	8,60
119	Selçuk İplik Doğalgaz	Gaziantep	Selçuk İplik	8,60
120	Altınmarka Gıda (D.Gaz.)	İstanbul	Altınmarka Gıda	8,11
121	Naksan Santrali	Gaziantep	Naksan	8,00
122	Antalya Havalimanı	Antalya	IC İctaş	8,00
123	Küçükçalık Tekstil	Bursa	Küçükçalık Tekstil	8,00
124	Can Tekstil Çorlu	Tekirdağ	Can Tekstil	7,83
125	Çorlu Hacı Şeremet	Tekirdağ	Global	7,83
126	Sarkuysan Elektrolitik	Kocaeli	Sarkuysan Elektrolitik	7,69
127	Aydın Örne Akyazı Doğalgaz	Sakarya	Aydın Örne	7,52
128	Kastamonu Entegre Ağaç Enerji Sant.	Balıkesir	Kastamonu Entegre Ağaç	7,52
129	Pak Gıda Düzce	Düzce	Pak Gıda	7,30
130	Pak Gıda Kocaeli Santrali	Kocaeli	Pak Gıda	7,30
131	Hayat Kağıt Termik	Çorum	Hayat	7,22
132	İnönü Kojenerasyon Santrali	Eskişehir	Yurtbay Seramik	6,9
133	Lüleburgaz-Tekirdağ	TEKİRDAĞ		6,91
134	Akmaya Sanayi	Kırklareli	Akmaya Sanayi	6,91
135	Bossa Adana Fabrikası	Adana	Bossa	6,70
136	Gürteks İplik	Gaziantep	Gürteks İplik	6,70
137	Standard Profil	Düzce	Standard Profil	6,61
138	Arçelik İstanbul Tuzla	İstanbul	Arçelik	6,50
139	Arçelik Eskişehir Fabr.	Eskişehir	Arçelik	6,31
140	Kıvanç Tekstil Termik	Adana	Kıvanç Tekstil	6,06
141	Keskinoğlu Tavukçuluk Kojeneras.	Manisa	Keskinoğlu	6,00
142	Sayenerji Kayseri Doğalgaz	KAYSERİ	Sayenerji	5,85
143	Kasar ve Dual Tekstil	Tekirdağ	Kasar ve Dual Tekstil	5,67
144	Pak Gıda Kemalpaşa Doğalgaz	İzmir	Pak Gıda	5,67
145	Durum Gıda Doğalgaz	Mersin	Durum Gıda	5,62
146	Altınıyıldız Mensucat Çerkezköy	Tekirdağ	Boyner	5,50
147	Kombassan Kağıt	Konya	Kombassan	5,50
148	Muratlı Karton	Tekirdağ	Kombassan	5,50
149	Ataç İnşaat Santrali	Antalya	Ataç İnşaat	5,40
150	Amasya Özmaya	Amasya	Özmaya	5,35
151	Halkalı Kağıt Karton Elk.Santrali	İstanbul	Halkalı Kağıt Karton	5,34
152	Tanrıverdi Dok. A. ve Boya Elk.Snt.	Tekirdağ	Tanrıverdi Dokuma	4,66
153	Termal Seramik	Bilecik	Termal Seramik	4,60
154	Hasırcı Tekstil	Gaziantep	Hasırcı Tekstil	4,30
155	Isparta Mensucat	Isparta	Isparta Mensucat	4,30
156	Özdilek Bursa Kojenerasyon Santrali	Bursa	Özdilek	4,30
157	Samur Halı Ankara Santrali	Ankara	Samur	4,30
158	Saray Halı Santrali	Kayseri	Saray Halı	4,29
159	Akdeniz Kimya	İzmir	OYAK	4,04
160	Sabiha Gökçen Hav. (D.Gaz)	İstanbul	Sabiha Gökçen Havalimanı	4,00
161	Gaziantep Canan Tekstil Elk.San	Gaziantep	Canan Tekstil	4,00
162	JTI Tütün İzmir Torbalı (D.Gaz)	İzmir	JTI Tütün	4,0
163	Esenboğa Havalimanı Santrali	Ankara	TAV	3,92

Tablo 1. 6: (Devamı) Türkiye'deki Doğalgaz Santralleri				
164	Tezcan Galvaniz Santrali	Kocaeli	Tezcan Galvaniz	3,50
165	Keskinoğlu Tavukçuluk (D.Gaz)	Manisa	Keskinoğlu	3,50
166	Gürteks İplik Kojenerasyon	Gaziantep	Gürteks İplik	3,35
167	Nil Örne Sanayi (D.Gaz)	Tekirdağ	Nil Örne	2,68
168	Teksmak Makine Kojenerasyon	Bursa	Teksmak Makine	2,68
169	Erzurum Meydan AVM Bir.Sant.	Erzurum	Redevco AVM	2,44
170	Durkar Halı Bir.Sant.	Gaziantep	Durkar Halı	2,43
171	Koç Üniversitesi (D.Gaz)	İstanbul	Koç	2,33
172	Çiğli Kipa Doğalgaz Termik	İzmir	Tesco Kipa	2,33
173	Tekboy Tekstil	Kırklareli	Tekboy Tekstil	2,25
174	Başyazıcıoğlu Tekstil Kojenerasyon	Kayseri	Başyazıcıoğlu Tekstil	2,15
175	Bifa Bisküvi Karaman	Karaman	Bifa	2,15
176	Flokser Tekstil Birl.Sant.	İstanbul	Flokser Tekstil	2,13
177	Ode Yalıtım (D.Gaz)	Tekirdağ	Ode Yalıtım	2,04
178	Gaziantep Güven Gıda Bir.Sant.	Gaziantep	Güven	2,01
179	Binatom Elk. Sant.	KÜTAHYA	Binetom	2,00
180	Florance Nightingale Hast. Birl.Sant.	İSTANBUL	Florance Nightingale	2,00
181	Lutuf Mensucat	Kahramanmaraş	Lutuf Tekstil	2,00
182	Boyar Kimya	Gaziantep	Boyar Kimya	2,00
183	Hatipoğlu Plastik Trijenerasyon	Eskişehir	Hatipoğlu Plastik	2,00
184	Kahramanmaraş Bilkur Tekst.	Kahramanmaraş	Bilkur Tekstil	2,00
185	Lüleburgaz Ak Nişasta	Kırklareli	Ak Nişasta	2,00
186	Mutlu Makarna	Gaziantep	Mutlu Makarna	2,00
187	Rixos Grand Ankara	Ankara	Çelikler	2,00
188	Antalya Aldaş	Antalya	Aldaş Altyapı	1,95
189	Ekoten Tekstil Torbalı Santr.	İzmir	Ekoten Tekstil	1,94
190	Selva Gıda Doğalgaz	Konya	Selva Gıda	1,71
191	Küçükbay Yağ (Orkide)	İzmir	Küçükbay Yağ	1,61
192	Polat Renaissance	İstanbul	Polat	1,60
193	Melike Tekstil	Gaziantep	Melike Tekstil	1,58
194	Şimşek Bisküvi	Karaman	Şimşek Bisküvi	1,56
195	Zafer Tekstil Birl.Santr.	Gaziantep	Zafer Tekstil	1,45
196	Erak Giyim Çerkezköy Elk.Sant.	Tekirdağ	Erak Giyim	1,37
197	Nuryıldız Tekstil	Tekirdağ	Nuryıldız Tekstil	1,36
198	Tübaş Tekstil Santr.	Tekirdağ	Tübaş Tekstil	1,36
199	Çırağan Sarayı Tes.Santrali	İstanbul	Çırağan Sarayı İşl.	1,32
200	Bursa Acıbadem Hastanesi	Bursa	Acıbadem	1,29
201	Hilton Hampton Otel Isı Sant.	Bursa	Hilton Hampton	1,29
202	Kaya Belek Otel Isı Santrali	Antalya	Kaya Belek Otel	1,29
203	Fener Elk.Santrali	Kayseri		1,20
204	Büyük Efes Otel Doğalgaz Isı.	İzmir	Büyük Efes Otel	1,20
205	Burkay Tekstil Isı Santrali	Bursa	Burkay Tekstil	1,19
206	Altınsu Tekstil Elk.Santr.	Bursa	Altınsu Tekstil	1,19
207	Bursa Derhan Tekstil	Bursa	Derhan Tekstil	1,19
208	Gaziantep Özel Sağlık Hastanesi	Gaziantep	Gaziantep Özel Sağlık Hastanesi	1,19
209	Dalsan Alçı Gebze Isı Elk.Santr.	Kocaeli	Dalsan Alçı	1,17
210	Zeynep Giyim Elk.Santr.	Tekirdağ	Zeynep Giyim	1,01
211	Turkol Otel Isı Santrali	İstanbul	Kolin	1,00
212	Emsey Hospital	İstanbul	Emsey Sağlık Hizmetleri	0,85
213	Makyol İnşaat	İstanbul	Makyol	0,60
214	Kozyatağı Hastanesi Tes.Santrali	İstanbul	Acıbadem	0,58
215	Lokman Hekim Hastanesi Isı. Sant.	Ankara	Lokman Hekim Engürüsağ	0,52
216	Kadıköy Hastanesi Tesis Santr.	İstanbul	Acıbadem	0,52
217	Beşiktaş Balmumcu Otel Tesis	İstanbul	Polat	0,50

Kaynak: <http://www.enerjiatlasi.com/elektrik-tuketimi> (Erişim Tarihi: 25.06.2015)

1.2.3. Kömür

Kömür, organik ve inorganik maddelerin katmanlı tortul çökellerin arasında bulunan katı, koyu renkli ve karbon ve yanıcı gazlar bakımından zengin olan kayadır. Başlıca karbon, hidrojen ve oksijen gibi elementlerin bileşiminden meydana gelmektedir. Kömür ısınma ve sanayide çok sıklıkla tüketilen en önemli madenlerdendir.

Dünya Kömür Birliği (WCA) verilerine göre, Dünyada kömür rezervi açısından en zengin ülkeler sıralamasında ilk sırayı 27,6 % ile Amerika Birleşik Devletleri (ABD) alırken, ABD'yi yüzde 18,2 % ile Rusya, 13,3 % ile Çin, 8,9 % ile Avustralya ve 7 % ile Hindistan takip etmektedir. Bu beş ülke dünyadaki toplam kömür rezervlerinin % 75'ini temin etmektedir.

Kömür dünyada birçok önemli faydası vardır. En önemli kullanım alanları elektrik üretimi, çelik üretimi, çimento üretiminde ve sıvı yakıt olarak bulunmaktadır. Kömür için en büyük pazarı şu anda küresel kömür tüketiminin % 67'lik payı ile Çin oluşturmaktadır. Birçok ülke kendi enerji ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli doğal enerji kaynaklarına sahiptir ve bu nedenle onların ihtiyaçlarını karşılamak için enerji ithal etmek gerekmemektedir. Japonya, Çin ve Kore örnek olarak verilmektedir.

'Uluslararası Enerji Ajansının' raporlarına göre dünyada 2017'de yılda 1 milyar 200 milyon tonun üstünde kömür tüketilecek. Bu da ABD ve Rusya'nın şu anki yıllık kömür tüketimi toplamından daha fazladır. Böylece kömürün, 2017 yılına kadar dünyada birinci enerji kaynağı olarak petrolden daha önemli olacağı tahmin edilmektedir (www.worldcoal.org Erişim Tarihi: 30.05.2015).

TEİAŞ verilerine göre 2014 yılı toplam kurulu gücünün % 8,72'si ithal kömür, % 12,3'ü taşkömürü ve linyitten karşılanmaktadır.

Türkiye 30 milyon ton kömür ithal etmektedir. Dünyada kömür ithalat sıralamasında 8.sırada gelmektedir (<http://enerji.günlüğü.net> Erişim Tarihi: 03.07.2015).

Dünyada kömür tüketimi; 2014 yılında yüzde 0,4 ile 2,9 aralığındaki 10 yıllık ortalama yıllık büyüme hızının çok altında kaldığı birincil enerji tüketimindeki payı ise

yüzde 30,0'a indiği belirtilmektedir. Ülkemizdeki kömür tüketimi bir önceki yıla göre 2014'te yüzde 13,6 ile artmış ve 35,9 milyon ton olarak gerçekleşmiştir (energyatlas.iea.org Erişim Tarihi: 25.06.2015).

1.2.3.1. Türkiye'deki Kömür ve Linyit Santralleri

Türkiye'de 35 adet Kömür ve Linyit Santralleri bulunmakta ve bunların toplam kurulu gücü 14.951 MW olup 2014 yılı itibarı ile bu santrallerden toplam 81.380 GWh elektrik üretilmiştir.

Tablo 1. 7: Türkiye’de Kömür ve Linyit Kömürü Santralleri

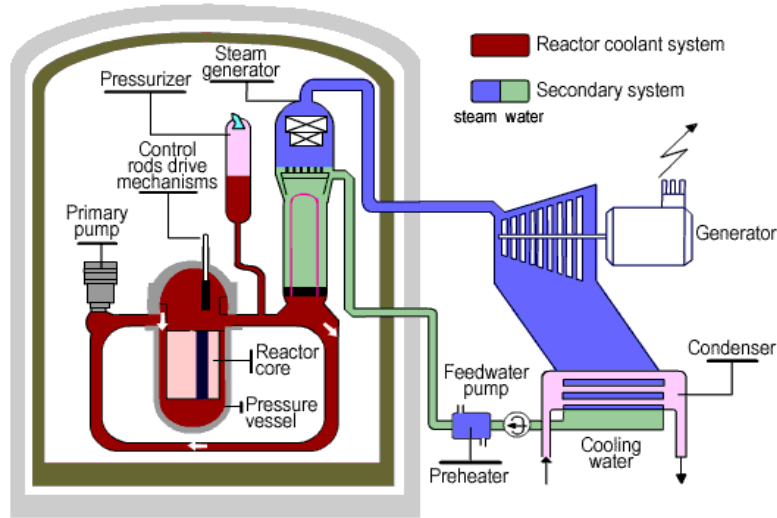
Sıra No	Santralin İsmi Termik(T)	İl	Firma (Enerji)	Kurulu Güç (MW)
1	Afşin - Elbistan B	K.Maraş	EÜAŞ	1.440 ,00
2	Zonguldak Eren	Zonguldak	Eren	1.390,00
3	Afşin - Elbistan A	K.Maraş	EÜAŞ	1.355,00
4	İSKEN Sugözü	Adana	OYAK	1.320,00
5	İÇDAŞ Bekirli	Çanakkale	İÇDAŞ	1.200,00
6	İskenderun Atlas	Hatay	Diler Holding	1.200,00
7	Soma B	Manisa	Konya Şeker	990,00
8	Kemerköy	Muğla	Limak	630,00
9	Yatağan	Muğla	Bereket	630,00
10	Çayırhan	Ankara	Ciner	620,00
11	Seyitömer	Kütahya	Çelikler	600,00
12	Kangal	Sivas	Konya Şeker	457,00
13	Yeniköy	Muğla	IC İtaş	420,00
14	İÇDAŞ Biga	Çanakkale	İÇDAŞ	405,00
15	Tunçbilek	Kütahya	Çelikler	365,00
16	İzdemir -Aliağa	İzmir	İzmir Demir Çelik	350,00
17	18 Mart Çan	Çanakkale	EÜAŞ	320,00
18	Çatalağzı (Çates)	Zonguldak	Bereket	300,00
19	İskenderun Demir Çelik	Hatay	İskenderun Demir Çelik	220,00
20	Orhaneli	Bursa	Çelikler	210,00
21	Çolakoğlu Termik	Kocaeli	Çolakoğlu	190,00
22	Aksa Bolu Göynük	Bolu	Aksa	135,00
23	Polat	Kütahya	Polat Elektrik	51,00
24	Soma A	Manisa	EÜAŞ	44,00
25	Kardemir Karabük Demir Çelik	Karabük	Kardemir A.Ş.	35,00
26	Eti Soda	Ankara	Ciner	24,00
27	Susurluk Şeker Fab.	Balıkesir	Türkiye Şeker Fab.	9,60
28	Amasya Şeker Fab.	Amasya	Amasya Şeker A.Ş.	7,76
29	Kipaş Kağıt Fab.	Kahramanmaraş	Kipaş	7,60
30	Kahramanmaraş Kağıt	İstanbul	Kahramanmaraş Kağıt	6,00
31	Aynes Gıda	Denizli	Aynes Gıda	5,50
32	Küçükler Tekstil	Denizli	Küçükler Tekstil	5,00
33	Kütahya Şeker Fab.	Kütahya	Kütahya Şeker Fab.	4,57
34	Çankırı Tuz Fab.	Çankırı	Med-Mar Sağlık Saltı Tuz	1,64
35	Göknur Gıda	Niğde	Göknur	1,55

Kaynak: <http://www.enerjiatlası.com/elektrik-tuketimi> (Erişim Tarihi: 25.06.2015).

1.2.4 Nükleer Enerji (NE)

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tanımına göre; “Atom çekirdeklerinin parçalanması sonucunda büyük bir enerji açığa çıkmaktadır. Filyon ve füzyon tepkimeleri ile elde edilen bu enerjiye “çekirdek enerjisi” veya “nükleer enerji” denilmektedir.” şeklinde ifade edilmiştir. NE-Reaktörler; NE’yi elektrik enerjisine dönüştüren sistemler olarak tanımlanmaktadır. Temel olarak filyon sonucu açığa çıkan NE, nükleer yakıt ve diğer malzemeler içerisinde ısı enerjisine, bu ısı enerjisi de kinetik enerjiye ve daha sonra da jeneratör sisteminde elektrik enerjisine dönüştürür. 1000 MWe gücünde bir NE-Reaktörü, yılda yaklaşık olarak 27 ton (bu ağırlık yaklaşık olarak 7 m³ hacme karşılık gelir) yakıt kullanılmaktadır (www.enerji.gov.tr Erişim Tarihi: 05.05.2015).

Şekil 1. 4: Nükleer Enerji Reaktörünün Şematik Gösteri

Kaynak:www.taek.gov.tr (Erişim Tarihi: 15.05.2015).

NE-Santralleri, çalışma prensiplerine göre çok değişik şekillerde isim almaktadırlar. Dünyada 400’den fazla bulunan NS’in yaklaşık yarısı “basınçlı su reaktörü” prensipinde çalıştırılmaktadır. Basınçlı su reaktörlerinde birincil sistem yaklaşık 150 atmosferlik bir basınç altında tutulur ve içerisinde bulunan suyun yüksek sıcaklıklara kaynamadan çıkarılması sağlanmaktadır. Ayrıca “kaynar sulu”, “basınçlı ağır sulu”

reaktörler de en çok kullanılan nükleer santral tiplerindedir (www.taek.gov.tr _Erişim Tarihi: 15.05.2015).

Basınçlı Su Reaktörü: Dünyada, %2.5 ile %3 oranında zenginleştirilmiş uranyum kullanılan reaktör sistemlerindedir. Bu sistemde enerji birincil devre soğutucu (hafif su) yardımıyla reaktörden çekilen enerji buhar üreticileri yardımıyla ikincil devreye aktarıldıktan sonra soğutucu birinci devre pompası tarafından reaktör içerisine geri gönderilir. İkincil devreye aktarılan ısı enerjisiyle üretilen buhar, türbinlerin dönmesini sağlar, ona bağlı jeneratörden de elektrik enerjisi üretilir.

Kaynar Su Reaktörü: Basınçlı su reaktöründen sonra en çok kullanılan reaktör sistemidir. Basınçlı su reaktörlerinden temel farkı reaktör kuru içinde kaynama olayına izin verilmesidir. %3 civarında yakıt kullanılmaktadır. Çalışma prensibi basınçlı su reaktörüne benzerdir.

Basınçlı Ağır Su Reaktörü: Basınçlı ağır su reaktörleri, tasarımında, fiziksel ve termodinamik özellikleri suya çok benzeyen ancak nötronik özellikleri bakımından farklı olan ağır suyu soğutucu ve yavaşlatıcı olarak kullanan reaktörlerdir (www.nukleer.web.tr (Erişim Tarihi: 15.05.2015).

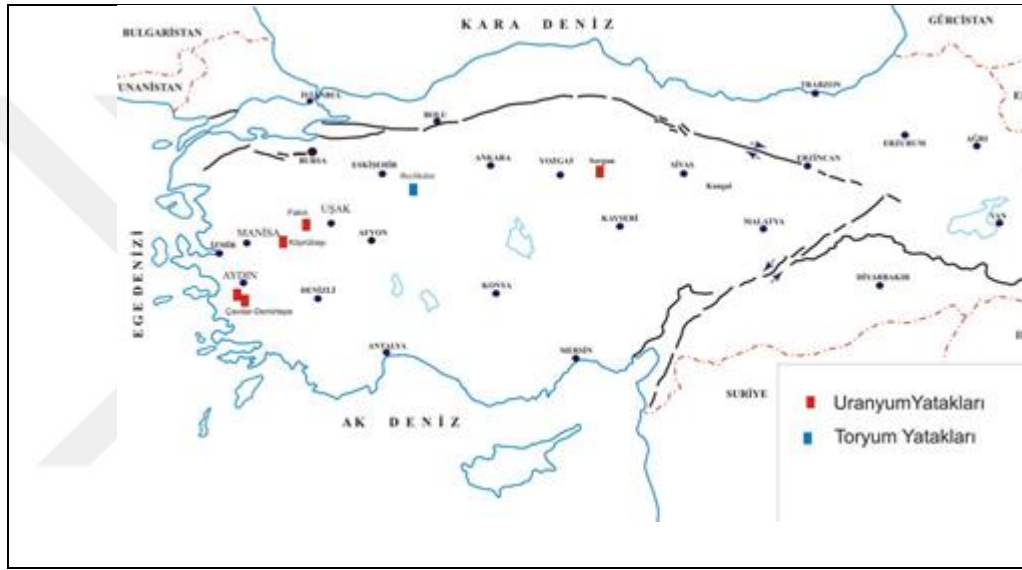
2015 yılı itibarı ile dünyada 31 ülkede 440 NS işletmede ve 15 ülkede 68 adet NS inşa halindedir. NE elektrik üretimini 2010'da 2,756 TWh gerçekleştirmiş ve 2035 yılında 3908 TWh değerine yükseleceği tahmin edilmektedir. Fakat NE'nin toplam enerji üretiminde payı %12,9'dan %9,7'ye düşeceği tahmin edilmektedir. Dünyada NS Kurulu gücün 2010 yılındaki 394 GW iken 2035'de 524 GW'a çıkması beklenmektedir. Avrupa Birliği'nde (AB) nükleer kapasitede %32'lik bir düşüş öngörülmektedir. AB'nde 2010 yılı itibarıyla 138 GW olan nükleer kurulu güc 2035'de 94 GW'a düşüş göstereceği tahmin edilmektedir. 2035 yılına kadar Çin'in 105 GW olan gücü karşısında diğer OECD-dışı Asya ülkelerinde 127 GW'lık artış tahmin edilmektedir. Rusya'nın ilave ünitelerle nükleer kapasitesini 2035 yılına kadar %50 (12 GW'ye yaklaşık) arttıracığı planlanmaktadır. ABD'inde yapılan enerji planlamalarda NE'de 5 GW'lık bir artışla 2035 yılında değer 111 GW'a ulaşılması beklenmektedir (www.nukleer.web.tr (Erişim Tarihi: 15.05.2015).

Günümüzde NE-santrallerin çalışabilmesi için yakıtı ihtiyaç vardır. Uranyum nükleer güç santrallerinde yakıt olarak kullanılmaktadır(www.taek.gov.tr). Türkiye'de toplam

9129 ton uranyum bulunmuştur. Ülkemizde elektrik enerjisi arz ve talebi, 2020 yılına kadar, nükleer enerji santrallerinin, elektrik enerjisi üretimi içerisindeki toplam payının en az %5 seviyesine çıkarılması planlanmaktadır (www.enerji.gov.tr (Erişim Tarihi: 05.05.2015).

Bu acıdan her geçen gün enerji üretimi ve tüketimi konusunda dışa bağımlılığın artması yeni enerji kaynaklarına yönelimi zorunlu hale getirmektedir.

Şekil 1. 5: Türkiye'nin Nükleer Hammadde (Uranyum ve Toryum) Kaynakları

Kaynak: <http://www.nukleer.web.tr> (Erişim Tarihi:25.06.2015).

Yukarıdaki haritada ülkemizdeki nükleer rezerv kaynakları ve yeri verilmiştir. (DPT, 2001 Raporu).

1.2.4.1. Türkiye’de Nükleer Enerji Santralleri (NES)

Türkiye’de projesi yapılmış ve inşaatı devam eden iki adet NES bulunmaktadır. Ayrıca Türkiye üçüncü bir NES yapılması için ülke sathında fizibilite çalışması yapmaktadır.

Türkiye’de faaliyete geçecek olan ilk NES Mersin İli Gülnar İlçesinde 4800 MW kapasiteli Akkuyu NES olacaktır. Bu santrali takiben Sinop İlinde kurulması planlanan 4400 MW kapasiteli NES hedefi bulunmaktadır.

Akkuyu Nükleer Santrali: Akkuyu’da kurulması planlanan NES’nin her biri 1200 MW güçte 4 reaktörden meydana gelmesi planlanmıştır. İlk reaktörün 2019 yılında diğerlerinin ise birer yıl arayla devreye alınması ve 2022 yılında ise santralin tam kapasite üretime geçmesi hedeflenmiştir. Türkiye’de her yıl % 5kadar bir fazla elektrik tüketimi oluşmaktadır. Türkiye’de 2022’ye kadar elektrik tüketiminin yıllık %5 artacağı öngörülmekte olduğundan Akkuyu NES'nin tam kapasiteli olarak devreye gireceği 2022 yılında Türkiye’nin toplam elektrik enerji ihtiyacının % 9,2’si karşılayacağı hesaplanmıştır.

Tablo 1. 8: Türkiye NES’leri ve Kapasiteleri

İnşaat Halinde		1 Adet 4800 MW		
İnşaat Halinde Ort. Üret.		35 Milyar kWh		
Proje Halinde		1 Adet 4400 MW		
Proje Halinde Ort. Üretim:				
Sıra No	Santralin İsmi Nükleer	Bulunduğu Şehir	Şirket (Enerji)	Kurulu Güç (MW)
1	Akkuyu	Mersin	Akkuyu- NGS	4800
2	Sinop	Sinop	Türkiye - Japonya Ortaklığı	4400

Kaynak: <http://www.enerjiatlası.com/elektrik-tuketimi> (Erişim Tarihi: 25.06.2015).

1.3. YENİLENEBİLİR ENERJİ KAYNAKLARI

5346 sayılı yasanın 1.Maddesinin amacı; “yenilenebilir enerji kaynaklarının elektrik enerjisi üretimi amaçlı kullanımının yaygınlaştırılması, bu kaynakların güvenilir, ekonomik ve kaliteli biçimde ekonomiye kazandırılması, kaynak çeşitliliğinin artırılması, sera gazı emisyonlarının azaltılması, atıkların değerlendirilmesi, çevrenin korunması ve bu amaçların gerçekleştirilmesinde ihtiyaç duyulan imalat sektörünün geliştirilmesidir.” Şeklindedir.

Yenilenebilir enerji kaynakları;

1. Rüzgâr enerjisi,
2. Güneş enerjisi,
3. Jeotermal enerji,
4. Biyokütle enerjisi,
5. Biyogaz enerjisi,

6. Hidroelektrik enerji,
7. Deniz akıntı enerjisi,
8. Dalga enerjisi,
9. Gel-git enerjisi,

olarak sıralanabilir.

Nehir tipi veya rezervuarlı ve yüzey alanı 15 km²'den daha küçük yüzey alana sahip enerji üretim santrali kurulmasına uygun elektrik enerjisi üretim kaynakları hidroelektrik enerji olarak ifade edilir.

Yenilenebilir enerji kaynaklarının elde edilmesi için yenilenemeyen enerji kaynaklarının var olması gerekmektedir. Bu amaçla yenilenemeyen enerji kaynaklarının dönüştürülebilmesi için teknolojiden yararlanarak rafineriler ve santraller kurmak önem arz etmektedir (Gezer, 2006: 13).

1.3.1. Jeotermal Enerji

Bu enerji kaynağı yerin derinliklerindeki kayalar içinde birikmiş olan ısının akışkanca yukarıya taşınarak depolanması ile oluşmuş sıcak su, buhar ve kuru buhar ile kızgın kuru kayalardan yapay yollarla elde edilen ısı enerjisi şeklinde tanımlanmıştır (www.enerji.gov.tr. Erişim Tarihi: 05.05.2015).

Jeotermal enerji diğer yenilenebilir ya da fosil kaynaklar gibi herhangi bir değişim gerektirmeyen hemen kullanılabilen çevre dostu ve ekonomik bir enerji kaynağı olma özelliği taşımaktadır. Jeotermal enerji kaynaklarını ısılarına göre farklı kullanım alanlarına göre sınıflandırmak mümkündür. Bunlar;

20-70°C arasındaki sıcaklıkta olması halinde bunun düşük sıcaklık kullanılabilir yerlerin barınma, endüstri ve kimyasal madde üretiminde, 70-150°C arasındaki sıcaklıklarda olması hali ise orta sıcaklıklı sahaların ısıtılmasında kullanılmaktadır.

150°C'den daha yüksek sıcaklıklarda ise yüksek sıcaklıklı sahalar, elektrik üretimi, reenjeksiyon şartlarına bağlı entegre şekilde ısıtma uygulamalarında kullanım alanları bulunmaktadır.

Jeotermal enerji ise kaynak suyunun sahip olduğu sıcaklığa bağlı elektrik enerjisi üretimi, ısıtma, kimyasal madde üretimi, kurutmada, bitki ve kültür balıkçılığı, tarım, seracılık, karların eritilmesi, termal turizm vb. alanlarda kullanılmaktadır.

Temiz, yenilenebilir ve süreklilik taşıması, veriminin yüksek olması tercih edilme sebebidir.

Türkiye’de bulunan jeotermal enerji kaynakları bölgelerine, kurulu güçlerine, sıcaklıklarına, işletme durumlarına ve lisans alan şirketlere göre tablo 1.9’da gösterilmektedir.

Türkiye’de toplam 21 Jeotermal Enerji Santralleri Kurulu gücü toplam olarak 614 MW’dır. 2014 yılında JES’leri ile 2.251.793.602 kWh elektrik üretimi gerçekleşmiştir (TEİAŞ).

Tablo 1. 9: Türkiye Jeotermal Enerji Kaynakları

Jeotermal Enerji Santral Profili				
İşletmedeki santraller	21 Adet			
Toplam değerleri	614 MW			
Kurulu Güce göre durum	% 0,85			
Elektrik Üretimi/Yıl	Yaklaşık 3.224 GWh			
Üretim/Tüketim	% 1,24			
Enterkonnekteye bağlantı	21 Santral			
Sıra No	Santralin İsmi Jeotermal Enerji Santrali (JES)	İl	İşletme Adı (Enerji)	Kurulu Güç (MW)
1	Efeler JES	Aydın	Gür-iş	115-162,3
2	Kızıldere 2 JES	Denizli	Zorlu	80,00
3	Pamukören JES	Aydın	Çelikler	68,00
4	Galip Hoca Germencik JES	Aydın	Gür-iş	47,00
5	Maren JES	Aydın	Kipaş	44,00
6	Dora 3 JES	Aydın	MB	34,00
7	Alaşehir JES	Manisa	Zorlu	34,00 (45)
8	Deniz JES	Aydın	Kipaş	24,00
9	Ken Kipaş JES	Aydın	Kipaş	24,00
10	Kerem JES	Aydın	Kipaş	24,00
11	Türkerler Alaşehir JES	Manisa	Türkerler	24
12	Pamukören 2 JES	Aydın	Çelikler	23
13	Kızıldere (Zorlu) JES	Denizli	Zorlu	15
14	Gümüşköy JES	Aydın	BM	13
15	Dora- 2 JES	Aydın	MB	9,50
16	Babadere JES	Çanakkale	MTN	8,00
17	Dora- 1 JES	Aydın	MB	7,95
18	Tuzla JES	Çanakkale	Enda	7,50
19	Kızıldere JES	Denizli	Bereket	6,85
20	Tosunlar JES	Denizli	Akça	3,81
21	Karkey Umurlu JES	Aydın	Karadeniz	2,28 (12)

Tablo 1.10: Yapım Aşamasında Olan Jeotermal Enerji Santralleri ve Güçleri

Sıra	Santral Adı (JES)	İl	Firma (Enerji)	Kurulu Güç (MW)
1	Enerjeo Kemaliye JES	Manisa	Enerjeo Kemaliye	24.9
2	Kiper JES	Aydın	Kiper	20,00
3	Dora 4 JES	Aydın	MB	17,00
4	Sanko - JES	Manisa	Sanko	15,00
5	Sultanhisar JES	Aydın	Çelikler	13.8
6	Gök JES	Denizli	İn-Altı Termal Turizm	3,00
7	Jeoden JES	Denizli	Jeoden	2.52

Kaynak: <http://www.enerjiatlası.com/elektrik-tuketimi/> (Erişim Tarihi: 25.06.2015).

Tablo 1.11: Üretim Lisansı Alan Jeotermal Enerji Santralleri

Sıra	Santralin İsmi (JES)	İl	Şirket(Enerji)	Kurulu Güç (MW)
1	Türkerler Sarıkız JES	Manisa	Türkerler	10,00

Kaynak: <http://www.enerjiatlası.com/elektrik-tuketimi/> (Erişim Tarihi: 25.06.2015).

Türkiye’de yaklaşık olarak 1000 adet sıcak su ve mineralli su kaynağı ve jeotermal kuyu bulunmaktadır. Su sıcaklığı 40 °C’nin üstünde olan jeotermal su kaynak sahaları sayısı 170 olarak belirtilmiştir. Bunların 11 adeti yüksek sıcaklı saha ve bu sahalarda elektrik üretimi için uygun olduğu belirtilmiştir. Türkiye’de jeotermal enerji potansiyeli teorik olarak 31.500 MW olduğu tahmin edilmektedir. Türkiye’deki potansiyel sahaların yaklaşık % 79’u Batı Anadolu’da, % 8,5’i Orta Anadolu’da, % 7,5’i Marmara Bölgesinde, % 4,5’i Doğu Anadolu’da ve % 0,5’i ise diğer bölgelerde bulunmaktadır. Türkiye’de Jeotermal kaynakların % 94’ü düşük ve orta sıcaklıklı olup, doğrudan ısıtma, termal turizm, mineral elde edilmesi için vb. için uygun olup, % 6’sı ise dolaylı uygulamalardan elektrik enerjisi üretimi için uygun olduğu belirtilmiştir.

Türkiye’nin jeotermal elektrik potansiyeli teorik olarak 2.000 MB’ye yakın tahmin edilmektedir. 2013 yılı sonu itibariyle, EPDK’dan lisans almış tesislerin elektrik üretimi potansiyeli 706,4 MWe’e yakındır. 2023 yılı sonuna kadar bu miktar 1.000 MWe’e çıkması beklenmektedir. Ülkemizde bugün 15 adet jeotermal enerji santralının kurulu gücü 404,9 MWe’e yaklaşmaktadır. Dünyada jeotermal enerjinin kurulu gücü ise Ağustos 2013 yılı itibariyle 11,766 MW’dır. Dünyada yıllık elektrik üretim miktarı yaklaşık 68,6 milyar kWh olup, jeotermal enerjiden elektrik üretiminde; ABD, Filipinler, Endonezya, Meksika ve İtalya ilk sıralardadır. Elektrik üretim haricinde kullanım ise 50.000 MW’tır. Dünya’da jeotermal ısı ve kaplıca uygulamalarında Çin, ABD, İsveç, Türkiye ve Japonya ilk sıralarda olduğu anlaşılmaktadır (www.enerji.gov.tr Erişim Tarihi: 05.05.2015).

1.3.2 Biyokütle Enerjisi

Biyokütle adında da anlaşılacağı üzere biyolojik kökenli olan yaşayan bitkisel ve hayvansal organizmaların atıklarıdır. Örnek vermek gerekirse odun, tarım atıkları, şehir kanalizasyonlarının ve endüstriyel organik atıklar biyokütle enerji atıkları olarak belirtilmektedir. Biyokütle insan var olmadan önce de var olan 21. Yüzyılda enerji kullanımı anlamında farkına varılan bir enerji kaynağıdır. Biyokütle, biyogaz, biyoetanol, biyodizel, biyomentanol, biyodimetiler, biyoyağ gibi enerji kaynaklarına dönüşmektedir. Yaygın olarak kullanılan ise biyodizel, biyoetanol ve biyogazdır

Biyodizel: Hayvansal yağlar ve bitkilerin yağlı tohumlarından üretilen yakıt türüdür. Örneğin; ayçiçeği, soya, kolza.

Biyoetanol: Şekerli tarım ürünlerinin fermantasyonu sonucu elde edilen mısır, buğday ve şeker pancarı bu grupta yer almaktadır.

Biyogaz: Tüm organik maddelerin anaerob (oksijensiz) ortamda fermente işlemi sonucu ortaya çıkan metan ve karbondioksit gazıdır (Yılmaz, 2012: 46).

Son yıllarda gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelimi oldukça artmaktadır. Biyokütle enerji kaynaklarının çevreye zarar vermeyen, elektrik üretebilen ve aynı zamanda çeşitli işlemlerden geçerek taşıtlara yakıt olarak kullanılan ekonomik enerji kaynağı olması sebebiyle son zamanlarda daha çok dikkat çekmektedir. Özellikle ülkelerin enerji ithalatlarının azaltılmasında öncelikli olarak düşünülebileceği tahmin edilmektedir.

Dünya’da biyokütle enerjisinin kullanımı konusunda Finlandiya %19’luk payı ile ilk sırada yer almakta hemen ardından Avusturya enerjisinin %13’lük kısmını odundan elde ederek takip ederken Danimarka ise %7’lik payı ile biyokütle enerjisini kullanan ülkelerdendir (Çukurçayır ve Sağır, 2002: 266).

1.3.2.1. Türkiye’de Biyogaz, Biyokütle, Atık Isı ve Pirolitik Yağ Enerji Santralleri

Türkiye’de mevcut 59 Biyogaz, Biyokütle, Atık Isı ve Pirolitik Yağ Enerji Santrallerinin toplam kurulu gücü 304 MW’dır.

Tablo 1. 12: Biyogaz, Biyokütle, Atık Isı ve Pirolitik Yağ Enerji Santralleri ve Güçleri

Sıra No	Santral İsmi	İl	İşletme	Kurulu Güç (MW)
1)	Odayeri (a)	İstanbul	Ortadoğu	28
2)	Mamak Çöplüğü (b)	Ankara	ITC Katı Atık	25
3)	Sincan- Çadırtepe (c)	Ankara	ITC Katı Atık	23
4)	Adana Yüreğir Sofulu (b)	Adana	ITC Katı Atık	16
5)	Akçansa Çimento (d)	Çanakkale	Enerjisa	15
6)	Kömürçüoda (c)	İstanbul	Ortadoğu	14
7)	Eti Alüminyum (d)	Konya	Cengiz	13
8)	Eti Maden Bandırma (d)	Balıkesir	Eti Maden	12
9)	Bağfaş Gübre Fabrikası (b)	Balıkesir	Bağfaş Gübre Fab.	9,92
10)	Hamitler Çöplüğü (b)	Bursa	ITC Katı Atık	9,80
11)	Çimsa (d)	Mersin	Enerjisa	9,56
12)	Batıçim (d)	İzmir	Batıçim Batı Anadolu	9,00
13)	Prokom Pirolitik Yağ ve Pirolitik (b)	Erzincan	Prokom	7,04
14)	Modern (c)	Tekirdağ	Eren	6,00
15)	Samsun Avdan (c)	Samsun	Avdan	6,00
16)	Trakya Yenişehir Cam (d)	Bursa	Trakya Cam	6,00
17)	Kayseri Çöplüğü (b)	Kayseri	Her	5,78
18)	Aslım Enerji Ürt. Tes.	Konya	ITC Katı Atık	5,66
19)	Gaziantep (a)	Gaziantep	CEV	5,66
20)	ITC-KA (c)	Ankara	ITC Katı Atık	5,43
21)	Batısöke Söke Çimento (d)	Aydın	Batısöke Söke Çimento	5,34
22)	Kocaeli (b)	Kocaeli	Ortadoğu	5,09
23)	Hasdal	İstanbul	İSTAÇ	4,02
24)	Afyon (b)	Afyonkarahisar	Afyon	4,02
25)	Gönen (b)	Balıkesir	Gönen Enerji	3,62
26)	Aksaray OSB (b)	Aksaray	Sütaş Süt Enfaş	3,20
27)	Belka (a)	Ankara	Ankara Belediyesi	3,20
28)	Trabzon Rize (a)	Trabzon	2M	2,83
29)	Konya Atıksu (b)	Konya	Konbeltaş	2,44
30)	Arel Enerji (c)	Afyonkarahisar	Arel	2,40
31)	Manavgat (a)	Antalya	Arel	2,40
32)	Senkron Efeler (b)	Aydın	Senkron	2,40
33)	Mauri Maya Bandırma (b)	Balıkesir	Mauri Maya	2,33
34)	Karacabey (b)	Bursa	Sütaş Süt Enfaş	2,13
35)	Bandırma Edincik (b)	Balıkesir	Telko	2,13
36)	Eses Enerji (b)	Eskişehir		2,04
37)	Albe (b)	Ankara	Era Grup	1,81
38)	GASKİ Atıksu (b)	Gaziantep	Gaziantep	1,66
39)	Karma Gıda (b)	Sakarya	Karma Gıda	1,49
40)	Polatlı (b)	Ankara	Polres	1,47
41)	Aksaray (a)	Aksaray	ITC	1,42
42)	Pamukova (b)	Sakarya	Biosun Pamukova	1,40
43)	Amasya (a)	Amasya	Boğazköy	1,20
44)	Ekim Grup (e)	Konya	Ekim Grup	1,20
45)	Bolu Çöplüğü (b)	Bolu	CEV	1,13
46)	Kırıkkale (a)	Kırıkkale	Zarif	1,00
47)	Sigma Suluova (b)	Amasya	Sigma	1,00
48)	Kemerburgaz (b)	İstanbul	Ekolojik	0,98
49)	Hayat (c)	Kocaeli	Hayat	0,96
50)	Adana Batı Atıksu (b)	Adana	Adana B.B.	0,80

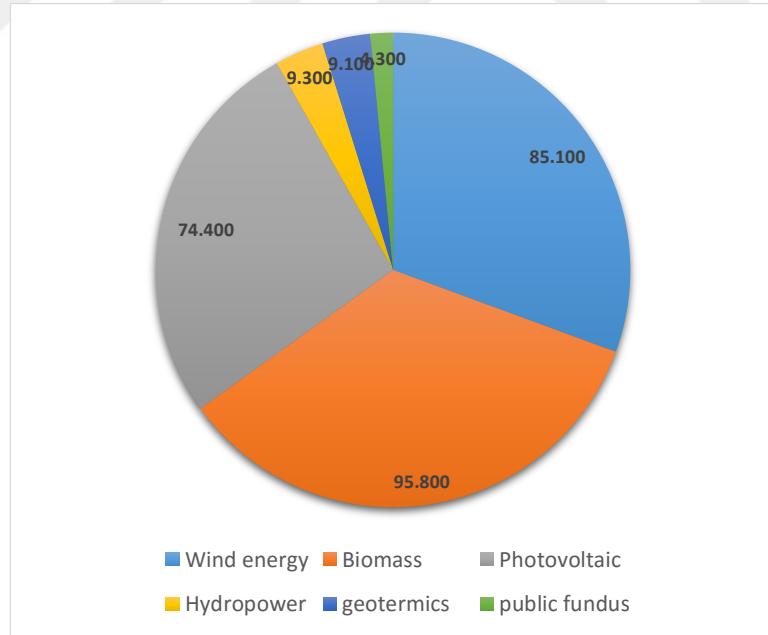
Tablo 1. 12: (Devamı) Biyogaz, Biyokütle, Atık Isı ve Piroolitik Yağ Enerji Santralleri ve Güçleri				
51)	Adana Doğu Atıksu (b)	Adana	Adana B.B.	0,80
52)	Beypazarı Biyogaz Tesisi	Ankara	Derin	0,79
53)	Frito Lay Gıda Biyogaz	Kocaeli	Frito Lay	0,70
54)	Frito Lay Gıda Kojenerasyon	Mersin	Frito Lay	0,66
55)	Kumkısıık Çöplüğü Biyogaz	Denizli	Bereket	0,64
56)	Sezer Bio Enerji	Antalya	Kalemirler	0,50
57)	Denizli Atıksu Arıtma (b)	Denizli	Denizli B.B	0,48
58)	Solaklar İzaydaş Çöp Gazı	Kocaeli	İzaydaş	0,33
59)	Cargill Tarım Bursa Bioenerji	Bursa	Cargill	0,12

(a) Çöp Gazı (b) Biyogaz (c) Biyokütle (d) Atık Isı (e) Gübre Gazı

qwKaynak: <http://www.enerjiatlası.com/elektrik-tuketimi> (Erişim Tarihi: 25.06.2015).

Türkiye’de biyokütle ve biogaz olmaz üzere 59 adet santral bulunmakta ve bunların toplam kurulu gücünün 304 MW olduğu belirtilmektedir (eee.bepa.yegm.gov.tr Erişim Tarihi: 03.07.2015). ABD’de 2010 tarihinde ortaya koydukları vizyonda kâr amacı gütmeyen kuruluşların 2025 yılına kadar kuzeydoğu ABD’de ısıtma talebinin %25’sini karşılayacakları öngörmektedirler. Isıtma sektöründe 140.216 kişiye iş istihdamı oluşturmak ve 2050 yılına kadar ise yenilenebilir enerji kaynağı olan biyokütle enerjisinin kullanımını %100 arttırılması hedeflenmektedir.

Şekil 1. 6: Biyokütle Enerjinin Isıtmada Kullanımı

Kaynak : www.forgreenheat.org (Erişim Tarihi: 27.06.2015).

1.3.3. Hidrojen Enerjisi

Günümüze gelinceye kadar birçok fosil yakıtların tükenmeye başlamaları, çevreye verdikleri zararlar ve teknolojik olarak dönüştürme zorlukları ekonomik yükler ülkeleri alternatif enerji kaynağı arama bulma çalışmaları yapmaya zorlamıştır.

Günümüzde alternatif enerji kaynakları üzerinde çok fazla çalışmalar yapılmaktadır. Alternatif enerji kaynağı olarak güneş, rüzgâr ve yenilenebilir biyokütle öne çıkmaktadır. Yenilenebilir enerji kaynaklarında var olan bu kısıtlılıklar bazı araştırmacılara göre Hidrojen kaynakları sayesinde çözüme kavuşabileceğini belirtmektedirler. Hidrojen fosil kaynaklardan elde edilir aynı zamanda taşıyıcı görevi vardır.

Hidrojenin Kullanım Alanları;

- ✓ Hidrojen enerji tesislerinde,
- ✓ Ulaştırmanın her kademesinde,
- ✓ İçten yanmalı motorlarda veya
- ✓ Yakıt hücrelerinde kullanılabilir.

Bunun sonucu ortaya çıkan salınım “su”dur. Su doğada bol miktarda bulunmasına karşın hidrojen bileşik halde suyun içinde bulunur. Hidrojen, suda oksijenle birleşik olarak ve fosil yakıtlarda Hidrojen ve sayısız hidrokarbon bileşiklerde, karbon ve diğer elementlerle birleşik haldedirler (Aslan, 2007: 283-285).

Hidrojen üretimi çeşitli şekillerde sağlanmaktadır. Bunlar; fosil kaynaklardan termo kimyasal yöntemlerle, suyun elektrolizi sonucu ayrıştırma yöntemi ile yeşil yosunlardan fotosentez yolu ile foto elektrokimyasal yöntem ile güneş enerjisinden, çeşitli hidrit bileşiklerin kimyasal tepkimeleri sonucu hidrojen elde edilir. Hidrojenin diğer enerji kaynaklarına göre üstünlüğü fazla miktarlarda depolanabilmesi ve düşük sıcaklıkta yarısından fazlası elektriğe çevrilebilmesidir (Şahin, 2010: 19-20).

Hidrojen en iyi şekilde asitli akümülatör yöntemi ile depolanmakta, tanklarda sıvı veya gaz olarak, fiziksel depolama yapılacaksa da nanotüpler ya da kimyasal hidrür olarak depolanabilmektedir (www.eie.gov.tr (Erişim Tarihi: 05.05.2015)).

1.3.4 Güneş Enerjisi (GE)

Bu enerji kaynağı güneşin çekirdeğinde yer alan füzyon süreci ile (hidrojen gazının helyuma dönüşmesi) açığa çıkan ışıma enerjisi olarak tanımlanabilir. Güneşin çekirdeğinde mevcut füzyon süreci ile açığa çıkan ışıma enerjisi güneş enerjisi olarak tanımlanır, güneşteki hidrojen gazının helyuma dönüşmesi şeklinde füzyon sürecidir. Atmosferinin dışında güneş enerjisinin şiddeti, yaklaşık olarak ve sabit 1370 W/m^2 değerindedir, ancak yeryüzünde $0-1100 \text{ W/m}^2$ değerleri arasında değişmektedir. Dünyaya gelen bu enerjinin küçük bir bölümü dahi, insanlığın mevcut enerji tüketiminden daha fazladır (www.eie.gov.tr (Erişim Tarihi: 05.05.2015)).

Dünyada hazır bulunan ekonomik açıdan ucuz, temiz bir enerji kaynağı olan güneş enerjisinin ilk kullanım alanı ısı enerjisi olmuş teknolojik değişimlerin yaşanması ile birlikte elektrik enerjisi üretiminde kullanılması mümkündür. Güneş enerjisinden paneller ve fotovoltaik piller yardımıyla az maliyetle elektrik enerjisi elde edilmektedir. Güneş enerjisi en çok Avustralya, Japonya, İsrail ve ABD ülkeleri tarafından kullanılmaktadır. İsrail güneş enerjisinden elde ettiği enerji her yıl 300 bin ton petrole eş değerdir (www.enerji.gov.tr). Ülkede ortalama güneşlenme süresi 2640 saat/Yıl (7,2 saat/Gün) ortalama güneş radyasyon değeri $1311 \text{ kWh/m}^2/\text{Yıl}$ (günlük $3,6 \text{ kWh/m}^2/\text{Gün}$) dir (Yılmaz, 2012: 44).

Dünyadaki çevre problemleri ve enerji krizlerinden dolayı güneş enerjisinden faydalanma çalışmaları ilk olarak 1970'lerden sonra hız kazanmış, güneş enerjisi sistemleri teknolojik olarak ilerleme ve maliyet bakımından düşme göstermiş, çevresel olarak temiz bir enerji kaynağı olarak kabul edilmiştir (Varınca ve Gönüllü, 2006: 271).

1.3.4.1. Türkiye'de Güneş Enerji Santralleri ve Güçleri

Türkiye'de mevcut kurulu olan 269 adet Güneş Enerji Santrallerinin (GES) toplam kurulu gücü 236 MW kadardır.

Güneş Enerji Santrallerin çalışma prensipleri genel olarak iki farklı yapı ile çalışır. Bunlar fotovoltaik sistem ve termal sistemdir.

Fotovoltaik sistemde, güneşten gelen radyasyon, paneller vasıtası ile alınarak enerjiye çevrilmekte ve elde edilen enerji is inverter cihazı ile kullanıma uygun hale getirilerek kullanılma alınmaktadır.

Termal sistemlerde çalışma prensibi ise; bunlarda mevcut olan özel aynalar vasıtası ile güneş ışınları belli bir noktaya konsantre olarak iletilmekte, bu noktada bulunan mevcut olan yağ, su vb. sıvı ısıtılmakta, ısıtılan bu sıvı ile termik sistemlerde olduğu gibi buhar basıncı vasıtası ile mekanik enerji kinetik enerjiye çevrilmektedir.

Bu iki sistemden başka yöntemlerde güneş enerjisinden faydalanılmaktadır. Fakat yukarıda belirtilen yöntemlerden değişik olan bu yöntemler daha çok kullanılmamaktadır. Tablo 1.13'de Türkiye'de elektrik üretimi yapılan güneş enerji santrallerinin verilmiştir.

Tablo 1.13: Güneş Enerji Santralleri ve Güçleri

Sıra No	Güneş Enerji Santral (GES) Adı	İl	Şirket (Enerji)	Kurulu Güç (MW)
1	Entar GES	Kayseri	Entar	8,00
2	Niğde Bor Badak	Niğde	Niğde Bor Badak	6,68
3	Yeşilvadi	Denizli		6,61
4	Bereket Enerji Denizli (Lisanssız)	Denizli	Bereket	6,10
5	Kayseri OSB GES	Kayseri	Kayseri OSB	6,00
6	T Dinamik GES	Adana	T Dinamik	5,47
7	Özkoyuncu GES	Kayseri	Özkoyuncu Madencilik	5,42
8	Malatya İnönü Üni. GES	Malatya	Malatya İnönü Üniv.	5,00
9	Masa Madencilik GES	Burdur	Masa Madencilik	4,93
10	Mersin Gülnar GES	Mersin		4,75
11	Makascı Mühendislik	Konya	Makascı Mühendislik	4,50
12	Has Çelik	Kayseri	Has Çelik	4,43
13	Haymana GES	Ankara	Besa İnşaat	4,00
14	Erciyes GES	Kayseri	KCETAŞ	4,00
15	ACK Anfa	Konya	ACK Anfa Enerji	3,96
16	Karatay Gamages	Konya	Gamages	3,96
17	Ataken ve Nadir	Kayseri		3,00
18	Turkuaz Seramik	Kayseri	Turkuaz Seramik	3,00
19	Uğur Trafo	Kayseri	Uğur	2,96
20	Astürk	Denizli	Astürk	2,69
21	Dora	Ankara		2,02
22	Çayören Kinesis	Eskişehir	Çayören Kinesis	2,00
23	Elmeks Maden ve Dekel	Kayseri	Elmeks Maden ve Dekel	2,00
24	Galyum Oraka	Eskişehir	Galyum Oraka	2,00
25	Günsu ve Tay Elektrik GES	Burdur	Günsu ve Tay	2,00
26	Karamelik Köyü Çolak	Kilis	Kazım ve Nazım Çolak	2,00
27	Kayges GES	Kayseri	Kayges ve HSY	2,00
28	Konak MHT GES	Kayseri	Konak ve MHT	2,00
29	Leben ve Cıngıllı Organik Tarım	Niğde	Leben ve Cıngıllı Tarım	2,00
30	RNT GES Santrali	Niğde	RNT Enerji	2,00
31	Türkan ve Mehmet Altun	Kayseri	Mehmet Altun	2,00
32	Türkoğlu GES	Kayseri	Türkoğlu Enerji	2,00
33	Beşiktaş ve Kadıköy	Nevşehir		1,97
34	Özkardeş Enerji Köprübaşı	Kayseri	Özkardeş Enerji	1,96
35	Işıkıyvar GES	Antalya	Işıkıyvar Enerji	1,84
36	Beren Altonova GES	Kahramanmaraş	Beren ve Altonova Enerji	1,82
37	Günyüzü	Eskişehir		1,76
38	Adana Çimento	Adana	OYAK	1,48
39	Agrolive Tarım	Manisa	Agrolive Tarım	1,27
40	Ant Yapıt	Gaziantep	Ant Yapıt	1,25
41	Antalya Arena	Antalya	GSGM	1,24
42	Halk Enerji	Ankara	Halk	1,10
43	Prokon ve Ekon	Ankara	Prokon A.Ş.	1,10
44	Galyum GES	Ankara	Galyum	1,04
45	Niğde Ada Harita	Niğde	Ada Harita	1,00
46	Adıyaman Gölbaşı	Adıyaman	Ahmet Dağılımş	1,00
47	AGM Sağlık	Kayseri	AGM Sağlık	1,00
48	Aksu GES	Isparta	Aksu	1,00
49	Beşler Tekstil	Kayseri	Beşler Tekstil	1,00
50	Çağlayan Plastik GES	İzmir	Çağlayan Plastik	1,00
51	Çavuşoğlu Demir Çelik	Kayseri		1,00

Tablo 1.13: (Devamı) Güneş Enerji Santralleri ve Güçleri				
52	Ceges GES	Ankara	Ceges	1,00
53	Cemile Bingül GES	Mersin	Cemile Bingül	1,00
54	Cengiz GES	Konya	Cengiz	1,00
55	Cora GES	Ankara	Cora	1,00
56	CTN GES	Antalya	CTN	1,00
57	Ege Sarıođlan	Kayseri	Ege Sarıođlan	1,00
58	Ekos GES	Kayseri	Ekos Demir Çelik	1,00
59	Ekosinerji GES	Balıkesir	Ekosi	1,00
60	Enpov GES	Kayseri	Enpov i	1,00
61	Globaltürk	Ankara	Globaltürk	1,00
62	Güres Tavukçuluk	Manisa	Güres Tavukçuluk	1,00
63	Jantsa	Aydın	Jantsa	1,00
64	Kapusuz	Kayseri		1,00
65	Karamelik Köyü Hatabay	Kilis	Erkan Hatabay	1,00
66	Karasu GES	Gaziantep	Mustafa Karasu	1,00
67	Kehrüba GES	Niğde	Kehrüba	1,00
68	Kentsite GES	Ankara	Kentsite	1,00
69	NHT GES	Kayseri	NHT Turizm Tekstil	1,00
70	Onday GES	Afyonkarahisar	Onday	1,00
71	Oylum Bisküvi GES	Kayseri	Oylum Bisküvi	1,00
72	Öz İnşaat GES	Isparta	Öz İnşaat ve Tic.	1,00
73	Pinema Film GES	Afyonkarahisar	Pinema Film	1,00
74	Poven GES	Kayseri	Poven Enerji	1,00
75	Söğütlüözü GES	Eskişehir		1,00
76	Türkmen İplik GES	Kayseri	Türkmen A.Ş.	1,00
77	Hayran GES	Elazığ	Yusuf Hayran	1,00
78	Menderes Boynuuzun GES	Çorum	Menderes Boynuuzun	1,00
79	Polatlı GES	Ankara	Metag, Yeniğün	1,00
80	Güler Soğuk Hava GES	Isparta	Afyon Oto.İnş.	1,00
81	Eksun GES	Karaman	Eksun	0,99
82	Halis Cem GES	Karaman	Halis Cem	0,99
83	Tuğba Kuruyemiş GES	Denizli	Tuğba Kuruyemiş	0,99
84	Gürsel Öztürkmen GES	Gaziantep	Gürsel Öztürkmen	0,99
85	Akbulut GES	Ankara	Akbulut	0,95
86	Osman Altınkaynak GES	Kayseri	Cevahir	0,94
87	Kusay GES	Kahramanmaraş	Kusay	0,91
88	Nadir Nacar GES	Kahramanmaraş	Nadir Nacar	0,91
89	Enton Beton GES	Eskişehir	Enton Beton	0,91
90	Erkan GES	Kayseri	Erkan	0,91
91	KLC GES	Kayseri	KLC	0,91
92	Ravaber GES	Kayseri	İzoberRock Ravaber Yalıtım	0,91
93	Emta Kablo GES	Osmaniye	Emta Conductor	0,90
94	Denizli Pamukçu GES	Denizli	Pamukçu	0,89
95	Erikoğlu Özel Sağlık	Denizli	Erikoğlu Holding	0,89
96	Galata Renova GES	Denizli	Galata Renova Energy	0,89
97	Beybi Plastik Bursa GES	Bursa	Beybi Plastik	0,85
98	Konya OSB (KOS)	Konya	Konya OSB	0,85
99	Söke Yağ GES	Aydın	Söke Yağ	0,85
100	Reysaş Lojistik GES	İzmir	Reysaş Lojistik	0,81
101	Teknologis GES	Ankara	Teknologis	0,77
102	Tenova GES	Kayseri	Tenova	0,76
103	M32S GES	Isparta	M32S	0,75
104	Balres GES	Denizli	Balres	0,70
105	Orhem GES	Kayseri	Orhem	0,69
106	Tema Trend GayrimenkulGES	Karabük	Tema Trend Gayrimenkul	0,67
107	Winsa (Kocaeli)GES	Kocaeli	Winsa	0,65
108	Ekinözü GES	Kahramanmaraş	Akdemir Kömür Madencilik	0,61
109	Raftürk Dilovası GES	Kocaeli	Raftürk	0,60
110	Solarpur GES	Isparta	Solarpur Güneş Enerji Sistem	0,52
111	Akmkent GES	Adıyaman	Akmkent Enerji	0,50
112	Cem İplik GES	Kahramanmaraş	Cem İplik	0,50

Tablo 1.13: (Devamı) Güneş Enerji Santralleri ve Güçleri				
113	Cevahir Mobilya	Kayseri	Cevahir Grubu	0,50
114	Dağpen Plastik GES	Adıyaman	Dağpen Plastik	0,50
115	Ege Orman Vakf.GES	İzmir	Ege Orman Vakfı	0,50
116	Erikoğlu HES	Denizli	Erikoğlu	0,50
117	GBI Dış Tic. GES	Kayseri	GBI Dış	0,50
118	Germencik Tavuk GES	Aydın	Tuncer Hakan Çakaloğlu	0,50
119	İkitelli GES	İstanbul		0,50
120	Karataş GES	Muğla	Karataş Enerji	0,50
121	Kendirci GES	Gaziantep		0,50
122	Konya- Yaysun GES	Konya	Yaysun	0,50
123	Smart Solar GES	Kayseri	Smart Solar	0,50
124	Süral Su (Manavgat)GES	Antalya	Süral Su	0,50
125	Gaziantep Köseoğlu GES	Gaziantep	Şih Mehmet Köse	0,50
126	Kıvanç Tekstil GES	Adana	Kıvanç	0,50
127	Tad Piliç GES	Gaziantep	Tad Piliç	0,50
128	Marka Grup	Sivas	Marka Grup	0,50
129	Karaman İl Özel İda.GES	Karaman	Karaman İl Öz.İd.	0,50
130	Alkor Alüminyum GES	İzmir	Alkor Alüminyum	0,50
131	ÇMS Çavuş Metal TekstilGES	Kahramanmaraş	ÇMS Çavuş Metal	0,50
132	Kemalpaşa OSB GES	İzmir	Kemalpaşa Or.San.Böl.	0,50
133	Kırteks Tekstil GES	Kahramanmaraş	Kırteks	0,50
134	Mercan Mermer GES	Burdur	Mercan Mermer	0,50
135	Emel GES	Edirne	Emel Elektrik	0,49
136	Karşıyaka Bel.GES	İzmir	Karşıyaka Beld.	0,49
137	Tire Organize Sanayi Böl.GES	İzmir	Tire OSB	0,49
138	Gando GES	Gaziantep	Gando	0,49
139	Resman Cam GES	Samsun	Resman Cam	0,49
140	Akmo Aksesuar Orman Ür. GES	Kayseri	Cevahir	0,48
141	Mumcu Teneke GES	Balıkesir	Mumcu Teneke	0,48
142	Eczacıbaşı Esan GES	Muğla	Eczacıbaşı	0,47
143	Efe EndüstriGES	İzmir	Efe Endüstri	0,47
144	Gebze Güzeller OSB	Kocaeli	Güzeller OSB	0,47
145	Diyarbakır Sümerb.GES	Diyarbakır	Diyarbakır Büşş.Bel.	0,46
146	Teknopark İstanbul GES	İstanbul	Teknopark İstanbul	0,46
147	Mustafa Albayrak GES	Antalya	Mustafa Albayrak	0,45
148	AdilcevazBel.GES	Bitlis	Adilcevaz Bel.	0,44
149	İzmir Atatürk GES	İzmir	İzmir Atatürk OSB	0,44
150	Kamer Tekstil GES	Kahramanmaraş	Kamer Tekstil	0,44
151	Viessmann GES	Manisa	Viessmann	0,43
152	Kayseri Şeker Fab.	Kayseri	Kayseri Şeker Fab.	0,43
153	Doğan Soğuk Hava Deposu GES	Antalya	Doğan Soğuk Hava Dep.	0,42
154	Afyon TSO GES	Afyonkarahisar	Afyon TSO	0,40
155	Aydoğanlar Oto Las.GES	Konya	Aydoğanlar Oto Last.	0,40
156	Cemer Kent GES	İzmir	Cemer Kent Ekipmn.	0,40
157	Gürkan Mob.GES	Kayseri	Gürkan	0,40
158	Niğde İl Özel İdr.GES	Niğde	Niğde İl Özel İdr.	0,40
159	Akbulgur Gıd. GES	Adıyaman	Akbulgur	0,38
160	Granit Dayanıklı Tük.GES	İzmir	Granit Day.Tük.	0,38
161	Aydın Plastik	Sivas	Aydın Plastik	0,36
162	Atsco	Denizli	Atsco Enerji	0,35
163	Van YYÜ GES	Van	Yüzüncü Yıl Ün.	0,35
164	Özyeğin Üni.GES	İstanbul	Fina	0,35
165	Bozyaka Pazaryeri GES	İzmir	Karabağlar Bel.	0,34
166	Sapmaz Soğuk Hava Dep.GES	Antalya	Sapmaz Soğuk Hava Dep.	0,31
167	Arüv Peyzaj GES	Antalya	Arüv Peyzaj	0,30
168	Bornova Bel.GES	İzmir	Bornova Bel.	0,30
169	Çavsas GES	Karaman		0,30
170	Ömer Ünal GES	Antalya	Ömer Ünal	0,30
171	Hacıyusuflar GES	Malatya	Malatya İl Özel İd.	0,29
172	Blok Bims GES	Neşehir	Blok Bims	0,28
173	Gazi Teknopark GES	Ankara	Gazi Teknopark	0,26

Tablo 1.13: (Devamı) Güneş Enerji Santralleri ve Güçleri				
174	Attalos GES	Manisa	Hun Yapı Enerji Grubu	0,26
17	Ekinler Endüst.GES	Manisa	Ekinler Endüs.	0,26
176	Hatay Önesa AVM GES	Hatay	Önesa AVM	0,26
177	Antakya Ottoman GES	Hatay	Ottoman Palace	0,25
178	Antalya Haval.GES	Antalya		0,25
179	Bartın GES	Bartın	Bartın İl Özel İda.	0,25
180	Dalaman Haval.	Antalya	Dalaman Haval.	0,25
181	Odaş GES	Şanlıurfa	Odaş	0,25
182	Atea Ambalaj GES	Balıkesir	Atea Ambal.	0,25
183	Tekman Metal GES	Amasya	Tekman Metal	0,25
184	Ömer Çolak Elbeyli	Kilis	Ömer Çolak	0,24
185	GAP Uluslararası Tarımsal Araşt. GES	Diyarbakır	GAPUTAEM	0,24
186	Mahmutoğulları GES	Bitlis		0,23
187	Yükseller GES	Bitlis	Yükseller	0,23
188	Timay Tempo	Amasya	Timay Tempo	0,22
189	Ali Süreyya Perçin Tavuk Çiftl.	İzmir	Ali Süreyya Perçin	0,22
190	Katip Çelebi Üni.	İzmir	Katip Çelebi Ün.	0,20
191	Aktaş Soğuk Hava Dep.	Antalya	Aktaş Soğuk Hav.Dep.	0,20
192	Aksaray Bel.GES	Aksaray	Aksaray Bel.i	0,20
193	Altınyayla GES	Sivas	Sivas İl Öz.İda.	0,20
19	Amasya Üni.GES	Amasya	Amasya Üni.	0,20
195	Medaş GES	Konya	Medaş	0,20
196	Sırma Halı GES	Gaziantep	Sırma Halı	0,20
197	Ak Akar Tarım Ür.GES	Manisa	Ak Akar Tar. Ür.	0,20
198	Tekyılmaz Gıd.GES	Adıyaman	Tekyılmaz	0,19
199	Aksoy Taban Denizli	Denizli	Aksoy Taban	0,19
200	Shell Bepet Pet.GES	Antalya	Bepet Petr.	0,18
201	DSİ 18. Bölge Müd.GES	İsparta	DSİ	0,18
202	Seferihisar Bel.GES	İzmir	Seferihisar Bel.	0,17
203	Hasan Kalyoncu Üni.	Gaziantep	Hasan Kalyoncu Üni.	0,17
204	Çıtırm Unlu Mam.GES	Antalya	Çıtırm Un	0,16
205	Kuştur Kuşadası Tur.	Aydın	Kuştur Kuşadası Tur.	0,16
206	Algür Süt Ür.GES	Aydın	Algür Süt Ür.	0,15
207	Çatak Bel.	Van	Çatak Bel.	0,15
208	Selçuk Bel.GES	İzmir	Selçuk Bel.	0,15
209	Özlüce Atıksu Arıtma	Bursa	Bursa Büy.Bel.	0,13
210	Gaziantep Sanko	Gaziantep		0,12
211	Muğla Üni.GES	Muğla	Muğla Üni.	0,12
212	GASKİ GES	Gaziantep	Gaziantep Büy. Bel.	0,11
213	Yenipazar GES	Yozgat	Yenipazar Bel.	0,11
214	Aktaş Dış Ticaret Gebkim	Kocaeli	Aktaş Dış Tic.	0,11
215	Muğla Belediyesi Mezbahane	Muğla	Muğla Belediyesi	0,10
216	Urla Şarapçılık	İzmir	Urla Şarapçılık	0,10
217	Aktaş Akıncı Tekstil	İstanbul	Aktaş Akıncı Teks.	0,10
218	Hoca Elk.HES	Afyonkarahisar	Hoca	0,10
219	Tepebaşı Bel.	Eskişehir	Tepebaşı Bel.	0,097
220	Osman Sakınmaz	Kahramanmaraş	Osman Sak.	0,096
221	Gürsu Bel.GES	Bursa	Gürsu Bel.	0,093
222	Weber Adana Fab.GES	Adana	Weber	0,092
223	Sa-ha Sabri ve Halim Alanyalı GES	İzmir	Sa-ha Sabri ve Halim Alanyalı	0,078
224	Denizli Valil.	Denizli	Denizli Valil.	0,075
225	Öztuğ Metal GES	İzmir	Öztuğ Metal	0,063
226	Türk Traktör	Ankara	Türk Traktör	0,062
227	Kayaşehir TOKİ GES	İstanbul	Kayaşehir TOKİ	0,062
228	Egedeniz Tekst.	İzmir	Egedeniz Tekst.	0,060
229	İlgın Termal Ot.GES	Konya	İlgın Termal Otel	0,060
230	Muş Tek. ve EML GES	Muş	Muş Teknik ve EML	0,060
231	Şirintepe Ekopark	Kocaeli	Şirintepe	0,060
232	Balıkesir Cem Oto.GES	Balıkesir	Cem Oto.	0,054
233	Soykan Kazan Dep.GES	Ankara	Soykan Kazan Dep.	0,051
234	Toros Residence GES	Antalya	Toros Residence	0,050

Tablo 1.13: (Devamı) Güneş Enerji Santralleri ve Güçleri				
235	Hacettepe Üni.GES	Ankara	Hacettepe Üni.	0,050
236	Isparta Emniyet Müd.	Isparta	Isparta Em.	0,050
237	Tekpa Müh.GES	İzmir	Tekpa Müh.k	0,050
238	TPAO Ankara Akyurt	Ankara	TPAO	0,049
239	Turla Tarım GES	İzmir	Turla Tarım	0,048
240	Veli Taş	Adana	Veli Taş	0,045
241	Özel Asfa Halil Necati İlk.Ok.GES	İstanbul	Özel Asfa Okul.	0,041
242	Dülükbaba Parkı GES	Gaziantep	Şehitkamil Bel.	0,040
243	Ermenek Hük.Kon.GES	Karaman	Ermenek Hük.Kon.	0,040
244	Eyüp Bel.	İstanbul	Eyüp Bel.	0,037
245	Ahmet Koç GES	Denizli	Ahmet Koç	0,032
246	Erol Metal GES	Ankara	Erol Metal	0,030
247	Kıpa Kuşadası GES	Aydın	Tesco Kıpa	0,030
248	Kıpa Marmaris GES	Muğla	Tesco Kıpa	0,030
249	Anel İş Mer.GES	İstanbul	Anel Enerji	0,027
250	Çorum Best Oil GES	Çorum	Çorum Best Oil	0,026
251	Turmo Oto.v Mak.GES	Konya	Turmo Oto. Maki.	0,024
252	Brisa Akademi Lisanssız	Kocaeli	Brisa Akad.	0,023
253	İnegöl Mediha-Hayri Çelik Fen Lis.GES	Bursa	Mediha-Hayri Çelik	0,023
254	Karabağlar Yeşil Ev	İzmir	Karabağlar Yeşil Ev	0,022
255	Ankara Emniyet Genel Müd.GES	Ankara	Ankara Emniyet Genel Müd..	0,020
256	Karapınar Ziraat Od.GES	Konya	Karapınar Ziraat Od.	0,020
257	Karabağlar Park.GES	İzmir	Karabağlar Bel.	0,017
258	Aydın Sarıtaş GES	Tunceli	Aydın Sarıtaş	0,015
259	Kargalı Köyü GES	Ankara	Ankara İl Özel İda.	0,015
260	Kemal Altunay GES	Hatay	Kemal Altunay	0,010
261	Muktedir Ballı Tar. Araz.GES	Ankara	Muktedir Ballı	0,010
262	İETT İkitelli Fabr.	İstanbul	İETT	0,009
263	Mesut Demirarslan GES	Ankara	Mesut Demirarslan	0,009
264	Fronius İnverter İstanbul	İstanbul	Fronius İnverter İstanbul	0,008
265	İnhisar Bel.GES	Bilecik	İnhisar Bel.	0,008
266	Osman Muzaffer Tamer GES	İstanbul	Osman Muzaffer Tamer	0,005
267	İlhan Okan GES	İzmir	İlhan Okan	0,003
268	Kasım Kutlu	İzmir	Kasım Kutlu	0,003
269	Büyükeceli Camii	Mersin	Büyükece C.	0,003

Kaynak: <http://www.enerjiatlası.com/elektrik-tuketimi> (Erişim Tarihi: 25.06.2015).

Türkiye için güneş enerji potansiyeli ve güneşlenme süresi değerlerinin aylara göre dağılımı Tablo 1.14'de verilmiştir. Buna göre güneş enerjisinden yararlanılacak aylar temmuz-ağustos aylarıdır. En az güneş enerjisinin olduğu aylar ise aralık ve ocaktır.

Tablo 1. 14:Türkiye'nin Toplam Güneş Enerjisi Potansiyelinin Aylara Göre Dağılımı

Ay	Aylık Toplam Güneş Enerjisi		Güneşlenme Süresi (Saat/ay)
	(kcal/cm ² -ay)	(kWh/m ² -ay)	
Ocak	4,45	51,75	103,0
Şubat	5,44	63,27	115,0
Mart	8,31	96,65	165,0
Nisan	10,51	122,23	197,0
Mayıs	13,23	153,86	273,0
Haziran	14,51	168,75	325,0
Temmuz	15,08	175,38	365,0
Ağustos	13,62	158,40	343,0
Eylül	10,60	123,28	280,0
Ekim	7,73	89,90	214,0
Kasım	5,23	60,82	157,0
Aralık	4,03	46,87	103,0
Toplam	112,74	1311,00	2640
Ortalama	308,0 cal/cm ² -gün	3,6 kWh/m ² -gün	7,2 saat/gün

Kaynak : www.eie.gov.tr. (Erişim Tarihi: 15.06.2015).

Tablo 1.14’de Güneydoğu Anadolu bölgesi en fazla güneş alan bölgesi olarak ilk sırada yer almaktadır. Bu Tabloda Türkiye güneş enerjisi potansiyeli ve güneşlenme süresi değerlerinin bölgelere göre dağılımı gösterilmiştir.

Tablo 1. 15: Türkiye'nin Yıllık Toplam Güneş Enerjisi Potansiyelinin Bölgelere Göre Dağılımı

Bölge Adı	Toplam Ortalama Güneş Enerjisi	En Çok Güneş Enerjisi (Haziran ayı)	En Az Güneş Enerjisi (Aralık ayı)	Ortalama Güneşlenme Süresi	En Çok Güneşlenme Süresi (Haziran ayı)	En Az Güneşlenme Süresi (Aralık ayı)
	kWh/m ² -yıl	kWh/m ²	kWh/m ²	Saat/yıl	Saat	Saat
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	1.460	1.980	729	2.993	407	126
Akdeniz Bölgesi	1.390	1.869	476	2.956	360	101
Doğu Anadolu Bölgesi	1.365	1.863	431	2.664	371	96
İç Anadolu Bölgesi	1.314	1.855	412	2.628	381	98
Ege Bölgesi	1.304	1.723	420	2.738	373	165
Marmara Bölgesi	1.168	1.529	345	2.409	351	87
Karadeniz Bölgesi	1.120	1.315	409	1.971	273	82

Kaynak : www.eie.gov.tr. (Erişim Tarihi: 15.06.2015).

Tablo 1.15’de Türkiye’de en çok ve en az güneş enerjisi üretilecek aylar Haziran ve Aralık ayı olduğu anlaşılmaktadır. Güneydoğu Anadolu bölgesi ve Akdeniz bölgesi

sahilleri öncelikli gelmektedir. Güneş enerjisi üretiminin yok denecek kadar az olduğu Karadeniz bölgesi dışında yılda birim metre kareden 1.100 kWh'lik enerji üretilebilir ve toplam güneşli saat miktarı ise 2.640'dır (www.eie.gov.tr (Erişim Tarihi: 05.15.2015)).

Tablolar incelendiğinde; Türkiye güneş enerjisi kaynağı açısından verimli olmasına rağmen etkin kullanımı yeterince yok olup sadece sıcak su eldesi dışında kullanım alanları yoktur. Bu konuda devlet, güneş enerjisinin tanıtımı ve teşvik edilme konusunda daha fazla araştırma yapılması ve tanıtım yapması gerekmektedir.

1.3.5. Rüzgâr Enerjisi Santrali (RES)

Yenilenebilir, doğal ve temiz bir güç kaynağı olan güneşin %1-2'si gibi ufak bir kısmı rüzgâr enerjisine dönüşmektir. Güneş enerjisinin ışınması fakat eşit şekillerde her bölgeyi ısıtamaması bazı sıcaklık ve basınç ve nem farklılıklarına neden olarak hava akımı oluşturmaktadır. Bu hava akımı basınç farklılıkları oluşturduklarında rüzgâr ortaya çıkmaktadır. Rüzgâr bölgelerin coğrafi özelliklerine göre zaman ve yöre bakımından değişiklikler arz etmektedir (www.limitsizenerji.com (Erişim Tarihi: 30.05.2015)).

Rüzgârın oluşumunu gerçekleştiren yerler şöyle sıralanabilir (www.enerji.gov.tr Erişim Tarihi: 05.05.2015).

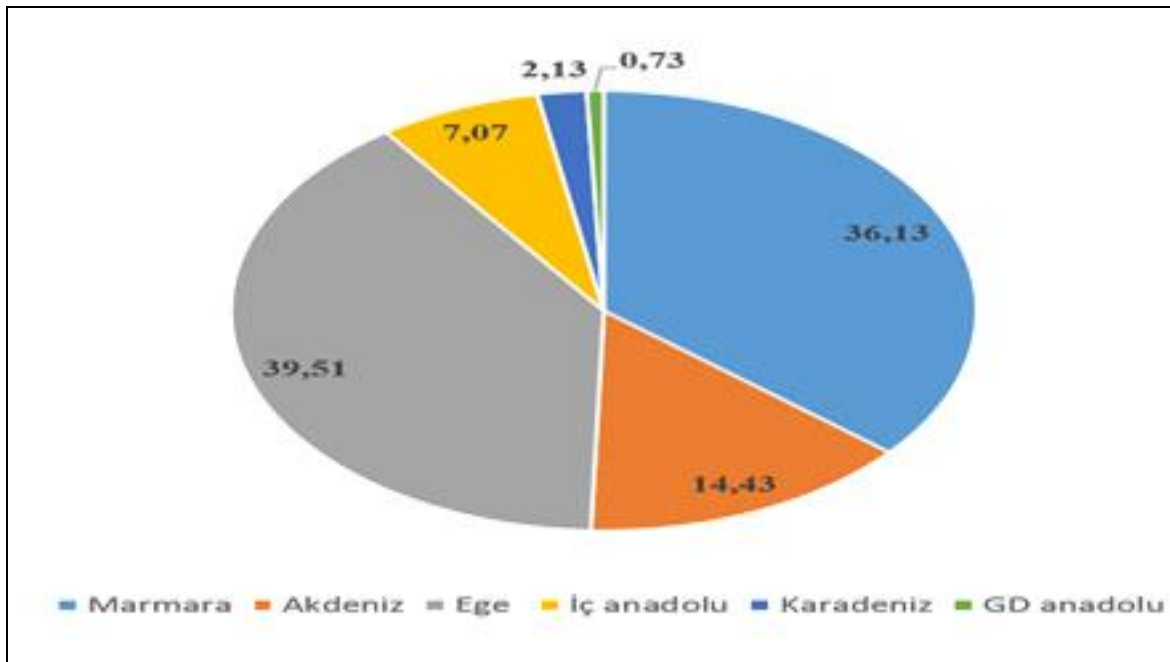
- ✓ Basınç değişiminin fazla olduğu bölgeler,
- ✓ Yüksek, engebeli olmayan tepe ve vadiler,
- ✓ Güçlü jeostrofik rüzgârların etkisi altında kalan yerler,
- ✓ Kıyı şeritleri,
- ✓ Topografi olarak kanal etkisinin meydana geldiği dağ silsileleri, vadiler ve tepeler.

Türkiye'de RE kullanımı TEİAŞ verilerine göre %5 olarak belirtilmiştir (www.teias.gov.tr (Erişim Tarihi: 16.04.2015)). 2014 yılı sonu itibarı ile Türkiye'de yıllık rüzgâr enerjisi üretimi 7.518 GWh'dir. 2013 yılı sonu olarak işletmede olan RES'lerin kurulu gücü ise 4.367 MW'dır. Türkiye RE'si potansiyeli 48.000 MW olarak belirlenmiştir. Bu enerji potansiyeline karşılık gelen toplam alan Türkiye yüz

ölçümünün % 1.30'una karşılık gelmektedir (www.enerji.gov.tr (Erişim Tarihi: 30.05.2015)).

Türkiye'deki rüzgâr enerjisi santrallerinin bölgelere göre dağılımı Şekil 1. 7'da verilmiştir. Verilere göre ege bölgesi %39,51 ile en çok rüzgâr enerjisi santrali olan bölge olarak ilk sırada hemen ardından %36,13'lük oran ile Marmara bölgesi takip etmektedir. Bölgelerin kurulu güçleri ege bölgesinin 1.486,45MW, Marmara bölgesinin 1.359,15 MWolarak verilmiştir (www.enerji.gov.tr (Erişim Tarihi: 30.05.2015)).

Şekil 1. 7: Rüzgâr Enerjisi Santrallerinin Bölgelere Göre Dağılımı

Kaynak: (<http://www.enerjiatlasi.com/elektrik-tuketimi> (Erişim Tarihi: 25.06.2015)).

RE'nin Marmara bölgesi 1.973.25 MW, Ege 1.137.45 MW, İç Anadolu 730,5 MW, Karadeniz 495,8 MW, Akdeniz 310,5 MW, Güneydoğu Anadolu 63 MW ve Doğu Anadolu 10 MW kadar bir kurulu güce sahiptir (www.tureb.gov.tr (Erişim Tarihi: 04.11.2015)).

Dünya Enerji Ajansı tarafından yapılan çalışmada rüzgar hızının 5.1 m/s üstünde olması halinde ekonomiklik göstermektedir. Rüzgar hızının 5.1 m/s üzerinde olan bölgelerde RES uygulaması yapılabilmektedir. Dünya rüzgâr enerjisi teknik potansiyeli 53.000 TWh/yıl olarak verilmiştir. Dünya'da 2012 yılı sonu yıllık RE üretimi 557 TWh/yıl olup toplam enerji üretimi içerisindeki payı % 2,6 kadardır. 2013 yılı sonu

işletmede olan RES'lerin Kurulu gücü yaklaşık 300 GW olduğu belirtilmiştir (Akt. Akpınar, 2007: 40-41).

1.3.5.1. Türkiye'deki Rüzgâr Enerji Santralleri

Türkiye'de lisans almış olan 117 adet RES mevcut olup bunların en yoğun olarak buldukları bölge olarak %41,8 ile Marmara bölgesidir. En az sayı da Güneydoğu Anadolu bölgesinde %1,33 oranındadır (www.turab.gov.tr Erişim Tarihi: 04.11.2015).

Türkiye'de RES'nin Kurulu gücü 4.367 MW olup 2015 yılında Rüzgâr Enerji Santralleri ile yaklaşık olarak 11.708 GWH elektrik üretimi yapılmıştır.

Türkiye'de ilk rüzgâr santrali 1998 yılında İzmir'de kurulmuştur. Türkiye bugün tükettiği enerjinin yaklaşık %4,4'ünü rüzgâr santrallerinden karşılamaktadır.

Devrede olan 117 RES'in bir kısmı henüz lisans kurulu gücü kadar ulaşmamıştır. Şayet santrallerin de tam kapasite devreye girmesi durumunda 770 MW kapasiteli ilave rüzgâr türbini devreye girmiş olacak ve kurulu güç toplam 5.137 MW kapasiteye ulaşmış olacaktır.

Ayrıca devreye alınmayan fakat 2015 yılı başı itibariyle kurulumunda ilerleme sağlanan (yani bekleyen lisanslar hariç) 44 RES'in lisans kapasitelerinin toplamı da 1.461 MW'dır. Bütün RES projeleri tamamlandığında Türkiye'nin RES Kurulu gücünün 6.599 MW düzeyine çıkacağı öngörülmektedir. 2015 yılı sonuna doğru itibariyle EPDK'dan lisans alan tüm RES'lerin işletmeye alınması ile Türkiye 9.636,34 MW'a ulaşacak ve elektrik tüketiminin %10,6 kadarlık bir kısmını RES'ler karşılanabilecektir. EPDK 2018 yılı sonuna kadar 3.000 MW ilave olarak RES başvurusu alması beklenmektedir.

Tablo 1.16: Rüzgâr Enerji Santralleri ve Güçleri

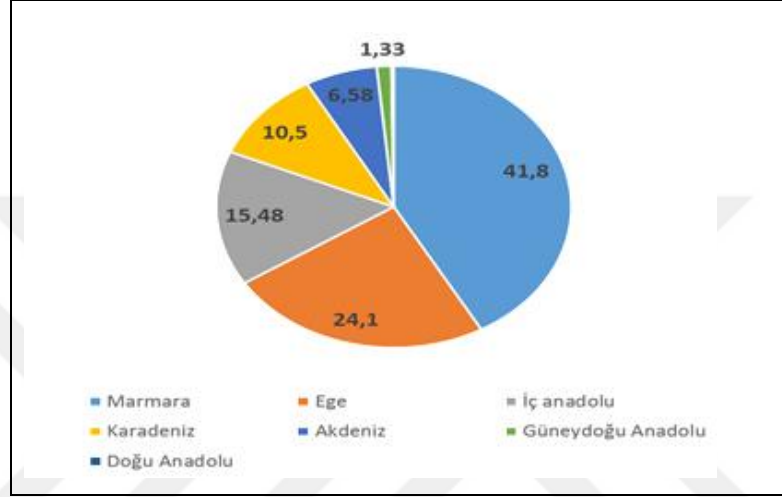
Sıra No	Rüzgâr Santral Adı (RES)	İl	Şirket (Enerji)	Kurulu Güç(MW)
1	Soma	Manisa	Polat	240,00
2	Geycek	Kırşehir	Polat	150,00
3	Balıkesir	Balıkesir	Enerji-sa	143,00
4	Osmaniye- Gökçedağ	Osmaniye	Zorlu	135,00
5	Karaburun	İzmir	Alto	120,00
6	Dinar	Afyonkarahisar	Güriş	115,00
7	Şamlı	Balıkesir	Aksa	114,00 (126,5)
8	Şah	Balıkesir	Doğan	93,00 (105)
9	Bergama	İzmir	Bilgin	90,00 (120)
10	Bilgin - Soma	Manisa	Bilgin	90,00 (120,00)
11	Bandırma Kurşunlu	Balıkesir	Borusan EnBW	87,00
12	Kayseri Yahyalı	Kayseri	FC	83,00
13	Kangal	Sivas	Ece Tur İnş.	78,00 (128,00)
14	Ziyaret (Türbe)	Hatay	Fina	75,00
15	Aksu	Kayseri	Ayen	72,00
16	Çatalca	İstanbul	Sanko	60,00 (100,00)
17	Sebenoba	Hatay	Aksa	60,00
18	Süloğlu	Edirne	Steag Wind	60,00
19	Susurluk	Balıkesir	Eksim	60,00 (72,50)
20	Yuntdağ	İzmir	Dost	60,00
21	Edincik	Balıkesir	Ağaoğlu	56,00
22	Poyraz	Balıkesir	Polat	55,00
23	Sayalar	Manisa	Polat	54,00
24	Uşak	Uşak	Bereket	54,00
25	Çerçikaya	Hatay	ZT	53,00
26	Düzova	İzmir	Fina	52,00
27	Balabanlı	Tekirdağ	Borusan EnBW	50,00
28	Harmanlık	Bursa	Borusan EnBW	50,00
29	Hasanbeyli	Osmaniye	Eksim	50,00
30	Kavaklı	Balıkesir	Erciyas	50,00
31	Koru	Çanakkale	Borusan EnBW	50,00
32	Mut	Mersin	Borusan EnBW	50,00
33	Zeytineli	İzmir	Bilgin	50,00
34	Belen	Hatay	Güriş	48,00
35	Bağarası	Aydın	Erdem	46,00
36	Silivri	İstanbul	Eksim	45,00
37	Tekirdağ	Tekirdağ	Beşiktepe	44,00
38	Akhisar	Manisa	Karesi	44,00
39	Çanta	İstanbul	Boydak	43,00 (45,00)
40	Kuyucak	Manisa	Demirer	41,00 (50,10)
41	Killik	Tokat	Eksim	40,00 (85,00)
42	Mare Manastır Mazı -1	İzmir	Demirer	39,00 (56,20)
43	Dağpazarı	Mersin	Enerjisa	39,00
44	Kayadüzü	Amasya	Eksim	39,00 (75,00)
45	Metristepe	Bilecik	Can	39,00 (50,00)
46	Bandırma	Balıkesir	Bilgin	35,00 (50,00)
47	Gökres -2	Manisa	Gama	35,00
48	Şenköy	Hatay	Gür-iş	35,00
49	Samurlu	İzmir	Polat	35,00
50	Mersin	Mersin	Doğan	34,00
51	Şadıllı RES	Çanakkale	Fina	33,00
52	Kozbeyli	İzmir	Polat	32,00

Tablo 1.16: (Devamı) Rüzgâr Enerji Santralleri ve Güçleri				
53	Seyitali	İzmir	Polat	32,00 (37,00)
54	Akbük	Aydın	Ayen	32,00
55	Mordoğan	İzmir	Ayen	31,00 (42,00)
56	İntepe	Çanakkale	Demirer	30,00 (55,70)
57	Mazı -3	İzmir	Bilgin	30,00 (55,00)
58	Poyrazgölü	Balıkesir	Demirer	30,00
59	Söke Çatalbük	Aydın	ABK	30,00
60	Çanakkale	Çanakkale	Enerji-sa	30,00
61	Datça	Muğla	Demirer	30,00 (41,00)
62	Şenbük	Hatay	Bakras	29,00
63	Sarıkaya	Tekirdağ	Demirer	29,00 (41,50)
64	Geres	Manisa	Dost	27,00
65	Kıyıköy	Kırklareli	Aksa	27,00
66	Şenbük	Hatay	Yeni Belen	27,00
67	Sincik	Adıyaman	Tektuğ	25,00
68	Sares	Çanakkale	Gama	25,00 (27,50)
69	Bandırma -3	Balıkesir	As Makin-san	24,00 (40,00)
70	Dilek	Kahramanmaraş	Kale	24,00(27)
71	Kapıdağ	Balıkesir	Aksa	24,00 (34,85)
72	Kemerburgaz	İstanbul	Alto	24,00 (34,00)
73	Korkmaz	İzmir	Ayen	24,00
74	Turguttepe	Aydın	FC	24,00
75	Kores Kocadağ	İzmir	Dost	23,00
76	Çamseki	Çanakkale	Demirer	21,00
77	Keltepe	Balıkesir	Demirer	21,00 (29,90)
78	Günaydın	Balıkesir	Fina	20,00 (27,5)
79	Ödemiş	İzmir	Erdem Hold.	20,00
80	Salman	İzmir	Fina	20,00
81	Madranbaba	Aydın	Kıroba	20,00
82	Esenköy	Yalova	Ağaoglu	18,00
83	Atik	Hatay	Aksa	18,00 (30,00)
84	Boreas 1 Enez	Edirne	Boreas	18,00 (20,00)
85	Sancak Enerji Yahyalı	Kayseri	Sancak	17,00 (5250)
86	Çeşme RES	İzmir	ABK	16,00
87	Havran Çataltepe RES	Balıkesir	Demirer	16,00
88	İÇDAŞ Biga	Çanakkale	İÇDAŞ	16,00 (60,00)
89	Ayyıldız	Balıkesir	Ak	15,00
90	Karadere	Kırklareli	Fina	15,00
91	Burgaz	Çanakkale	Polat	15,00
92	İncesu	Afyonkarahisar	Tamyeli	13,00
93	Bozyaka	İzmir	Kardemir	12,00
94	Karakurt	Manisa	Aksa	11,00
95	Bores Bozcaada	Çanakkale	Demirer	10,00
96	Adares	İzmir	FC	10,00
97	Karadağ	İzmir	Gama	10,00
98	Ortamandra	Balıkesir	Fina	10,00
99	Umurlar	Balıkesir	Elfa	10,00
100	Aliğa	İzmir	Tan	9,60
101	Alaçatı Ares	İzmir	Ares	7,20
102	Ege	İzmir	Meltem	7,00
103	Hilal -2	Karaman	Sanko	7,00
104	Subaşı- Kanije RES	Edirne	Gürış Hold.	6,40 (4,80)
105	Ayvacic- Ayres RES	Çanakkale	Aksa	5,00
106	Pitane	İzmir	Bıçakçılar	4,80
107	Saray	Tekirdağ	Saray	4,00
108	Fuatres	İzmir	Borusan EnBW	3,30 (3,00)
109	Ada -2	Balıkesir	Esit	3,20
110	Akbük	Muğla	Ayen	2,40 (2,00)
111	Çeşme Germiyan	İzmir	Demirer	1,50 (1,7)
112	Sunjüt	İstanbul	Sunjüt	1,20
113	Boğaziçi Üni.Saritepe Kamp.	İstanbul	Boğaziçi Üni.	0,90

İdare No	Santral Adı	İl	Santral Türü	Güç (MW)
114	Tepe	İstanbul	Teperes	0,85
115	Paşalimanı Adası	Balıkesir	RK Rüzgar	0,80
116	Sermetal Kerse Çivi	Balıkesir	Sermetal Kerse Çivi ve Nakl.	0,25
117	Bereket Çiftliği	Hatay	Bereket Çiftl.	0,25
118	Tokat OSB Yalçın RES	Tokat	Muş Teknik ve EML	0,10
119	Katip Çelebi Üni.	İzmir	Katip Çelebi Üni.	0,020

Kaynak: <http://www.enerjiatlası.com/elektrik-tuketimi/> (Erişim Tarihi: 25.06.2015).

Şekil 1. 8: Türkiye’de Lisanslı RES’leri

Kaynak : www.eie.gov.tr (Erişim Tarihi: 15.06.2015).

Türkiye’de İzmir, Çanakkale, Aydın, Denizli, Muğla, Balıkesir, Bursa, Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Sinop, Samsun, Zonguldak, Tekirdağ, Edime ve Manisa illerinde en verimli rüzgâr verileri bulunmaktadır (Akpınar, 2007: 41).

Dünyadaki 2014 yıllık rüzgâr kapasitesi 51,477 MW olarak bildirilmektedir. Tablo 16’de yıllık rüzgâr kurulu güç kapasitesi ülkelere göre Çin %45,2 kurulu güç 23.351 MW, Almanya %10,2 kurulu güç 5,279 MW ve son 3 yılın önde ismi Amerika ise %9,4 kurulu gücü 4,854 MW olarak bildirilmektedir (GVEC, Global Wind Energy Council, 2015).

Tablo 1. 17: Dünyada Yıllık Rüzgâr Kurulu Güç Kapasitesi

Ülkeler	Gücü(MW)	%	Ülkeler	Gücü(MW)	%
Çin	23,351	45,2	Kanada	1,871	3,6
Almanya	5,279	10,2	İngiltere	1,736	3,4
Amerika	4,854	9,4	İsviçre	1,050	2,0
Brezilya	2,472	4,8	Fransa	1,042	2,0
Hindistan	2,315	4,5	Türkiye	804	1,6

Kaynak : www.eie.gov.tr (Erişim Tarihi: 15.06.2015).

Fakat Őimdiki küresel rüzgâr enerjisi pazarı, bugün itibariyle birkaç ülke ile sınırlı kalmaktadır. 2014 yılında bu pazarın %64,8'ini yalnızca dört ülke paylaşmaktadır. Bu dört ülkeden Çin, Almanya, ABD ve Brezilya'dır. Dünyanın kurulu rüzgâr enerjisi kapasitesinin %45, %10, %9,4 ve %4,8'ine sahiptirler (www.turab.gov.tr (Erişim Tarihi:04.11.2015)).

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE VE DÜNYA'DA HİDROELEKTRİK SANTRALLERİ

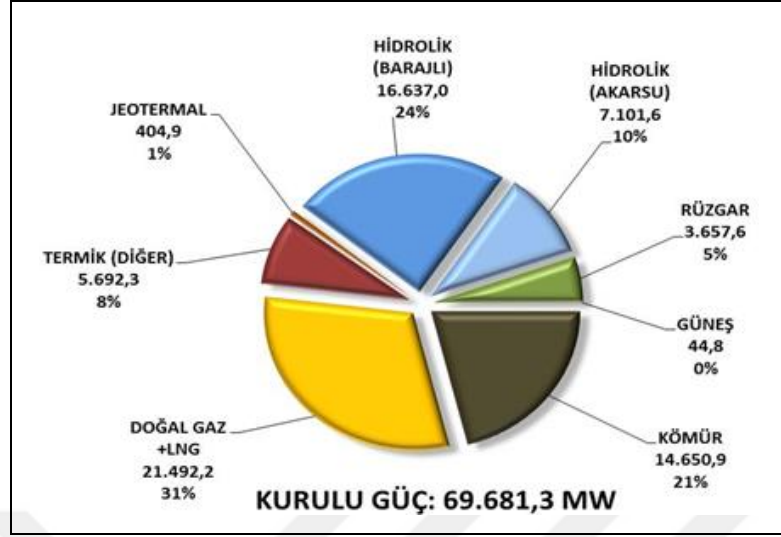
2. HİDROELEKTRİK ENERJİ

Yenilenebilir enerji kaynaklarından en önemlisi hidroelektrik enerjidir ve suya bağımlıdır. Su ise durağan veya akarsulardan elde edilmektedir (Çukurçayır ve Sağır, 2002, 267).

Bu enerji türü suyun potansiyel enerjisinin kinetik enerjiye dönüştürülmesiyle şeklinde elde edilen bir enerji türüdür. Bu enerjinin alternatif bir enerji kaynağı oluşu, çevreye olan olumsuz etkisi çok alt düzeyde, tesislerin işletme ve bakım giderlerinin az olması, kaynakların ülkede olması ve güvenilir bir enerji arzı sağlayan bir kaynak oluşu ile hidroelektrik enerjisi önemlidir (www.tubitak.gov.tr (Erişim Tarihi: 16.04.2015)).

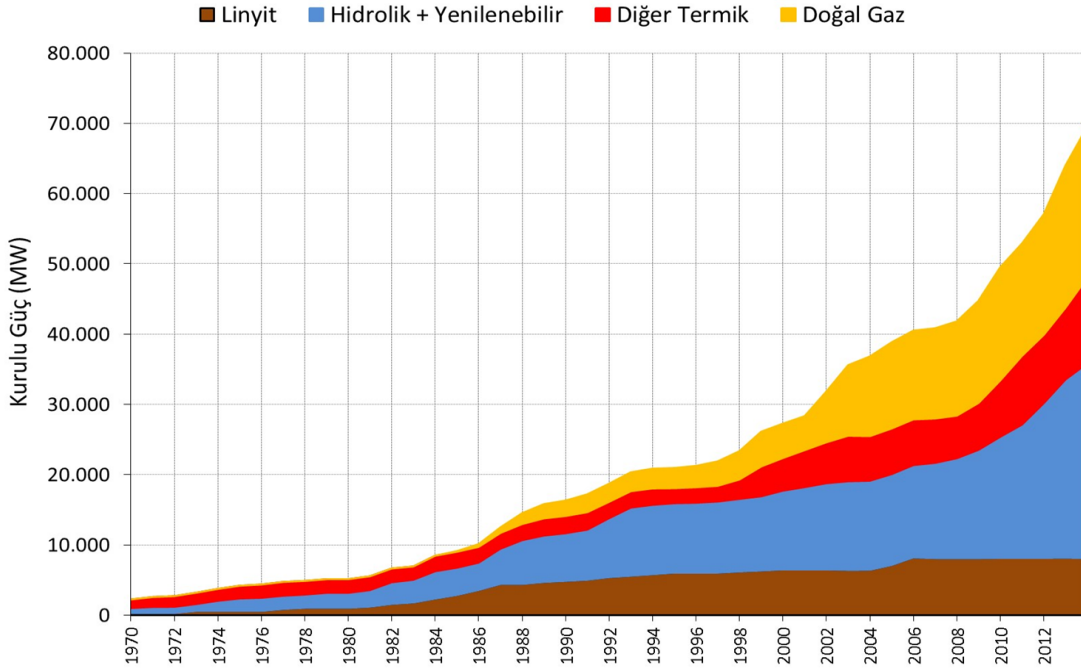
Bu enerjiyi elde etmek için nehirler üzerine barajlar kurulması ve suyun potansiyel enerjisinin elektrik enerjisine dönüştürülmesi yoluyla elde edilmektedir. Hidrolik enerjinin 2015 yılı itibari ile baraj ve akarsu kaynaklarından elde edilen hidrolik enerji kısmı %34'ünü oluşturmaktadır. TEİAŞ'ın bildirdiğine göre; Ülkemizin 2015 yılında toplam elektrik üretiminin, %31'i doğalgazdan, %21'i kömürden, %34'ü hidrolik kaynaklardan, %2,5'i termik yakıtlardan, %5'i rüzgârdan ve %1'i jeotermal ve biyogazdan sağlandığı bildirilmiştir (Şekil 2. 1.) (www.teias.gov.tr (Erişim Tarihi: 16.04.2015)).

Şekil 2. 1: 2015 Yılı Elektrik Üretimi ve Enerji Kaynaklarının Oranları

Kaynak: www.teiaş.gov.tr (Erişim Tarihi: 16.05.2015).

Şekil 2.2: Türkiye’de Elektrik Enerjisi Kurulu Gücünün Değişimi (1970 -2014)

Kaynak: www.teiaş.gov.tr (Erişim Tarihi: 16.05.2015)

Türkiye’de Elektrik Enerjisi Kurulu Gücünün Değişimi 1970 – 2014 yılları arasında incelendiğinde 1985 yılında ilk kez Doğalgazın kullanılmaya başlandığı 1990-2000 yılları arasında artarak devam ettiği görülmektedir. 1970 krizi nedeniyle doğalgaz sıkıntısı sonucu hidrolik kaynakların üretimine yönelim aşağıdaki Şekil 2.2’da görülmektedir.

Ülkemizde yıllık kişi başına düşen elektrik tüketim miktarı yaklaşık olarak 3.060 kWh'dır. Bu oran gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin yıllık tüketim oranının çok altındadır. Ülkemizin sosyal ve ekonomik yönden kalkınmasının en önemli unsuru olan sanayileşmenin ihtiyacı olan enerjinin zamanında ve yeterli miktarda üretilmesi büyük önem taşımaktadır.

Türkiye'de 1950'li yıllarda sadece 800 GWh/Yıl enerji üretimi yapılırken, bugün bu oran yaklaşık 388 kat artmış ve 310.000 GWh/Yıl düzeyine ulaşmış bulunmaktadır. 53.235 MW/Yıl'a ulaşmış olan kurulu güç ile yaklaşık 310.570 GWh/Yıl enerji üretimi gerçekleştirilmiştir. Küresel krizler, talep azlığı, arızalar, iklim, verim işletme politikası gibi unsurlar nedenler dolayısıyla 228.431 GWh/Yıl enerji üretilmiştir. Yani kapasite kullanımı %73,6 düzeyinde gerçekleşmiştir. Termik santrallerde kapasite kullanım oranı ortalamada %70,8 düzeyinde iken bu oran HES'lerde %84,5 oranında gerçekleşmiştir. Enerji üretimi %25,16'sı yenilenebilir kaynak olarak nitelendirilen hidrolik enerji (%22,8), rüzgâr (%2,07) ve jeotermal (%0,29) kaynaklardan, kalan %74,84'ü ise fosil yakıt kaynakları olarak adlandırılan termik (doğal gaz, linyit, kömür, fueloil, motorin, asfalt, nafta vb) kaynaklardan meydana gelmiştir (www.dsi.gov.tr (Erişim Tarihi: 16.04.2015)).

Türkiye'nin teknik hidroelektrik potansiyeli dünya teknik potansiyelinin yaklaşık olarak %1,5'ine, Avrupa teknik potansiyelinin ise yaklaşık %17,6'sına karşılık gelmektedir. Türkiye'nin teknik olarak değerlendirilebilen potansiyeli 216 milyar kWh'dır (www.dsi.gov.tr (Erişim Tarihi: 16.04.2015)).

Tablo 2. 1: Elektrik Üretimi ve Enerji Kaynakları Oranları

Yıl	Toplam Güç (GWh)	Kömür (%)	Sıvı Yakıtlar	Doğal gaz	Hidrolik	Yenilenebilir Enerji ve Atıklar
1971	9 781	30,5	41,2	-	26,7	1,7
1972	11 242	26,0	44,0	-	28,5	1,6
1973	12 425	26,1	51,4	-	21,0	1,6
1974	13 477	28,7	44,8	-	24,9	1,5
1975	15 623	26,3	34,5	-	37,8	1,4
1976	18 283	23,7	29,6	-	45,8	0,9
1977	20 565	23,8	33,5	-	41,7	1,1
1978	21 726	25,6	30,8	-	43,0	0,6
1979	22 522	28,6	25,1	-	45,7	0,6
1980	23 275	25,6	25,1	-	48,8	0,6
1981	24 673	24,9	23,5	-	51,1	0,4
1982	26 552	24,3	22,4	-	53,4	0,0
1983	27 347	31,4	27,2	-	41,5	0,0
1984	30 614	33,1	23,0	-	43,9	0,1
1985	34 219	43,9	20,7	0,2	35,2	0,0
1986	39 695	49,0	17,6	3,4	29,9	0,1
1987	44 353	39,8	12,4	5,7	42,0	0,1
1988	48 049	26,0	6,9	6,7	60,3	0,1
1989	52 043	38,9	8,2	18,3	34,5	0,1
1990	57 543	35,1	6,9	17,7	40,2	0,1
1991	60 246	35,8	5,5	20,9	37,7	0,2
1992	67 342	36,5	7,8	16,1	39,5	0,2
1993	73 808	32,2	7,0	14,6	46,0	0,2
1994	78 322	36,0	7,1	17,6	39,1	0,2
1995	86 247	32,5	6,7	19,2	41,2	0,4
1996	94 862	32,1	6,9	18,1	42,7	0,3
1997	103 296	32,8	6,9	21,4	38,5	0,4
1998	111 022	32,1	7,1	22,4	38,0	0,3
1999	116 440	31,8	6,9	31,2	29,8	0,3
2000	124 922	30,6	7,5	37,0	24,7	0,3
2001	122 725	31,3	8,4	40,4	19,6	0,3
2002	129 400	24,8	8,3	40,6	26,0	0,3
2003	140 581	22,9	6,5	45,2	25,1	0,2
2004	150 698	22,9	5,1	41,3	30,6	0,2
2005	161 956	26,7	3,4	45,3	24,4	0,2
2006	176 300	26,5	2,5	45,8	25,1	0,2
2007	191 558	27,9	3,4	49,6	18,7	0,4
2008	198 418	29,1	3,8	49,7	16,8	0,6
2009	194 813	28,6	2,5	49,3	18,5	1,2
2010	211 208	26,1	1,0	46,5	24,5	1,9
2011	229 395	28,9	0,4	45,4	22,8	2,6
2012	239 497	28,4	0,7	43,6	24,2	3,1
2013	240 154	26,6	0,7	43,8	24,7	4,2

Kaynak: www.teias.gov.tr. (Erişim Tarihi:16.05.2015)

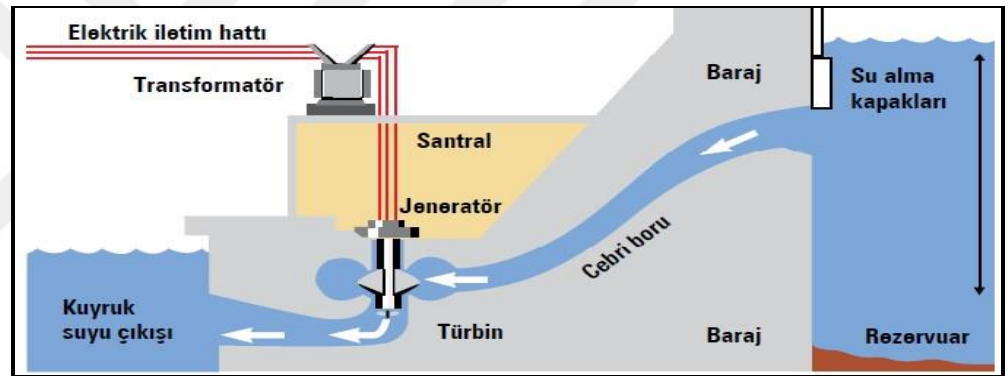
Barajların enerji amaçlı inşa edilmesi suyun hidrolik çevrim özelliğinden kaynaklanmaktadır. Hidrolik çevrim, deniz, nehir ve göl sularının güneş ısı ile buharlaşıp bulutları oluşturması ve soğuk hava kütlelerinin etkisi ile yağmur, kar, vb. yağış şekilleri ile tekrar yeryüzüne dönüşüne denir. Suyun bu hidrolik döngüsü ile sürekli olarak kendini yenilemektedir. Hidrolik enerji ise suyun potansiyel enerjisinin kinetik enerjiye çevrilmesi ile ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla da suyun üst kotlardan alt kotlara düşürülmesi ile açığa çıkan kinetik enerji türbinlerin dönmesini sağlamak ve

türbinlere bağlı jeneratörlerin çevrilmesi ile de elektrik enerjisi üretilmektedir (Şekilli ve Ark. 2011: 20).

Elde edilecek olan enerji miktarı düşü yüksekliği ve suyun debisine bağlıdır. Arazinin topografyası ve jeomorfolojik yapısı göz önüne alındığında Türkiye HES'ler konusunda çok şanslı sayılabilecek ülkeler arasında yer almaktadır.

Üst kotlardan daha düşük kotlara düşürülen suyun kinetik enerjisi yardımıyla santraldeki su türbinlerini belirli bir hızda çevirerek türbinde mekanik enerjiye dönüştür ve Türbin milinde meydana gelen mekanik enerji ise, jeneratör rotorunu çevirerek, jeneratördeki stator sargılarında Elektrik Enerjisi' ne dönüştür. Basit bir HES'in çalışma prensibi Şekil 2.3'de görülmektedir.

Şekil 2. 3: Hidroelektrik Santralin Genel Yapısı

Kaynak: www.teias.gov.tr. (Erişim Tarihi:16.05.2015)

HES'lerin elektrik üretimi mevcut suyun debisine, ürettikleri enerjinin özelliğine ve değerine, kapasitesine, yapılaşmalarına ve kuruldukları yerin özelliklerine göre beş bölüme ayrılırlar. Tablo 2.2'de HES çeşitleri verilmiştir (Şahin, 2010: 24, Akalın, 2008: 31).

Tablo 2.2: Hidroelektrik Santrallerin Sınıflandırılması

Düşü Yüksekliğine Göre (m)	Ürettikleri Enerjinin Özellik ve Değerine Göre	Kapasitelerine Göre (kW)	Yapılışlarına Göre	Kuruluşlarına Göre
Alçak Düşülü $H < 15$	Baz Santraller	Küçük Santraller < 99	Yer Altı Santrali	Nehir Santraller
Orta Düşülü $15 < H < 50$		Düşük Santraller $100-999$	Yarı Gömülü veya Batık Santraller	Kanal Santraller
Yüksek Düşülü $H > 50$	Pik Santraller	Orta Santraller $1000-9999$	Yer Üstü Santrali	Baraj Santraller
		Yüksek Santraller > 10000		Pompaj Rezervuarlı Santraller

Kaynak: www.teiaş.gov.tr. (Erişim Tarihi:16.05.2015)

HES'ler, temel olarak doğal akışlı (nehir tipi) (Şekil 2.3), depolamalı (baraj tipi) ve pompajlı rezervuarlı olmak üzere üç grupta değerlendirilir (DSİ, 2011: 19). Buna karşın Türkiye'de an itibari ile 'nehir tipi HES' ve 'baraj tipi HES' olmak üzere iki farklı tip HES mevcuttur. Üçüncü tip HES'lerin de yakında gündeme gelmesi beklenmektedir (DSİ, 2011: 26). Şekil 2.3.de Nehir Tipi HES, Baraj Tipi HES, Pompajlı Rezervuarlı verilmiştir.

Şekil 2. 4: HES Tipleri

- ✓ **Nehir Tipi:** Akarsuyun üzerine yapılan bir regülatör yardımı ile su seviyesi bir miktar kabartılır ve yönlendirilir. Bu şekilde akarsudan alınacak olan debi daha kolaylıkla ve sürekli alınması sağlanır. Bu tip tesislerde debi düzenlemesi yapılamaz. Çünkü bu santraller biriktirmeli değildir. Dolayısıyla da üretilecek olan enerji yağış şartlarına çok sıkı olarak bağlıdır. Üretilecek güvenilir enerji akarsuyun debisine çok sıkı bir şekilde bağlıdır (DSİ, 2011: 21).
- ✓ **Baraj Tipi:** Bu tip santrallerde su biriktirilerek kullanımı söz konusudur. Bunun için akarsuyun sağ ve sol sahili tamamen bir yapı ile kapatılır. Bu yapının memba kısmında su depo edilir. Depo edilen bu rezervuardan enerji üretmek maksadı ile su alınır. Baraj yapısının büyüklüğü ise havzadaki meteorolojik şartlara bağlı olarak değişir. Yağışsız ve kurak mevsimlerde enerji üretimi için ihtiyaç duyulan su eksikliği bu birikmiş olan rezervuardaki su hacminden alınır. Baraj yapısı ile enerji üretimi için ayrıca belli bir potansiyel seviye de kazanılır. Elde edilen net düşü yüksekliği ile üretilecek olan enerji miktarı ölçülür. Bilindiği gibi enerji üretimi düşü ile debinin çarpımıyla doğru orantılıdır. Bir taraftan debi, diğer taraftan düşü ne kadar artarsa, üretilecek enerji de o kadar artar. Barajların en büyük avantajı, debinin ayarlanabilir olmasıdır (DSİ, 2011: 20).
- ✓ **Pompajlı Rezervuarlı:** Bu tip santraller için iki farklı kotlarda oluşturulacak su rezerv alanları gereklidir. Kot farkı ile üst kotlarda mevcut olan su rezervinden alt kottaki rezerv alanına suyun düşürülmesi ile enerji üretilir ve elektrik enerjinin az tüketildiği zamanlarda ise ters bir şekilde çalıştırılır. Bu sefer de alt su haznesinden suyun üst kottaki hazneye pompalanarak doldurulur. Pompajlı depolamalı santraller ülkenin toplam enerji üretimini artırmazlar, sadece kullanılmayan, ziyan olan enerjiyi enerjinin en kıymetli, en pahalı olduğu zamana taşıyarak arz-talep dengesini sağlamaya yararlar (DSİ, 2011: 26).

HES enerji üretim tipleri yanında kurulu güçlerine göre de sınıflandırılırlar. Birleşmiş Milletler Sanayi ve Kalkınma Organizasyonu (UNIDO) tarafından belirlenen ve dünyada birçok ülke tarafından kabul gören kurulu gücüne göre sınıflandırma;

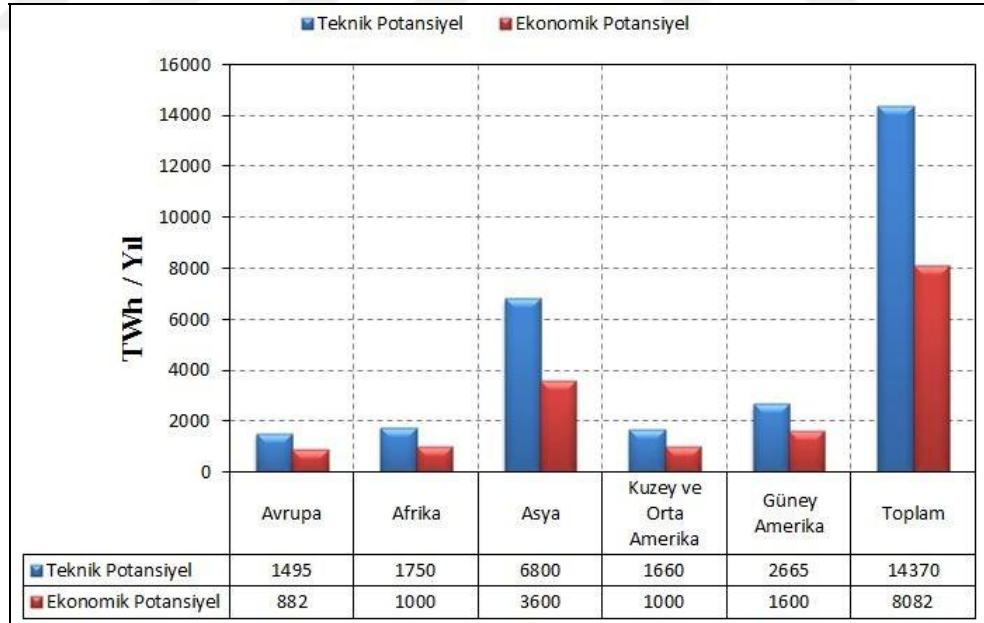
- ✓ 0–100 kW arasında olan santraller mikro HES,
- ✓ 101–1000 kW arasında olan santraller mini HES,
- ✓ 1001–10000 kW arasında olan santraller ise küçük HES

olarak belirlenmiştir.

2.1. DÜNYA ÖLÇEĞİNDE HES KULLANIMI

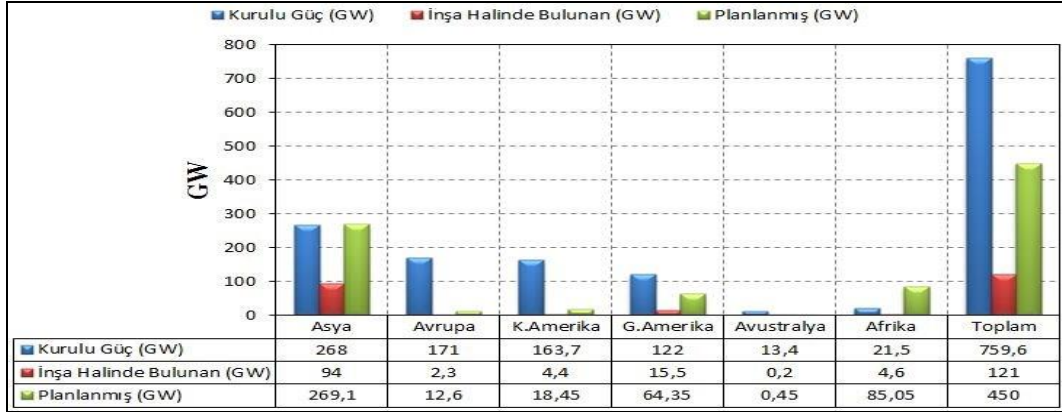
Dünyadaki 14,370TWh/ yıl hidroelektrik teknik kapasitesinin %56,2'si olan 8,082 TWh/yıl ise ekonomik hidroelektrik potansiyel olarak ifade edilmektedir. Dünya'nın teknik ve ekonomik hidroelektrik enerji yıllık üretim potansiyeli Şekil 13'de ayrıntılı bir şekilde verilmiştir. Yıllık 14370 TWh olan ekonomik hidroelektrik kapasitenin %34,2'si dünya ölçeğinde günümüzde kullanılmaktadır (www.dsi.gov.tr). Dünyada mevcut, inşaat halinde ve planlanmış hidroelektrik kurulu gücünün kıtalara dağılımı ve toplam kurulu güç Şekil 14'de gösterilmiştir. Hidrolik enerji yıllık üretim potansiyelinin 14.370 TWh/yıllık bölümü teknik potansiyel, 8.082 TWh/yıllık bölümü teknik ve ekonomik olarak yapılabilir potansiyel olarak değerlendirilmektedir. Avrupa ve Kuzey Amerika hidrolik enerji potansiyellerinin %60'ından fazlasını geliştirmiştir. Buna karşın; Asya, Afrika ve Güney Amerika mevcut kullanılmaya hazır potansiyellerinin küçük bir bölümünü kullanmaktadır.

Şekil 2. 5: Teknik ve Ekonomik Bakımdan Dünya Yıllık HES Potansiyeli

Kaynak : <http://www.hydropower.org>. (Erişim Tarihi:02.06.2015).

Şekil 2. 6: Dünyada Mevcut, İnşa halinde, Planlanmış Hidro Elektrik Kurulu Güç

Kaynak : <http://www.hydropower.org>. (Erişim Tarihi:02.06.2015).

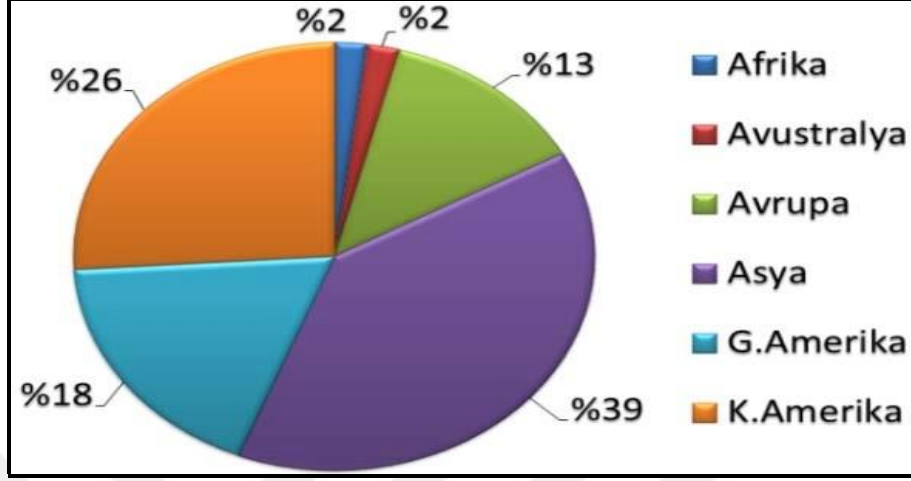
Tablo 2. 3: Dünyada En çok Hidroelektrik Üreten Ülkeler

No	Ülke	Kurulu Güç (MW)	Üretimi (G\Yk)	Ortalama Yük Faktörü (%)
1	Kanada	69 205	353 302	60.1
2	ABD	76 000	300 000	45.1
3	Brezilya	67 723	305 000	53.5
4	Çin Halk Cum.	82 700	280 000	35.5
5	Rusya Fed.	45 000	173 849	44.4
6	Norveç	27 628	129 728	50.0
7	Japonya	21 699	91 593	39.3
8	Fransa	25 200	65 500	35.9
9	Hindistan	29 500	73 954	32.8
10	İsveç	16 200	65 000	45.8
TOPLAM 1-10		456 616	1 818 139	

Kaynak: www.teiaş.gov.tr (Erişim Tarihi: 16.05.2015).

Dünya’da 11.000 santral, 27.000 türbin ve generatör ile toplam 150 ülkede hidroelektrik enerji üretilmektedir. Tablo 19’da dünyadaki gelişmiş ülkelerin hidroelektrik üretim verilerine bakıldığında birinci sırada Kanada gelmektedir. Hidroelektrik enerji toplam yükün yaklaşık %60’ını karşılamaktadır. Ayrıca Şekil 2.6’de dünyada üretilen hidroelektrik enerjinin kıtalara göre dağılımının oranları verilmiştir.

Şekil 2.7: Dünyada Üretilen Hidroelektrik Enerjinin Kıtalara Göre Dağılımı

Kaynak: Hydropower & Dams, World Atlas and Industry Guide, 2000

2.2. TÜRKİYE'DE HES'LERİN GELİŞİMİ

Türkiye'de yenilenebilir enerji kaynaklarından olan güneş ve rüzgâr enerjiden faydalanılması gelişmemiştir. Bu sebeple artan enerji açığının kapatılması için Türkiye'nin önündeki en uygun seçenek su yani hidroelektrik santrallerin yaygınlaştırılma ve yenilenebilir enerji kaynaklarından olan güneş ve rüzgâr enerjisine de ağırlık verilmesi önem arz etmektedir. Bu kaynakların kullanılmasıyla ülkemiz teknik ve ekonomik olarak ilerlemesi hız kazanacaktır.

TEİAŞ'ın verilerine göre Türkiye'de 2015 yılında elde edilen toplam elektrik enerjisinin %31'i doğalgaz, %21'i kömür, %34'ü hidrolik kaynaklar, %2,5'i termik yakıtlar, %5'i rüzgâr ve %1'i jeotermal ve biyogazdan sağlanmıştır. 2010 yılında ise toplam elektrik üretimi %45,9'u doğalgaz, %18,4'i yerli kömür, %6,9'u ithal kömür, %24,5'i hidrolik kaynaklar, %2,5'i sıvı yakıtlar, %1,35'i rüzgâr ve %0,47'si jeotermal ve biyogazdan üretilmiştir.

2010 yılı ile karşılaştırıldığında özellikle hidrolik kaynaklardan ve rüzgârdan yararlanma oranı artarken, yerli kömür ve doğal gazın oranlarında düşme görülmüştür.

2015 yılı Türkiye elektrik üretiminin kaynaklara göre dağılım oranı Şekil 2.4'da verilmiştir. Verilen bu şekle göre ülkemizin elektrik enerjisi ihtiyacının %34'ü hidrolik kaynaklardan elde edilmiş olduğu görülmektedir.

2.3. TÜRKİYE'NİN HİDROELEKTRİK ENERJİ POTANSİYELİ

Yılda, yaklaşık brüt 186 milyar metreküp yüzeysel sular, üç yanı denizlerle çevrili ve bu denizlere doğru akmaktadır. Ancak, çeşitli nedenlerle, yıllık bu değer yaklaşık 150 milyar metreküp kullanılabilecekken, bugüne kadar, hidroelektrik üretiminde, maalesef sadece %35'ini kullanılmaktadır.

Hidroelektrik potansiyelin belirlenmesinde “brüt potansiyel”, “teknik potansiyel” ve “ekonomik potansiyel” kavramları önem taşımaktadır. Yüzeysel su potansiyelden hareketle, elektrik enerjisi durumuna 2002 yılı verilerine bakıldığında Türkiye'nin yıllık Brüt Hidroelektrik Enerji Potansiyelinin toplamda 433 milyar KWh/yıl Teknik Hidroelektrik Enerji Potansiyelinin ise 216 milyar KWh/yıl olduğu anlaşılmaktadır. Bugün itibarı ile üretilen 46 milyar KWh/yıl hidroelektrik enerji miktarı bulunmaktadır. Bir akarsu havzasının hidroelektrik enerji üretiminin teorik üst sınırını gösteren brüt su kuvveti potansiyeli; mevcut düşü yüksekliği ve düşürülen ortalama debinin oluşturduğu potansiyeli ifade etmektedir. Arazi topografyasının ve su çevriminin (hidrolojinin) bir fonksiyonu olan brüt hidroelektrik enerji potansiyeli, Türkiye için 433 milyar kWh değerindedir. Türkiye'de havzalara göre yıllık akış ve brüt hidroelektrik potansiyeli Tablo 2.4'da verilmiştir.

Tablo 2. 4: Türkiye'de Havzalara Göre Yıllık Akış ve Brüt Hidroelektrik Potansiyel

.Havza	Ortalama Yıllık Akış 4 (Milyar m ³ .)	Toplam Akışa Oranı (4%)	.Hidroelektrik Potansiyel		
			GWh/Yıl	MW	%
Fırat	31.61	17	84122	9603	19.4
Dicle	21.33	11.5	48706	3560	112
Doğu Karadeniz	14.90	8.0	48478	3534	112
Doğu Akdeniz	11.07	6.0	27445	3133	33
Antalva	11.06	3.9	23079	2634	3.3
Batı Karadeniz	9.93	3.3	17914	2045	4.1
Batı Akdeniz	8.93	.4.8	13595	1552	3.1
Marmara	8.33	.4.5	3177	391	12
Seyhan	8.01	.4.3	20875	2383	4.8
Ceyhan	7.18	3.9	22163	2530	3.1
Kızılırmak	6.48	3.5	19552	2232	4.5
Sakarsa	6.4	3.4	11335	1294	2.6
Çoruh	6.3	3.4	22601	2580	3.2
Ycşılırmak	3.80	3.1	18685	2133	4.3
Susurluk	3.43	2.9	10573	1207	2.4
Araş	4.63	2.5	13114	1497	3.0
Konva-kapalı	.4.53	2.4	1218	139	0.3
Büyük Menderes	3.03	1.6	6263	715	1.4
Van (Gölü)	2.39	1.3	2593	2%	0.6
Kuzey Ege	2.09	1.1	2882	329	0.7
Gediz	1.95	1.1	3916	447	0.9
Mcriç-Ergene	1.33	0.7	1000	114	0.2
Küçük Menderes	1.19	0.6	1375	157	0.3
Asi	1.17	0.6	4897	359	-
Burdur-Göller	0.50	0.3	885	101	0.2
Akarçay	0.49	0.3	343	.62	0.1
Toplam	186.05	100	432981	49427	100

Kaynak: www.teiaş.gov.tr (Erişim Tarihi: 16.05.2015).

Bu özelliğiyle teknik yönden değerlendirilebilir hidroelektrik potansiyel, brüt potansiyelin bir fonksiyonudur ve çoğunlukla onun yüzdesi olarak ifade edilmektedir. Türkiye'nin teknik yönden değerlendirilebilir hidroelektrik enerji potansiyeli yaklaşık olarak 216 milyar kWh'dır. Ekonomik olarak yararlanılabilir hidroelektrik potansiyel; bir akarsu havzasının hidroelektrik enerji üretiminin ekonomik optimizasyonunun sınır değerini gösteren, gerek teknik açıdan geliştirilebilmesi mümkün, gerekse ekonomik yönden tutarlı olan tüm hidroelektrik projelerin toplam üretimi olarak tanımlanabilir. Bir başka ifadeyle de ekonomik olarak yararlanılabilir hidroelektrik potansiyel, beklenen faydaları (gelirleri), masraflarından (giderlerinden) fazla olan HES projelerinin hidroelektrik enerji üretimini göstermektedir.

HES'lerin ekonomik yapılabilirliğinin hesaplanabilmesi için; ulusal enerji sisteminde aynı enerjiyi üretecek kaynaklar gözden geçirilmesi ve en ucuz enerji kaynağı belirlenerek HES projesi bu kaynakla mukayese edilmesi ve ancak daha ekonomik bulunursa önerilmesi gerekir. Ekonomik HES potansiyeli içindeki tüm projeler; termik santrallere göre kar getiri oranları daha yüksek olan projelerdir.

Türkiye 433 milyar kWh brüt teorik hidroelektrik potansiyeli ile dünya hidroelektrik potansiyeli içinde %1 paya sahiptir. 129.9 milyar kWh ekonomik olarak yapılabilir potansiyeli ile Avrupa ekonomik potansiyeli içinde yaklaşık %15 hidroelektrik potansiyeline sahip bulunmaktadır (Akpınar, 2007: 41).

Ülkemizde, yıllık yaklaşık 186×10^6 m³ yüzeysel su potansiyeli vardır. Bunun kullanılabilir kısmı 130×10^6 m³ civarında olduğu, araştırmalardan ortaya çıkmıştır. Kullanılabilir bu hacmin, sadece %34'ü enerji üretiminde kullanılabilir. Kullanılabilir bu miktarın ise, yaklaşık 10×10^6 m³'ü Doğu Karadeniz'de bulunmaktadır. Bölgede, bu değer sadece %2'si enerjide kullanılmaktadır. Bu sular, üzerlerinde yapılan küçük HES'ler haricinde, (Kızılırmak ve Yeşilirmak üzerindeki büyük) baraj santrallerinde kullanılmaktadır (Önsoy, 2002: 138).

Doğu Karadeniz akarsularının büyük bir bölümü hidroelektrik enerjisinde kullanılmadan boşa akıp gitmektedir. Kalkınmışlığın simgelerinden, belki de en önemlisi, yaşadığımız enerji çağında kişi başına düşen elektrik kullanımı, ülkemizde, Batı ve Kuzey Avrupa ülkelerine göre, 10 kat daha geride iken, bir yandan enerji sorunundan bahsedilmekte, diğer yandan da, bu sular kontrolsüz akıp, denizlere ulaşmaktadır. Bu kontrolsüzlük büyük kayıplara yol açmaktadır.

Hidroenerji üretimi için Doğu Karadeniz Bölgesinin koşulları çok müsait olmasıyla, biriktirme hazneli yapılar (baraj) yapmadan, regülatörlü (kabartma yapısı) düşü santralleri, bu konuda çevreye uyum açısından, en uygun ve ekonomik santrallerdir (Önsoy, 2002: 141).

2.4. TÜRKİYE'DE İNŞA HALİNDE OLAN ELEKTRİK ENERJİSİ ÜRETİM SANTRALLERİ

Gelişmekte olan ülkeler arasında yer alan Türkiye'de enerji ihtiyacı giderek artmaktadır. Bu ihtiyacın karşılanması amacıyla, Türkiye'de yeni üretim santralleri kurulmakta olup, Ocak 2014 itibarıyla proje fiili gerçekleşme oranı %10'un üzerinde olan santraller Türkiye'de inşa halindeki elektrik enerjisi üretim santrallerinin toplam kapasitesinin 14459,8 MW olduğu, bu kapasitenin Türkiye'nin 2013 yılı sonundaki toplam kapasitesinin (64394,2 MW) yaklaşık %23'ü olduğu görülmektedir. Ayrıca Türkiye'de inşa halinde olan santrallerden sırasıyla, en fazla olanları hidrolik (6527,4 MW), doğalgaz yakıtlı termik santral (2624,9 MW), ithal kömür yakıtlı termik santral (2150 MW) ve rüzgâr santrali(1535,9 MW) şeklindedir.

Tablo 2.5'de Türkiye'deki hidroelektrik santral projelerinin toplam kurulu kapasite durumlarının planlama aşamasında 989 MW, proje aşamasında 757 MW, İnşa halinde 231 MW, işletmede 1.970 MW, ön rapor 45 MW, tüm projeler 3.991 MW olduğu görülmektedir (<http://lisans.epdk.org.tr> (Erişim Tarihi: 15.05.2015)).

Tablo 2. 5: Hidroelektrik Santral Proje Durumu

Proje Durumu	HES Sayısı	Toplam Kurulu Kapasite(MW)	Toplam Enerji GWh
Planlama	98	989	3222
Proje	69	757	2310,98
İnşa Halinde	24	231	793
İşletmede	86	1970	6520
Ön Rapor	12	45	140
Tüm Projeler	289	3991	12.986

Kaynak: <http://lisans.epdk.org.tr/epvys> (Erişim Tarihi: 01.06.2015)

2.5. TÜRKİYEDEKİ HES SAYISI VE İSİMLERİ

Türkiye'de hidroelektrik santral sayısı ve isimleri Tablo 2.6.'de ayrıntılı olarak verilmiştir. Toplam 516 HES bulunmakta olup 24.378 MW elektrik enerjisi üretilmektedir.

Tablo 2.6: Hidroelektrik Santrallerin Durumu

İşletmede Santral Sayısı	516 Adet			
Kurulu Güç	24.378 MW			
Toplam Kurulu Güce Göre	% 34.55			
Üretilen Elektrik	Yaklaşık 64.137,6 GW/Yıl			
Üretim/Tüketim	% 25.152			
Lisans Durumu	516			
Enterkonnekteye Bağlanma Durumu	516			
Sıra No	HES Adı	İl	İşletme Adı	Kurulu Güç (MW)
1	Atatürk	Şanlıurfa	EÜAŞ	2405,00
2	Karakaya	Diyarbakır	EÜAŞ	1.800,00
3	Keban	Elazığ	EÜAŞ	1.330,00
4	Altinkaya	Samsun	EÜAŞ	703,00
5	Birecik	Şanlıurfa	Verbundplan	672,00
6	Deriner	Artvin	EÜAŞ	670,00
7	Oymapınar	Antalya	Cengiz	540,00
8	Boyabat	Sinop	Doğuş	513,00
9	Berke	Osmaniye	EÜAŞ	510,00
10	Hasan Uğurlu	Samsun	EÜAŞ	500,00
11	Beyhan	Elazığ	Cengiz	367,00
12	Yedigöze Sanibey	Adana	Sanko	311,00
13	Ermenek	Karaman	EÜAŞ	302,00
14	Borçka	Artvin	EÜAŞ	301,00
15	Sır Barajı ve	Kahramanmaraş	EÜAŞ	284,00
16	Gökçekaya	Eskişehir	EÜAŞ	278,00
17	Alkumru	Siirt	Limak	276,00
18	Arkun	Erzurum	Enerji-sa	245,00
19	Akköy 2	Gümüşhane	Kolin	230,00
20	Obruk	Çorum	EÜAŞ	211,00
21	Kandil	Kahramanmaraş	Enerji-sa	208,00
22	Batman	Batman	EÜAŞ	198,00
23	Kavşak Bendi	Adana	Enerjisa	191,00
24	Karkamış	Gaziantep	EÜAŞ	189,00
25	Özlüce	Bingöl	EÜAŞ	170,00
26	Çatalan	Adana	EÜAŞ	169,00
27	Alpaslan	Muş	EÜAŞ	160,00
28	Sarıyar Hasan Polatkan	Ankara	EÜAŞ	160,00
29	Gezende	Mersin	EÜAŞ	159,00
30	Köprü	Adana	Enerji-sa	155,00
31	Hacımnoğlu	Kahramanmaraş	Enerji-sa	142,00
32	Aslantaş	Osmaniye	EÜAŞ	138,00
33	Tatar	Elazığ	Limak	128,00
34	Hirfanlı	Kırşehir	EÜAŞ	128,00
35	Pembelik Barajı ve	Elazığ	Limak	127,00
36	Menzelet	Kahramanmaraş	EÜAŞ	124,00
37	Kılıçkaya	Sivas	EÜAŞ	120,00
38	Dalaman Akköprü	Muğla	EÜAŞ	115,00
39	Muratlı	Artvin	EÜAŞ	115,00
40	Karıca Regülatörü	Ordu	Bilgin	110,00
41	Dicle	Diyarbakır	EÜAŞ	110,00
42	Aslancık	Giresun	Doğuş	106,00
43	Torul	Gümüşhane	EÜAŞ	103,00
44	Sarıgüzel	Kahramanmaraş	Enerji-sa	103,00
45	Eşen 1 ve 2	Muğla	Göлтаş	102,00
46	Akköy 1	Gümüşhane	Kolin	102,00
47	Uluabat	Bursa	Akenerji	100,00
48	Yamula	Kayseri	Ayen	100,00
49	Güllübağ	Erzurum	Soyak	96,00
50	Kralkızı	Diyarbakır	EÜAŞ	95,00
51	Cevizlik	Rize	Sanko	91,00

Tablo 2. 6: (Devamı) Hidroelektrik Santrallerin Durumu

52	Köklüce	Tokat	EÜAŞ	90,00
53	Menge	Adana	Enerjisa	89,00
54	Kürtün	Gümüşhane	EÜAŞ	85,00
55	Çamlıca 1	Kayseri	EÜAŞ	84,00
56	Uzunçayır	Tunceli	Limak	82,00
57	Akocak	Trabzon	Akenerji	80,00
58	Kesikköprü	Ankara	EÜAŞ	76,00
59	Doğankent	Giresun	EÜAŞ	75,00
60	Köprübaşı	Bolu	Yüksel	74,00
61	Kadıncık 1	Mersin	EÜAŞ	70,00
62	Feke 2	Adana	Akenerji	69,00
63	Demirköprü	Manisa	EÜAŞ	69,00
64	Suat Uğurlu	Samsun	EÜAŞ	69,00
65	Büyükdüz	Gümüşhane	Ayen	69,00
66	Daran 1 ve 2	Karaman	Nokta Yatırım	67,00
67	Burçak Regülatörü	Giresun	MÖN İnşaat	66,00
68	Reşadiye	Tokat	Energo Pro	64,00
69	Uzundere 1	Rize	Eksim	62,00
70	Adıgüzel	Denizli	EÜAŞ	62,00
71	Ceyhan (Oşkan ve Berkman)	Osmaniye	Nurol	62,00
72	Seyhan	Adana	EÜAŞ	60,00
73	Seyrantepe	Elazığ	Limak	57,00
74	Derbent	Samsun	EÜAŞ	56,00
75	Kadıncık 2	Mersin	EÜAŞ	56,00
76	Yamanlı 3 Himmetli ve Gökkaya	Adana	Ak enerji	56,00
77	Kapulukaya	Kırıkkale	EÜAŞ	54,00
78	Kılavuzlu	Kahramanmaraş	EÜAŞ	54,00
79	Kovada 2	Isparta	Batçim	51,00
80	Bağıştaş-1	Erzincan	IC İctaş	51,00
81	Şanlıurfa	Şanlıurfa	EÜAŞ	51,00
82	Toros	Adana	Bereket	50,00
83	Mentaş	Adana	Bereket	50,00
84	Dereli	Giresun	Bereket	49,00
85	Çırakdamı	Giresun	Bereket	49,00
86	Bağıştaş -2	Erzincan	Akdenizli	49,00
87	Birkapılı	Mersin	Enerji-sa	49,00
88	Kemer	Aydın	EÜAŞ	48,00
89	Manavgat	Antalya	EÜAŞ	48,00
90	Otluca 1 ve 2	Mersin	Akfen	48,00
91	Garzan	Batman	Fernas	47,00
92	Bayramhacılı	Nevşehir	Soyak	47,00
93	Karacaören -2	Burdur	EÜAŞ	46,00
94	Çine Adnan Menderes	Aydın	EÜAŞ	46,00
95	Düzce Aksu	Düzce	Bereket	46,00
96	Kirazlık	Siirt	Limak	46,00
97	Erenler	Artvin	Demiryürek	45,00
98	Çambaşı	Trabzon	Enerjisa	44,00
99	Eğlence- 1	Adana	Enda	43,00
100	Umut 1, 2 ve 3	Ordu	Boydak	42,00
101	Koyulhisar	Sivas	Bereket	42,00
102	Ordu	Ordu	Melet	42,00
103	Muradiye Ayrancılar	Van	Boydak	41,00
104	Bucakkışla	Karaman	Bilgin	41,00
105	Andırın	Kahramanmaraş	Tektuğ	41,00
106	Yokuşlu Kalkandere	Rize	Sanko	40,00
107	Niksar	Tokat	IC İctaş	40,00
108	Değirmenüstü	Kahramanmaraş	Gülsan	40,00
109	Kayaköprü	Giresun	Arsan Enerji	39,00
110	Dim	Antalya	Diler Holding	38,00
111	Balkusan Barajı	Karaman	Karen Kahramanmaraş	38,00

Tablo 2. 6: (Devamı) Hidroelektrik Santrallerin Durumu				
112	Yenice	Ankara	EÜAŞ	38,00
113	Murathı	Giresun		38,00
114	Dalaman 1... 5	Muğla	Bereket	38,00
115	Tuna	Tokat	Boydak	37,00
116	Erzurum Özlüce	Erzurum	Rönesans	36,00
117	Koçlu	Giresun	Sanko	36,00
118	Lamas 3 ve 4	Mersin	Gama	36,00
119	Murat	Adıyaman		36,00
120	Eren	Karabük	Akbaş	35,00
121	Kale	Kahramanmaraş	Kale	34,00
122	Narinkale	Kars	Ünal	34,00
123	Sefaköy	Kars	Gülsan	33,00
124	Tefen	Zonguldak	Ak-Hes	33,00
125	Midilli	Amasya	Masat	33,00
126	Arpa	Artvin	Atamer	32,00
127	Çamlığöze	Sivas	EÜAŞ	32,00
128	Karacaören	Burdur	EÜAŞ	32,00
129	Kalen	Giresun	Kalyon	31,00
130	Doğançay	Sakarya	Akfen	30,00
131	Pınar	Adıyaman	Age	30,00
132	Adıgüzel -2	Denizli	Peker	30,00
133	Bağışlı	Hakkari	Ceykar	30,00
134	Adacami	Rize	Çalık	29,00
135	Kale	Amasya	Rönesans	29,00
136	Feke- 1	Adana	Akenerji	29,00
137	Serap	Kars	Ünal	29,00
138	Kalealtı	Osmaniye	Tektuğ	29,00
139	Akçay	Aydın	Enda	29,00
140	Cindere	Denizli	Entek	29,00
141	Doruk	Giresun	Akfen	28,00
142	Günder	Karaman	Akkanat	28,00
143	Kepezkaya	Karaman	Koç	28,00
144	Çamlıca- 3	Kayseri	Akfen	28,00
145	Burç Bendi	Adıyaman	Akenerji	27,00
146	Aksu (Yankol)	Erzurum	Borusan EnBW	27,00
147	Sırımtaş	Adıyaman	Tektuğ	27,00
148	Almus	Tokat	EÜAŞ	27,00
149	Papart Regülatörü	Artvin	Elite	27,00
150	Ören	Giresun	Çelikler	27,00
151	Kepez -1	Antalya	EÜAŞ	26,00
152	Tortum Gölü	Erzurum	EÜAŞ	26,00
153	Eğlence -2	Adana	Enda	26,00
154	Saraçbendi	Sivas	Akfen	25,00
155	İncirli	Rize	Adalı	25,00
156	Çermikler	Sivas	Övünç	25,00
157	Azrak 1, 2 ve Kirpilik	Mersin	Özgür	24,00
158	Yaprak	Amasya	Boydak	24,00
159	Gökgedik	Kahramanmaraş	Kale	24,00
160	Murgul	Artvin	Cengiz	24,00
161	Koçak Regülatörü	Giresun		24,00
162	Kargılık	Kahramanmaraş	Tektuğ	24,00
163	Kıy	Adana	Arsan	24,00
164	Pamuk	Mersin	Enda	23,00
165	Devecikonağı	Bursa	Bükköy Madencilik	23,00
166	Kulp- 1	Diyarbakır	Yıldızlar	23,00
167	Yedisu	Bingöl	Özaltın	23,00
168	Erenköy	Artvin	Boydak	23,00
169	Yavuz	Amasya	Masat	23,00
170	Yamanlı- 2	Adana	Enerjisa	22,00
171	Yukarı Manahoz	Trabzon	Odaş	22,00
172	Yedigöl	Erzurum	Borusan EnBW	22,00

Tablo 2. 6: (Devamı) Hidroelektrik Santrallerin Durumu				
173	Sümer	Giresun	Boydak	22,00
174	Sarmaşık 2	Trabzon	Fetaş Fethiye	22,00
175	Sena	Kars	Rönesans	21,00
176	Pirinçlik	Karabük	Kardemir A.Ş.	21,00
177	Sarmaşık 1	Trabzon	Fetaş Fethiye	21,00
178	Kuzgun	Erzurum	Zorlu	21,00
179	Doğankaya	Adıyaman	Gülsan	21,00
180	Mercan	Tunceli	Zorlu	20,00
181	Manyas	Balıkesir	EÜAŞ	20,00
182	Çakıt	Adana	Çakıt	20,00
183	Kuşaklı	Adana	Enerjisa	20,00
184	Topçam	Ordu	EÜAŞ	20,00
185	Egemen	Bursa	Enersis	20,00
186	Fındık	Trabzon		20,00
187	Kalecik	Ankara	Enerka	19,00
188	Diyoban	Artvin	Ati İnşaat	19,00
189	Çobanlı	Sivas	Hidro-D	19,00
190	Gökbel	Isparta	Gökbel	19,00
191	Çakmak	Kahramanmaraş	Ataser	19,00
192	Suşehri	Sivas	YPM	19,00
193	Pirinçli	Çorum		19,00
194	İkizdere	Rize	Zorlu	19,00
195	Boztepe	Ordu	Koç	18,00
196	Sırakonaklar	Erzurum	3M	18,00
197	Çiğdem Reg.	Giresun		18,00
198	Çamlıca -2	Kayseri	Derin	18,00
199	Kumköy	Samsun	Koç Holding	17,00
200	Kale Regülatörü	Kars	Kadooğlu	17,00
201	Bangal Regülatörü ve Kuşluk	Trabzon	Nuh	17,00
202	Kırıkdağ	Hakkâri	Özenir	17,00
203	Beyköy	Eskişehir	Zorlu	17,00
204	Hamzalı	Kırıkkale	Energo Pro	17,00
205	Avcılar	Kahramanmaraş		17,00
206	Tuzlaköy ve Serge	Erzurum	Peker	17,00
207	Üçharmanlar	Trabzon	IC İtaş	17,00
208	Fethiye	Muğla	Fetaş Fethiye	17,00
209	Damlapınar	Karaman	Koç Holding	16,00
210	Tuğra	Giresun	Vira	16,00
211	Cevher 1 ve 2	Trabzon	Özcevher	16,00
212	Arca	Trabzon	Güriş	16,00
213	Alabalık Regülatörü	Erzurum	Darboğaz	16,00
214	Çakırlar	Artvin	Gama	16,00
215	Saf -I	Bingöl	Saf	16,00
216	Kızıldüz	Antalya	Enerjisa	16,00
217	Yalnızardıç	Konya	Kolin	16,00
218	Ayancık	Sinop	İlk	16,00
219	Kemerçayır	Trabzon	IC İtaş	15,00
220	Çaykara	Trabzon	Redaş	15,00
221	Çıldır Regülatörü	Kars	Zorlu	15,00
222	İncesu	Çorum	Aksa	15,00
223	Tercan	Erzincan	Zorlu	15,00
224	Araklı-I Reg.	Trabzon		15,00
225	Yazyurdu Regülatörü	Erzurum		15,00
226	Sayan	Osmaniye	Karel	15,00
227	Torlar	Kahramanmaraş	Kam	15,00
228	Köprübaşı	Gümüşhane		15,00
229	Bayburt	Bayburt		15,00
230	Kayabükü	Bolu	Elite	15,00
231	Yalnızca	Karabük	Rönesans	14,00
232	Çağ Çağ	Mardin	Fernas	14,00
233	Avanos Regülatörü ve Cemel 1- 2- 3	Nevşehir	Zeynep	14,00

Tablo 2. 6: (Devamı) Hidroelektrik Santrallerin Durumu				
234	Yeşilirmak 1 Regülatörü	Tokat	Yeşilirmak	14,00
235	Uzundere- 2	Rize	Koçoğlu İnşaat	14,00
236	Yeşil Regülatörü	Sivas	Yeşilbaş	14,00
237	Şahmallar	Antalya	Enerjisa	14,00
238	Yukarı Mercan	Erzincan	IC İttaş	14,00
239	Güzeloluk	Gümüşhane		14,00
240	Saray	Trabzon		14,00
241	Akkent Çalkuyucak	Denizli	DNZ	13,00
242	Akköy Espiye	Giresun	Siirt Akköy	13,00
243	Hacılar	Malatya	Bilgin	13,00
244	Erkenek	Adıyaman	Tektuğ	13,00
245	Aksu Çayköy	Isparta	Aksu	13,00
246	Değirmen	Trabzon		13,00
247	Ortaçağ	Trabzon		13,00
248	Bükör -2	Bilecik		13,00
249	Akbaş	Denizli	Arısu	13,00
250	Tohma	Malatya	Alarko	13,00
251	Aralık	Artvin	Energo Pro	12,00
252	Baran Regülaörü	Siirt	Miran	12,00
253	Güneşli 2 Regülatörü	Trabzon		12,00
254	Tahta	Osmaniye	Özgür	12,00
255	Kulp- 4	Diyarbakır	Yıldızlar	12,00
256	Kürce Regülatörü	Antalya	Dedegöl	12,00
257	Üçhanlar	Trabzon	IC İttaş	12,00
258	Köprüyanı	Trabzon	Maçkam	12,00
259	Büyükbahçe	Erzurum	Kayen Beta	12,00
260	Yakınca	Giresun	Tırsan	12,00
261	Mavi Regülatörü	Trabzon		11,00
262	Üzümlü	Erzincan	Akgün	11,00
263	Çarşamba	Samsun	Çarşamba	11,00
264	Merekler Regülatörü ve Algölü	Ardahan	Emsat	11,00
265	Gaziler	Iğdır	Gaziler	11,00
266	Kavakçalı	Muğla	Akfen	11,00
267	Ordu Murat	Ordu	Akasya	11,00
268	Cansu	ARTVİN		11,00
269	Girlevik- 2	Erzincan	IC İttaş	11,00
270	Gökyar	Muğla	Bereket	11,00
271	Kaletepe Regülatörü	ERZURUM		11,00
272	Göksu	Konya	Nurol	11,00
273	Yıldırım	Bayburt		11,00
274	Gönen	Çanakkale	Enda	11,00
275	Yüce	Giresun		11,00
276	Dağbaşı	Mersin	Balsuyu Mensucat	10,00
277	Karasu IV-2	Erzincan		10,00
278	Üçgen -2	Ordu	Işıklar	10,00
279	Berdan	Mersin	Tayfurlar	10,00
280	Duru	Amasya		10,00
281	Gök	Mersin	KTM Grup	10,00
282	Boğazköy	Bursa	Burguç Bursa Güçbirliği	10,00
283	Yeşilvadi	Hatay	Koçoğlu	9,9
284	Sölperen Regülatörü	Erzincan	Vasfi	9,7
285	Kıran	Giresun	Arsan	9,7
286	Adasu	Sakarya		9,60
287	Kale	Rize	Asa	9,57
288	Çataloluk	Kahramanmaraş	Beytek	9,54
289	Berke	Kastamonu	Eser	9,38
290	Kadahor Regülatörü	Trabzon	Arsin	9,36
291	Hasanlar	Düzce	Batçim	9,35
292	Esendurak	Erzurum		9,33
293	Pamukova	Sakarya		9,30
294	Kozdere	Antalya	Ado	9,27

Tablo 2. 6: (Devamı) Hidroelektrik Santrallerin Durumu				
295	Kısık	Kahramanmaraş	Kılıç	9,26
296	Çınar -1	Düzce	Aycan	9,26
297	Balkodu -1	Trabzon	Okan	9,19
298	Merek	Giresun	Sukom	9,18
299	Çanakçı	Trabzon	Can	9,16
300	Söğütlü	Kahramanmaraş	Enda	9,16
301	Köroğlu	Osmaniye	Etken	9,06
302	Osmancık	Amasya	Rönesans	9,02
303	Yaprak	Antalya	Kolin	8,97
304	Yağmur	Trabzon	Akfen	8,95
305	Sakarya Alçak Düşüler (Darca)	Bilecik		8,92
306	Araklı -4	Trabzon	Akfen	8,91
307	Soğukpınar	Giresun		8,90
308	Feslek	Aydın	Bereket	8,84
309	Hamzabey Regülatörü	Rize	Şar	8,82
310	Selimoğlu	Trabzon	Odaş	8,80
311	Çaldere	Muğla	Nokta Yatırım	8,74
312	Telli	Giresun		8,72
313	Bucakköy	Antalya		8,70
314	Mursal -1 ve 2	Sivas	Peta Mühendislik	8,68
315	Paşa	Bolu	Özgür	8,68
316	Keklicek	Malatya	Karadeniz	8,67
317	Vizara	Trabzon	Yılmaz Ulusoy	8,58
318	Sukenarı	Trabzon		8,57
319	Kabaca Reg. ve HES	Artvin		8,48
320	Horu	Osmaniye	Maraş	8,48
321	Çamlıkaya	Trabzon	Çamlıkaya	8,47
322	Demirciler	Denizli	Akfen	8,44
323	Tuzköy	Neşehir	Şavk	8,44
324	Cuniş	Trabzon	Rinerji Rize	8,40
325	Koçköprü	Van	Mostar	8,39
326	Günayşe	Trabzon	Odaş	8,30
327	Kovada -1	Isparta	Batıçim	8,25
328	Çeşmebaşı	Ankara	Güriş	8,20
329	Güzelçay -1 ve 2	Sinop	İlk	8,10
330	Sarıkavak	Mersin	Güriş	8,06
331	Kökнар	Düzce	Aycan	8,02
332	Dağdelen	Kahramanmaraş	Enerjisa	8,00
333	Kartalkaya	Kahramanmaraş		8,00
334	Gemciler Regülatörü	Adıyaman	Adalı	7,98
335	Çağlayan Regülatörü	Diyarbakır	Ate	7,96
336	Çiftköprü Reg.	Artvin		7,77
337	Tınaztepe	Antalya	Alp	7,69
338	Çalkışla	Erzincan	İÇ-EN	7,66
339	Ekincik	Sivas	Göksu	7,52
340	Seyhan- 2	Adana	EÜAŞ	7,50
341	Akdere	Bursa	Afe	7,48
342	Tuana	Erzurum	Aşkale	7,39
343	Aladereçam	Giresun	Kolin	7,35
344	Sabunsuyu -2	Osmaniye		7,35
345	Güdüл	Malatya	Kanyon	7,24
346	Defne	Düzce		7,23
347	Fırmıs	Kahramanmaraş	Maraş	7,22
348	Kahta	Adıyaman	EY	7,12
349	Bulam	Adıyaman	Akenerji	7,03
350	Suçatı	Kahramanmaraş	Enerjisa	7,00
351	Çakırman	Erzincan	Beşiktaşlar	6,98
352	Suluköy	Bursa	Du	6,92
353	Gelinkaya	Erzurum	Akfen	6,87
354	Başak	Kastamonu	Boydak	6,85
355	Değirmen Regülatörü	Antalya	Demiryürek	6,82

Tablo 2. 6: (Devamı) Hidroelektrik Santrallerin Durumu				
356	Sızır	Sivas	KCETAŞ	6,78
357	Şifrin Regülatörü	Adıyaman		6,74
358	Mor 2 Regülatörü	Gümüşhane	Enso Hydro	6,63
359	Yazılı (Yazılı 1, 2, 3)	Mersin	Elif Grup	6,62
360	Polat	Sivas	Elestaş	6,56
361	Erik	Karaman	EÜAŞ	6,48
362	Erfelek	Sinop	Birim	6,45
363	Yeşilirmak 2	Tokat	Üründül	6,24
364	Söğütlükaya (Posof 3)	Ardahan	Yenigün	6,13
365	Çağlayan Regülatörü	Trabzon	Tektuğ	6,00
366	Kepez -2	Antalya	EÜAŞ	6,00
367	Sarıhıdır	Nevşehir	Molu	6,00
368	Yüreğir	ADANA	EÜAŞ	6,00
369	General Regülatörü	Ordu		5,95
370	Sırma	Aydın	Akfen	5,88
371	Yavuz Reg.	Kastamonu		5,80
372	Aksu Regülatörü	Malatya	Fatih	5,77
373	Kayalık	Erzincan	Haşemoğlu	5,76
374	Irmak	Ordu	Tetico	5,74
375	Çenger Regülatörü	Antalya	Kanyon	5,69
376	Horyan Regülatörü	Trabzon	Horyan	5,68
377	Ekinözü -1 ve 2	Sivas	Tufan	5,66
378	Sütlüce	Sivas	Göksu	5,64
379	Ataköy Barajı	Tokat	Zorlu	5,53
380	Yamaç	Osmaniye	Age	5,46
381	Zala Regülatörü	Kastamonu		5,42
382	Hasankale	Nevşehir		5,29
383	Zeytin Reg.	Kahramanmaraş		5,20
384	Aksu Regülatörü	Giresun	Kalyon	5,20
385	Yaylabel	İsparta	Elestaş	5,09
386	Gökboyun	Osmaniye	Güfen	5,00
387	Keban Deresi	Elazığ	Tektuğ	5,00
388	Sarıtepe	Adana	Tetico A.Ş.	4,90
389	Tocak- 1	Antalya	Ado	4,76
390	Hasanlar Kanal	Düzce	Soyak	4,68
391	Yayla Regülatörü	Artvin	Boydak	4,67
392	Kesme	Kahramanmaraş	Kıvanç	4,61
393	Çaygören	Balıkesir	Enda	4,60
394	Süleymanlı	Kahramanmaraş	İskur Tekstil	4,60
395	Engil	Van	Haliç	4,59
396	Derme	Malatya	KCETAŞ	4,50
397	Ayvasıl	Rize	Koçoğlu	4,44
398	Dinar	Tunceli	Elda	4,44
399	Akkaya Regülatörü	Kastamonu		4,40
400	Kozak Bendi	Kahramanmaraş	Şirikçioğlu	4,40
401	Ağkolu	Ordu	Enso Hydro	4,38
402	Ahiköy 1 ve 2	Sivas	Pelka	4,20
403	Bahçelik	Kayseri	Molu	4,17
404	Dodurgalar 1 ve 2	Denizli	Elta	4,14
405	Karasu -V	Erzincan		4,10
406	Piro Regülatörü	Ordu	YBT	4,06
407	Gözede 2 Regülatörü	Bursa	Temsa	4,00
408	Kozan	Adana	Kondel Grup	4,00
409	Dumlu	Erzurum	Boyut	3,98
410	Zekere	Giresun	Bozat	3,98
411	Karasu -I	Erzurum		3,84
412	Arısu	Trabzon		3,82
413	Yaşıl	Kahramanmaraş		3,79
414	Anak	Antalya	Kor-En Korkuteli	3,76 .
415	Kamer	Muğ		3,75
416	Yeşilköy Regülatörü	Rize	Yeşilköy	3,72

Tablo 2. 6: (Devamı) Hidroelektrik Santrallerin Durumu				
417	Bereket 1 ve 2	Denizli	Bereket	3,70
418	Çukurçayı	Isparta		3,60
419	Bektemur	Amasya		3,49
420	Tokmadın	Giresun	YBT	3,43
421	Cevizlidere	Bolu	Bolsu	3,40
422	Üçgen	Osmaniye	Işıklar	3,39
423	Zernek (Hoşap)	Van	Haliç	3,38
424	Molu	Kayseri	Molu	3,25
425	Sarımehmet	Van		3,10
426	Gecür Reg.	Giresun		3,10
427	Karasu -II	Erzurum		3,08
428	Darıveren	Denizli		3,07
429	Erem	Osmaniye	Efe	3,05
430	Girlevik	Erzincan	Boydak	3,04
431	Koruköy	Adıyaman		3,03
432	Dinar -2	Afyonkarahisar	Metak	3,00
433	Karaköy	Ankara	Karaköy	3,00
434	Gökmen	Yozgat	Su-Gücü	2,87
435	Kiti	Iğdır	Metek	2,76
436	Poyraz	Kahramanmaraş		2,66
437	Eskiköy Reg.	Antalya		2,63
438	Çoraklı	Adana	Muy	2,60
439	Kayaköy	Kütahya	Veysi	2,56
440	Çal	Denizli	Limak	2,50
441	Açma	Trabzon	MÖN	2,40
442	Gözede	Bursa	Temsa	2,40
443	Karasu	Kahramanmaraş	Kurteks	2,40
444	Havva	Erzurum		2,39
445	Gürgen	Rize	Gürgen	2,36
446	Mustafakemalpaşa Suuçu	Bursa	Kent Solar	2,30
447	Sekiyaka- 2	Muğla	Akfen	2,30
448	Sütçüler	Isparta		2,22
449	Çeltikdere	Bolu	Bolsu	2,15
450	Alakır	Antalya	Ado	2,06
451	Taşova- Yenidereköy	Amasya		1,98
452	Diñç Regülatörü	Mersin		1,97
453	Remsu	Mersin		1,96
454	Eğer	Kütahya		1,92
455	Oylat	Bursa	Etken	1,90
456	Can- 1	Kars	HED	1,84
457	Güneşli	Kahramanmaraş	Özyakut	1,80
458	Tuztaşı	Sivas	Gürüz	1,61
459	Karşıyaka	Gaziantep	Haşemoğlu Grup	1,59
460	Botan	Siirt	EÜAŞ	1,58
461	Teleme	Kahramanmaraş	Tayen	1,57
462	Kahraman Regülatörü	Giresun	Katırcıoğlu	1,42
463	Bünyan	Kayseri	KCETAŞ	1,36
464	Taç	Erzurum		1,36
465	Otluca	Hakkâri	Fernas	1,28
466	Tonya	Trabzon	Hacısalihoglu	1,25
467	Malazgirt	Muş	Mostar	1,22
468	Yıldızlı	Trabzon	Hitaş Hacısalihoglu	1,20
469	İnegöl Cerrah	Bursa	Kent Solar	1,18
470	Ermenek	Karaman	Özbey	1,12
471	Yazı	Çankırı	Eletaş	1,11
472	Köyobası	Kahramanmaraş		1,07
473	İvriz	Konya	Ülke Yatırım	1,04
474	Üçkaya	Kahramanmaraş	Şirikçioğlu	1,0
475	Işıklar (Visera)	Trabzon	Metek Hidro	1,00
476	Ege- 1	Denizli		0,92
477	Mut Derinçay	Mersin	EÜAŞ	0,88

Tablo 2. 6: (Devamı) Hidroelektrik Santrallerin Durumu				
478	Anamur	Mersin	EÜAŞ	0,84
479	Kernek	Malatya	KCETAŞ	0,83
480	Tayfun	Kahramanmaraş	Kadirli	0,82
481	Durucasu	Amasya	Met Duru	0,80
482	Erciş	Van	Haliç	0,78
483	Sancar Regülatörü	Malatya	Melita	0,74
484	İznik Dereköy	Bursa	Kent Solar	0,72
485	Bayramlı	Gaziantep	Haşemoğlu	0,66
486	Uludere	Şırnak	Fernas	0,64
487	Araklı -3	Trabzon	Yüceyurt	0,63
488	Başaran	Aydın		0,60
489	Dere	Konya	Ülke Yatırım	0,60
490	Turunçova-Finike	Antalya		0,53
491	Değirmendere	Osmaniye	Şükür	0,48
492	Kayadibi	Bartın	Abaloğlu	0,46
493	Bozyazı	Mersin	EÜAŞ	0,42
494	Kirazdere	Kocaeli	Kızılkale	0,40
495	Ladik Büyükkızıoğlu	Samsun	Met Duru	0,40
496	Silifke	Mersin	EÜAŞ	0,40
497	Bayburt	Bayburt	Boydak	0,40
498	Adilcevaz	Bitlis	Mostar	0,39
499	Karaçay	Osmaniye	Şükür	0,38
500	Bozüyük	Bilecik		0,36
501	Zeyne	Mersin	EÜAŞ	0,33
502	Erkenek	Malatya	KCETAŞ	0,32
503	Yahyabey	Kayseri		0,31
504	Varto-Sönmez	Muş	Mostar	0,29
505	Esental	Artvin	Metek	0,29
506	Besni	Adıyaman	KCETAŞ	0,27
507	Haraklı Hendek	Sakarya		0,26
508	Dört Yol Kuzuculu	Hatay	Şükür	0,26
509	Ahlat	Bitlis	Mostar	0,20
510	Koyulhisar	Sivas	EÜAŞ	0,20
511	Pazarköy Akyazı	Sakarya		0,18
512	Çemişgezek	Tunceli	Boydak	0,12
513	Pınarbaşı	Kayseri	KCETAŞ	0,099
514	Bozkır	Konya		0,075
515	Çamardı	Niğde	KCETAŞ	0,068
516	Arpaçay Telek	Kars	Metek	0,062

Kaynak: <http://www.enerjiatlası.com/elektrik-tuketimi> (Erişim Tarihi: 25.06.2015).

2.6. HES'LERİN FAYDALARI

- ✓ HES'lerde katı ve sıvı atık oluşmadığı için çevre kirliliğe yol açmazlar,
- ✓ Kırsal kesimlerde kurulan HES'ler bölgenin sosyal, ekonomik ve kültürel kalkınmasına yardımcı olur,
- ✓ Yeşil enerji olduğundan AB ülkelerine ihracatı kolaydır. Ayrıca suyun depolanması mümkün olduğundan elektriğin puant saatlerinde ihraç edilme imkânı vardır,
- ✓ HES'ler günlük ihtiyaç duyulan yük taleplerine kolaylıkla uyum sağlar enterkonnekte sisteme güvenilir ve sürekli enerji temin ederler,

- ✓ Bölgesel olarak enerji ihtiyacını karşılayan HES'lerde uzun iletim hatları kullanılmadığından enerji kayıpları ve arızalar az olur ve arıza kısa zamanda giderilir,
- ✓ Enerji birim maliyeti en düşük enerji HES'lerde üretilen enerjidir,
- ✓ Ucuz elektrik üreterek rekabetçi piyasanın oluşmasını sağlar,
- ✓ Ulusal enerji sisteminde yük paylaşımları ve frekans ayarlamalarında kolaylık sağlarlar,
- ✓ HES'ler % 90 verimle çalışır ve üretilen enerjideki kayıplarını minimum düzeyde tutarak işletmede büyük bir ekonomi sağlar,
- ✓ Yakıt gideri olmaması nedeniyle dünya genelinde zaman zaman meydana gelen ekonomik krizlerden etkilenmezler. Bunun için ülkelerin sosyo-ekonomik kalkınmalarında güvenilirlik ve süreklilik sağlarlar,
- ✓ Atmosferindeki CO₂ emisyonunun yüksek olması nedeniyle yenilenebilir ve CO₂ üretmeyen en önemli doğal bir enerji kaynağı olan su gücünden enerji üreten HES'ler bu yönüyle çevreye en uyumlu enerji tesisleridir,
- ✓ HES'lerde yakıt kullanılmadığından herhangi bir sera gazı emisyonu bulunmamakta ve çevre kirliliği oluşmamaktadır,
- ✓ HES'ler çevreyle uyumlu, temiz, yenilenebilir, yüksek verimli (% 90'ın üzerinde), yakıt gideri olmayan, enerji fiyatlarında sigorta rolü üstlenen, uzun ömürlü (200 yıl), amortismanı kısa vadeli (5-10 yıl), işletme gideri çok düşük (yaklaşık 0,2 cent/kWh), dışa bağımlı olmayan milli bir kaynaktır,
- ✓ Barajların buldukları rakımlar soğuk iklim koşullarına, göl sularının ılımanlaştırıcı etkisi dolayısı ile yakın çevresinde mikroklima etki oluşturarak iklim üzerinde olumlu etki meydana gelir,
- ✓ Maddi olarak değerlendirilmeyen, ölçülemeyen sosyal, kültürel, istihdam ve ekonomik kalkınmaya yönelik faydalar sağlar,
- ✓ Su sporları gibi etkinliklere olanak sağlar,
- ✓ Tatlı su kafes balıkçılığına önemli etki sağlar,
- ✓ İçerisinde ve çevresinde spor faaliyetline ve turizme katkı sağlar,
- ✓ Baraj çevreleri rekreasyon (eğlenme ve dinlenme) alanı sağlayarak turizme olumlu etki yaratır,

- ✓ Taşkınlıkları önler veya geciktirilerek can ve mal kayıplarının önüne geçilir, akarsuların ıslahında faydalar (suyun hızını düşürür, yeraltı suyunun zenginleşmesine vesile olur) sağlar,
- ✓ Akarsu akışını kontrol altına alınır. Her mevsim barajın mansabında akarsu yatağında istenilen debi oluşturulabilir,
- ✓ Barajlar, taşkınla gelen fazla suları baraj gölünde depolar ve suyun yetersiz olduğu mevsimlerde çeşitli maksatlarla (içme ve kullanma suyu, ziraatta sulama suyu vb.) kullanma imkânı verir. Baraj 6 aylık enerji ihtiyacını karşılayacak su depolama imkânlarına sahiptirler,
- ✓ Doğada kendiliğinden oluşan göller gibi yapay bir set gölü oluşturur,
- ✓ Suyun depolanmasına olanak sağlar. Yağışlı havalarda toplanan su, suyun azaldığı zamanlarda kullanılabilir.

2.7. HES'LERİN ZARARLARI

- ✓ Barajlar, inşa tarzına ve konumlarına göre taşınmazların (arazilerin, evlerin, köprülerin vb.),
- ✓ Yapılacak olan baraj sahasında kalan halkın başka yerlere yerleştirilmesi gerekebilir,
- ✓ Akarsu vadisinde akarsu boyunca mevcut olan karayollarının barajın gövde yapısının kotundan daha yüksek kotlara taşınması ile daha uzun ve yeni yolların yapımı gerekir ve bu da zordur,
- ✓ Baraj sahasında kalan yerlerde nadir bazı bitki ve hayvan türleri (fauna ve flora) kayıp olabilir,
- ✓ Uzun iletim tünel sistemleri ve baraj yapısından enerji santraline kadar olan akarsuda yeterli can suyu (ekolojik su miktarı) kalmayabilir, santralin işletme aşamasında mansaba bırakılacak su miktarının ayarlanması ve projede belirtilen miktarda tutulması mansap ekolojik denge üzerinde etki oluşturmaktadır,
- ✓ Baraj yapımında kullanılacak olan malzemelerin elde edileceği sahaların ve kazılardan ve de iletim tünellerinden çıkacak olan hafriyat için uygun depolama yerleri seçilmeli,
- ✓ Yapılacak olan baraj yöresinde bulunan Milli Parklar, Özel Çevre Koruma Bölgesi (ÖÇKB), sit alanları, yeraltı zenginliklerinin olduğu bölgeler, endemik

bitki ve hayvan türlerinin (fauna ve flora) bulunması muhtemel olan yerler kesinlikle zarar görmemeli,

- ✓ Baraj rezervuarı (gözü) içerisinde kalan yerlerde tarımsal gelir kaybı meydana gelir.

2.8. HES'LERİN KALKINMA VE EKONOMİDEKİ YERİ VE ÖNEMİ

Gelişimleri ve değişimlerin yoğun olduğu günümüzde enerji ihtiyacı görmezden gelinemeyecek bir gerçektir (www.dsi.gov.tr (Erişim Tarihi: 16.04.2015)).

Enerji İhtiyacını şu şekilde tanımlar: “Ülkenin kalkınması, istikrarı, gelişme, refah ve artan hayat kalitesi anlamına gelen enerjinin vazgeçilmezliği her zaman önemli altı çizilebilecek bir gerçektir. Nasıl ki her canlının hayatını idame ettirebilmek için enerjiye ihtiyacı varsa, insanoğlunun ilmî ve teknik çalışmalar neticesinde ortaya koyduğu tesislerin, fabrikaların ve makinelerin de çalışmak, üretmek için enerjiye ihtiyacı vardır. Dünyada nüfus artışı, şehirleşme, sanayileşme ve teknolojinin yaygınlaşmasına paralel olarak enerji tüketimi de sürekli artmaktadır.”

Enerji, üretimde kullanılması zorunlu olan bir etken ve toplumların refahının yükselmesi için gerekli olan bir faktör olarak, ekonomik ve sosyal gelişmişliğin temel unsurudur (Taşdemir, 2014: 18).

1973 yılında petrol fiyatlarındaki ani ve anormal artışlarla birlikte yaşanan enerji şoku, her ülkede yerli kaynaklara dayalı enerji sunumun önemini bir kere daha ortaya koymuştur. Türkiye, yenilenebilir enerji kaynaklarının çeşitliliği ve potansiyeli bakımından zengin bir ülkedir. Türkiye’de çok sayıda jeotermal enerji kaynakları bulunmakta olup, bu kaynaklar dünya potansiyelinin %8 ’i kadardır. Ayrıca Türkiye coğrafi konumu nedeniyle büyük oranda güneşlenmenin olması nedeniyle de GES için çok önemlidir (Taşdemir, 2014: 30, Ürker, 2012: 69).

Elektrik enerjisi elde edilmesinde, fosil ve nükleer yakıtlı termik, jeotermal ve doğalgazlı santrallerle karşılaştırıldığında, HES’lerin yenilenebilir olması yanında, puvant çalışma gibi önemli bir özelliği daha vardır. HES ilk yatırım maliyeti yönünden de, doğalgaz santrali dışında, diğer termik ve nükleer santrallerle rekabet edecek durumdadır.

Bu nedenle enerji üretiminde ülkenin öz kaynakları arasında hidrolik potansiyel; yenilenebilir kaynak olması, işletme ve bakım masraflarının az olması, çevre kirliliği oluşturmaması gibi çok daha önemlisi ulusal niteliği ile güvenilir enerji arzını sağlayan kaynak oluşu vb. özellikleri dolayısıyla son yıllarda çok önem kazanmıştır (Etemoğlu ve İşman, 2004: 20).

İnsanların elektrik enerji ihtiyacının karşılanmasında ve kalkınmanın sağlıklı olarak sürdürülmesinde gerekli olan enerji; özellikle sanayi, konut ve ulaştırma gibi sektörlerde kullanılmaktadır. Dünyadaki politik gelişmelere bağlı olarak enerji fiyatlarının sürekli artması, fosil yakıtların belli bir süre sonra bitecek ve üretiminin oldukça pahalı olması, daha karlı enerji kaynaklarının tespit edilerek bu kaynaklardan yüksek verimle faydalanılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu bilgiler etrafında, HES'in yapılmasına yönelik çalışmalar günden güne artmakta beraber HES'lerin zararları konusunda halen şüpheler giderilmemekle beraber ekonomik kalkınmadaki rolü önemsenecek kadar fazla olduğu görülmektedir (Gençoğlu ve Cebeci, 2001: 5).

2.9. HES'LERİN SINIFLANDIRILMASI

HES'ler, debilerine, ürettikleri enerjinin özellik ve değerine, güçlerine, inşa durumlarına ve üzerinde kuruldukları akarsuyun özelliklerine göre beş kısımda incelenebilir. Tablo 2.7:'de HES çeşitleri verilmiştir.

Tablo 2.7: Hidroelektrik Santrallerin Sınıflandırılması

Dimilerine Göre (m)	Ürettikleri Enerjinin özellik ve Değerine Göre	Kapasitelerine Göre (k>b)	Yapılışlarına Göre	Üzerinde Kuruldukları Suyun Özelliklerine Göre
Alçak Düşülü Santraller H< 15	Baz Santraller	Küçük Santraller <99	Yer Altı Santrali	Nehir Santraller
Orta Düşülü Santraller 15<H<50		Düşük Santraller 100-999	Yarı Gömülü veya Batık Santraller	Kanal Santraller
Yüksek Düşülü Santraller H > 50	Pik Santraller	Orta Santraller 1000-9999	Yer Üstü Santrali	Baraj Santraller
		Yüksek Santraller >10000		Pompaj Rezervuarlı Santraller

Kaynak: <http://www.enerjiatlası.com/elektrik-santralleri> (Erişim Tarihi:25.06.2015)

Enerji Kaynaklarının Elektrik Üretiminde Yatırım ve Birim Maliyetleri

Doğalgaz, Rüzgâr, Taşkömürü, Biyokütle enerjisi kurulu maliyetleri hidrolik enerjiye göre ekonomik olmasına rağmen birim maliyetleri yaklaşık 8 katıdır. Elektrik üretiminde Türkiye'deki potansiyeli ve 0.5 Cent/kWh birim maliyeti ile hidroelektrik enerji en öncelikli kaynağımızdır

Tablo 2.8: Elektrik Üretiminde Yatırım ve Birim Maliyet Karşılaştırılması

Enerji Kaynağı	Kurulu Maliyet(\$/kW)	Birim Maliyet(Cent / kWh)
Hidroelektrik	1200-1500	0,5
Linyit	1000-1500	3,43
Nükleer	2000-2500	3,63
Fuel-Oil	1100-1250	4,22
Doğal Gaz	800-1000	4,33
Rüzgâr	800-1200	4,50
Taş Kömürü	1200-1400	4,55
Jeotermal	1000-1500	4,6
Biyokütle	800-1200	5,5
Güneş	1500-2000	8,5

Kaynak: . <http://www.enerjiatlasi.com> (Erişim Tarihi:25.06.2015)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TRABZON İLİNDEKİ HİDROELEKTRİK SANTRALLERİN EKONOMİYE KATKILARI

3. TRABZON BÖLGESİ HES ÇALIŞMALARI

Trabzon Bölgesinin havza alanı 5310 km², yıllık yağış ortalaması 900 mm kadardır. Yıllık ortalama akış (yerüstü) hacmi değeri 3.486 milyar m³'dür. Ayrıca yıllık ortalama akış/yağış oranı: 0.74 ve yıllık ortalama akış verimi: 23.60 L/s/km²'dir.

DSİ 22. Bölge Müdürlüğü Trabzon Bölgesinde; Değirmendere: 560,0 hm³/yıl, Karadere: 434.0 hm³/yıl, Solaklı deresi: 605.0 hm³/yıl, Baltacı deresi: 352.0 hm³/yıl, Diğer dereler: 1535.0 hm³/yıl olmak üzere toplam su potansiyelini 3486.0 hm³/yıl olarak hesaplanmıştır. Bölgedeki bütün çalışmalar DSİ 22. Bölge Müdürlüğü tarafından yapılmıştır.

DSİ 22. Bölge Müdürlüğü sahasında Trabzon İlinde 6446 Sayılı EPDK'unca geliştirilen HES sayısı (Planlanan, projelendirilen, İnşa halinde, işletmede ve Ön Raporu yazılmakta olan) Tablo 25'de verilmiştir. Bu tablo 'ya göre Trabzon ilinde tüm HES projelerinin toplamı 113 adet, Giresun'da 83 adet, Gümüşhane'de 28 adet, Rize'de 57 adet, Bayburt'ta 8 adettir. DSİ 22. Bölge Müdürlüğü bünyesinde toplam HES proje sayısı 289 adettir. Aynı bölgede küçük (P < 10 MW) HES'lerin ise Trabzon ilinde toplam 90 adet (% 43,9), Giresun'da 52 adet (% 25,4), Gümüşhane'de 22 adet (% 10.7), Rize'de 37 adet (% 18), Bayburt'ta 4 adet (% 2) olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 3. 1: -6446 Sayılı EPK 'unca Geliştirilen HES Sayısı

PROJE AŞAMASI																								
İL	PLANLAMA(SKHA-FİZ.)				PROJE (LİSANS)				İNŞA HALİNDE				İŞLETMEDE				ÖN RAPOR				TÜM PROJELER			
	ADET	KURULU GÜÇ MW	TOPLAM ENERJİ GWh	FİRM ENERJİ GWh	ADET	KURULU GÜÇ MW	TOPLAM ENERJİ GWh	FİRM ENERJİ GWh	ADET	KURULU GÜÇ MW	TOPLAM ENERJİ GWh	FİRM ENERJİ GWh	ADET	KURULU GÜÇ MW	TOPLAM ENERJİ GWh	FİRM ENERJİ GWh	ADET	KURULU GÜÇ MW	TOPLAM ENERJİ GWh	FİRM ENERJİ GWh	ADET	KURULU GÜÇ MW	TOPLAM ENERJİ GWh	FİRM ENERJİ GWh
TRABZON	40	239	787	274	23	224	616	84	10	84	266	50	37	509	1.759	385	3	12	29	5	113	1.068	3.457	798
GİRESUN	23	303	888	266	19	220	607	103	10	108	362	63	28	895	2.807	836	3	18	48	13	83	1.544	4.713	1.281
RİZE	25	361	1.307	363	13	191	757	256	4	38	165	57	12	309	1.223	453	3	5	22	7	57	904	3.473	1.136
GÜMÜŞHANE	6	60	161	21	13	117	321	62	0	0	0	0	7	233	653	218	2	4	31	8	28	414	1.166	310
BAYBURT	4	26	78	16	1	6	10	5	0	0	0	0	2	24	78	22	1	6	10	3	8	62	177	46
TOPLAM	98	989	3.222	940	69	757	2.311	511	24	231	793	170	86	1.970	6.520	1.915	12	45	140	35	289	3.991	12.986	3.570

Kaynak: TEİAŞ Trabzon Yıl Sonu Faaliyet Raporları, 2015.

Tablo 3. 2: İllere Göre HES Projelerinin Genel Dağılımı

İli	Projenin Durumu	Küçük HES Durumu			Küçük ve Büyük HES Durumu		
		<	Kurulu Güç (MW)	Toplam Enerji (GWh/yıl)	O <	Kurulu Güç (MW)	Toplam Enerji (GWh/yıl)
Trabzon	Fizibilite Aşamasında	37	119.55	410.77	40	166.86	567.10
	Su Kullanma Hakkı Antlaşması Yapılmış	18	91.58	300.89	21	225.39	676.91
	İnşaata Başlayabilir Durumda	15	73.68	257.32	25	274.01	974.49
	İnşaata Fiilen Başlamış	11	57.19	234.33	18	196.52	753.05
	İşletmede Olan	9	67.63	245.92	17	279.00	994.65
	Toplam	90	409.63	1449.23	121	1141.78	3966.2
Giresun	Fizibilite Aşamasında	22	83.26	288.39	32	341.31	1048.32
	Su Kullanma Hakkı Antlaşması Yapılmış	4	20.87	63.78	6	90.21	312.97
	İnşaata Başlayabilir Durumda	17	255.57	326.12	26	398.76	775.59
	İnşaata Fiilen Başlamış	5	25.77	86.56	17	426.96	1390.59
	İşletmede Olan	4	25.55	91.58	12	482.85	1595.31
	Toplam	52	411.02	856.43	93	1740.09	5122.78
Gümüşhane	Fizibilite Aşamasında	11	52.93	136.58	11	52.93	136.58
	Su Kullanma Hakkı Antlaşması Yapılmış	4	12.37	42.76	6	51.53	149.51
	İnşaata Başlayabilir Durumda	4	14.11	50.41	8	104.85	283.26
	İnşaata Fiilen Başlamış	3	21.78	76.71	6	64.61	180.98
	İşletmede Olan	-	-	-	2	152.30	431.54
	Toplam	22	101.19	306.46	33	426.22	1181.87
Rize	Fizibilite Aşamasında	17	64.99	246.25	24	354.82	1276.60
	Su Kullanma Hakkı Antlaşması Yapılmış	9	46.34	200.85	11	80.04	349.26
	İnşaata Başlayabilir Durumda	8	37.18	171.71	23	483.02	1784.51
	İnşaata Fiilen Başlamış	2	13.59	52.78	5	76.37	305.75
	İşletmede Olan	1	9.75	39.66	5	220.55	849.38
	Toplam	37	171.85	711.25	68	1214.8	4565.5
Bayburt	Fizibilite Aşamasında	3	7.43	24.2	4	21.57	71.71
	Su Kullanma Hakkı Antlaşması Yapılmış	-	-	-	-	-	-
	İnşaata Başlayabilir Durumda	1	5.01	16.46	1	5.01	16.46
	İnşaata Fiilen Başlamış	-	-	-	-	-	-
	İşletmede Olan	-	-	-	2	22.33	78.51
	Toplam	4	12.44	40.66	7	48.91	166.68
GENEL TOPLAM		205	1106.13	3364.03	322	4571.8	15003.03

Kaynak: <http://www.dsi.gov.tr> (Erişim Tarihi: 16.04.2015).

DSİ 22. Bölge Müdürlüğüne bağlı illerde HES projelerinin kurulu güçleri Tablo 3.2'e göre; Trabzon ilinde 1141,78 MW, Giresun ilinde 1740,09 MW Gümüşhane ilinde 426,22MW, Rize ilinde 1204,8MWve Bayburt ilinde 48,91 MW'lık bir kurulu gücün olduğu görülmektedir. Bölgedeki toplam kurulu güç ise 4571,8 MW kadardır. Bölgedeki küçük HES'ler Trabzon ilinde 409,63 MW (% 37), Giresun ilinde 411,02 MW (% 37), Gümüşhane ilinde 101.19 MW (% 9), Rize ilinde 171.85 MW (% 16) ve

Bayburt ilinde 12.44 MW (% 1) civarındadır. Bölgede küçük HES’lerde Kurulu güç 1106.13 MW kadardır.

DSİ 22. Bölge Müdürlüğü sahasındaki Trabzon ilinde Tablo’ 3.2 da incelendiğinde 3966.2 GWh/yıl, Giresun ilinde 5122.78 GWh/yıl, Gümüşhane ilinde 1181.87 GWh/yıl, Rize ilinde 4565.5 GWh/yıl ve Bayburt ilinde 166.68 GWh/yıl’lık bir enerji üretim potansiyeli mevcut olup bu sahada toplam 15003.03 GWh/yıl enerji potansiyeli olduğu anlaşılmaktadır.

Adı geçen bölgede küçük HES’ler incelendiğinde ise; Trabzon ilinde 1449.23 GWh/yıl (% 43.1), Giresun ilinde 856.43 GWh/yıl (% 25.5), Gümüşhane ilinde 306.46 GWh/yıl (% 9), Rize ilinde 711.25 GWh/yıl (% 21.1) ve Bayburt ilinde 40.66 GWh/yıl (% 1.3) kadar enerji üretiminin gerçekleşeceği ve tüm bölge için bu üretimin 3364.03 GWh/yıl olacağı öngörülmektedir.

Tablo 3. 3: Çeşitli Tasarım Safhasında Küçük ve Büyük HES’lerin Enerji Üretiminin İller Bazında Dağılımı (GWh/yıl)

İller	Trabzon	Giresun	Gümüşhane	Rize	Bayburt
Fizibilite Aşamasında	567,1	1048,32	136,58	1276,6	71,71
Su Kullanma Hakkı Antl.	676,91	312,97	149,51	349,26	0
İnşaata Başlayabilir Durumda	974,49	775,59	283,26	1784,51	16,46
İnşaatı Fiilen Başlamış	753,05	1390,59	180,98	305,75	0
İşletmede	994,65	1595,31	431,54	849,38	78,51

Kaynak: <http://www.dsi.gov.tr> (Erişim Tarihi: 16.04.2015).

Tablo 3.3’de fizibilite aşamasında olan toplam küçük ve büyük HES enerji üretiminin iller bazındaki oran dağılımına bakıldığında, kurulu güçte % 37,8’lik bir değerle, üretimde ise % 41,2’lik değerle Rize ili bölge içinde en önemli yere sahiptir. Su kullanım hakkı anlaşması yapılan projeler dikkate alındığında, bölgede en büyük paya sahip il, kurulu gücü 676,91 GWh/yıl (% 45,5) üretimle Trabzon olduğu anlaşılmaktadır. İnşaatına başlanabilir olan HES’lerin Kurulu güçte 1784 GWh/yıl ve üretimde 849,3 GWh/yıl Rize ilindedir. İnşaatı başlamış olan HES projeleri dikkate alındığında ise; kurulu güç 1390,59 GWh/yıl (% 52,9) üretimi Giresun ilindedir. İşletmede olan projeler bazında ise kurulu güçte 1595,31 GWh/yıllık bir değerle Giresun ili en büyük bir orana sahiptir.

TEİAŞ Trabzon 14.Bölge Müdürlüğü 2015 yılsonu faaliyet raporunda Trabzon ilinde planlama, proje, inşa halinde, işletme ve ön rapor durumunda toplam 113 adet HES bulunmakta olup bunların toplam 1068 MW elektrik enerjisi üretimine sahip oldukları anlaşılmıştır. Trabzon İlinde su kullanım hakkı anlaşması yapılan HES projeleri dikkate alındığında bu il en büyük paya sahiptir. Bu il işletme halinde 37 aktif santral ile önemli bir paya sahiptir. Trabzon ilinin küçük HES enerjisinde bölge için özel sektörün ilgi duyduğu en önemli il konumundadır.

Bölgede üretilebilecek enerji miktarı bakımından en büyük potansiyelin Giresun ilinde olacağı ve bu ili sırasıyla Rize ve Trabzon illerinin izleyeceği anlaşılmıştır.

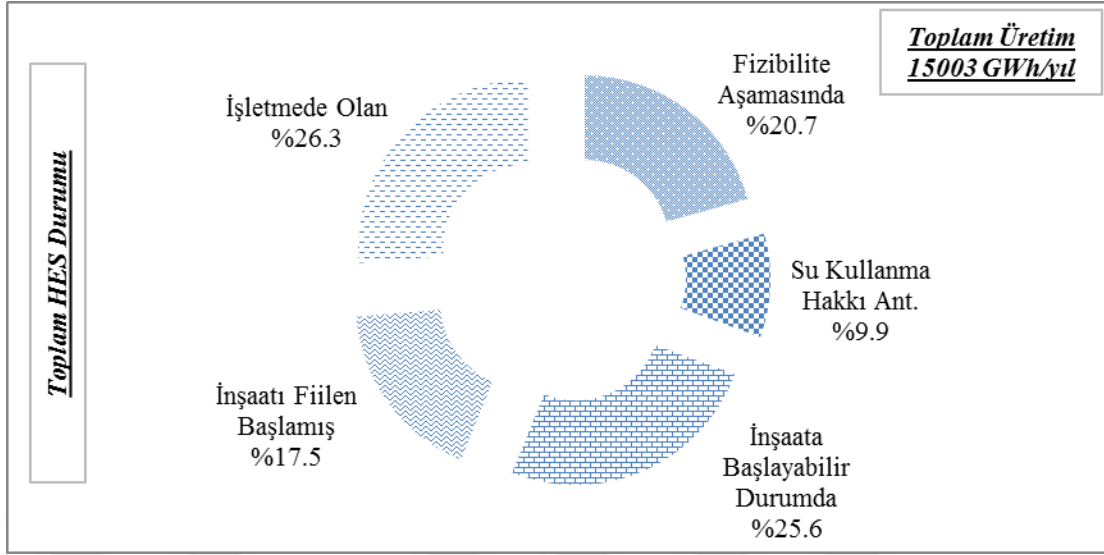
DSİ 22. Bölge Müdürlüğü bünyesinde değişik aşamalarda bulunan küçük ve büyük olarak toplam HES enerji üretim potansiyeli Tablo 3.4’de verilmiştir. Bu tabloda DSİ 22. Bölge Müdürlüğü bünyesinde değişik aşamalarda bulunan projelerin enerji üretim miktarlarına göre değerlendirme yapıldığında (Küçük ve büyük HES durumu) % 20,7’si fizibilite aşamasında, % 9,9’u su kullanım hakkı anlaşması yapılmış durumda, % 25,6’sı inşaata başlayabilir durumda, % 17,5’i inşaatı fiilen başlamış durumda ve % 26,3’si işletmede olduğu görülmektedir. Aynı kıstas ile küçük HES enerji üretimi için yapıldığında ise, bu projelerin % 32,9’u fizibilite aşamasında, % 18,1’i su kullanım hakkı anlaşması yapılmış durumda, % 24,4’ü inşaata başlayabilir durumda, % 13,4’ü inşaatı fiilen başlamış durumda ve % 11,2’si faaliyettedir.

Tablo 3. 4: Küçük ve Büyük HES Durumu

	Küçük HES Durumu			Küçük ve büyük HES Durumu		
	Sayı	Kurulu Güç (MW)	Üretim (GWh/yıl)	Sayı	Kurulu Güç (MW)	Üretim (GWh/yıl)
Fizibilite Aşaması	90	328.16	1106.19	111	937.49	3100.31
Su Kullanma Hakkı Antlaşması Yapılmış	35	171.16	608.28	44	447.17	1488.65
İnşaata Başlayabilir Durum	45	385.55	822.02	83	1265.65	3834.31
İnşaatı Fiilen Başlamış	21	118.33	450.38	46	764.46	2630.37
İşletme	14	102.93	377.16	38	1157.03	3949.39
Toplam	205	1106.13	3364.03	322	4571.8	15003.03

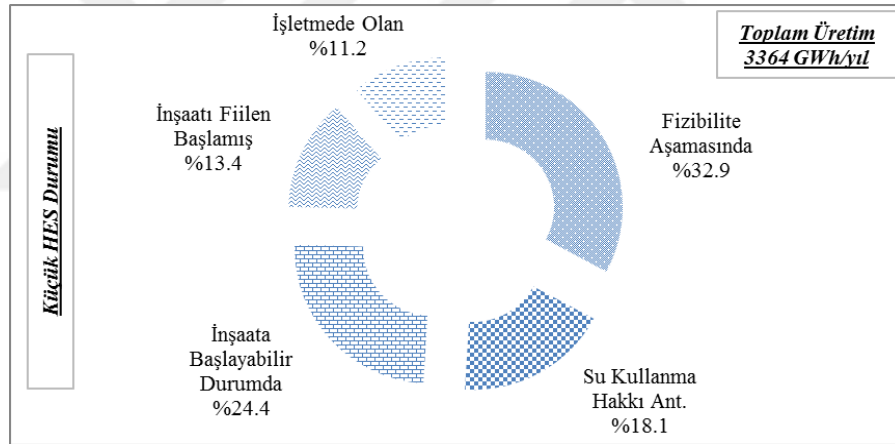
Kaynak: <http://www.dsi.gov.tr> (Erişim Tarihi: 16.04.2015).

Şekil 3. 1: Çalışma Bölgesinde Toplam HES'lerin Durumu

Kaynak: <http://www.enerjiatlası.com/elektrik-tüketimi> (Erişim Tarihi: 25.06.2015).

Şekil 3. 2: Çalışma Bölgesinde Küçük HES'lerin Durumu

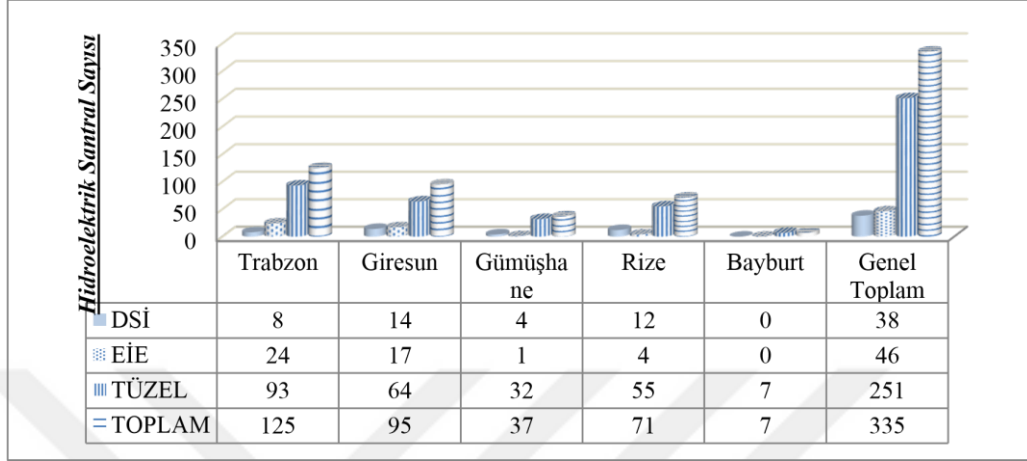

Kaynak: <http://www.enerjiatlası.com/elektrik-tüketimi> (Erişim Tarihi: 25.06.2015)

DSİ 22. Bölge Müdürlüğü kapsamında HES'leri inşa eden kuruluşlar alanında bir değerlendirme yapılarak özel sektörün katkısı detaylı bir şekilde incelenmiş ve bölgede tasarlanan toplam 335 adet HES projesinden 38 (% 11,3)'ünü DSİ, 46 (% 13,7)'sını EİE ve geri kalan 251 (% 75) i ise özel sektör tarafından gerçekleştirmiştir (Şekil 18). Bölgede yapılan HES projelerinin potansiyeli bakımından katkısı incelendiğinde, 6947,9 GWh/yıl'lık(% 46,3) katkı ile özel sektör HES'leri gerçekleştirmiş olduğu görülmektedir (Şekil 3.2). Bu duruma 2001 yılında yürürlüğe

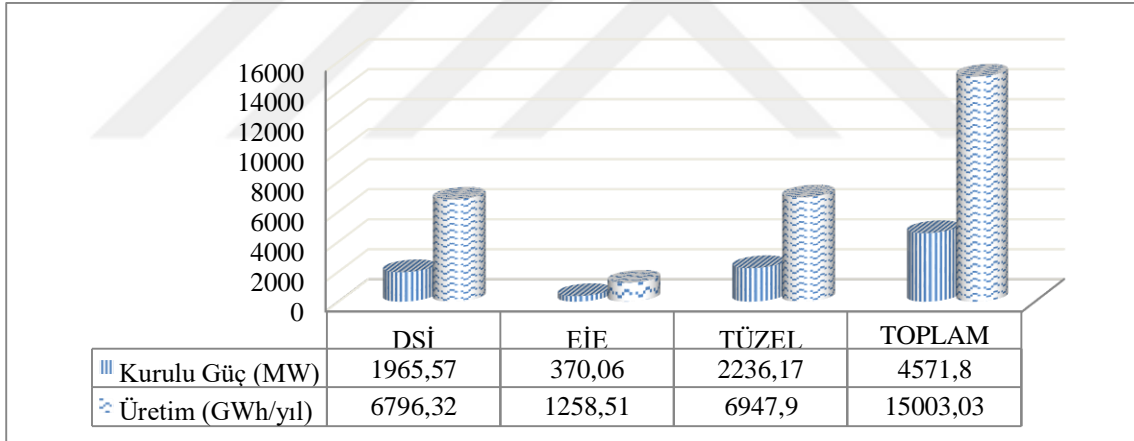
giren 4628 sayılı Elektrik Piyasası Yasası'nın veya özel sektör yatırımlarının HES enerji üretimine önemli avantaj ve etki yaratmıştır.

Şekil 3.3: Çalışma Bölgesindeki İllere ve Kurum ve Kuruluşlara Bağlı Olarak İlgili HES Sayısı ve Toplamı

Kaynak: <http://www.enerjiatlasi.com/elektrik-tuketimi> (Erişim Tarihi: 25.06.2015).

Şekil 3. 4: DSİ 22. Bölge Müdürlüğü, EİE, Tüzel ve Toplam HES'lerde Üretilen Enerji Miktarı

Kaynak: <http://www.enerjiatlasi.com/elektrik-tuketimi> (Erişim Tarihi: 25.06.2015).

3.1. ÇALIŞMA BÖLGESİNDEKİ HES'LERİN EKONOMİYE KATKISI

Çalışma bölgesindeki DSİ 22. Bölge Müdürlüğü çalışma sahasında bulunan HES'lerin Türkiye'nin toplam elektrik ve kurulu hidroelektrik gücü ve miktarının üretim miktarı ile karşılaştırılması Tablo 3. 5'de gösterilmiştir. Aynı tablo'da Türkiye'deki mevcut elektrik enerjisi kurulu gücünün yaklaşık % 8,6'sına, üretilecek elektrik enerjisinin ise % 6,5'ine karşılık geldiği, mevcut hidroelektrik enerji kurulu gücünün yaklaşık % 26,7'sini, üretilecek enerjinin ise % 28,7'sini sağladığı görülmektedir. Ülkemiz enerji ithal eden bir konumda olduğu düşünüldüğünde, DSİ, EİE ve özel sektör tarafından geliştirilen bu projelerin ivedi olarak yapılması ve hizmete açılması elektrik enerjisi üretimi açısından çok önem göstermektedir.

Tablo 3. 5: Çalışma Bölgesinde Geliştirilmiş Projelerin Türkiye'nin Mevcut Kurulu Güç ve Ürettiği Enerji Miktarlarıyla Karşılaştırılması

		Kurulu Güç (MW)	Toplam Enerji (GWh/yıl)
DSİ 22. Bölge	Hid.elk.enerji	4571.8	15003.03
Türkiye	Hid.elk.enerji	17137.10	52338.60
Türkiye	Elk.Enerjisi	69.681,3	229395.10

Kaynak: <http://www.enerjiatlası.com/enerji-dagılımı> (Erişim Tarihi: 25.06.2015).

Tablo 3. 6. Trabzon Bölgesi HES'ler ve Güçleri

Sayı	Tesis Adı	Türü	İşletme	Gücü(MW)
1	Akocak	Hidroelektrik	Akenerji	80
2	Çambaşı	Hidroelektrik	Enerjisa Elektrik	44
3	Çaykara	Hidroelektrik	Redaş Elektrik Üretim	26
4	Yukarı Manahoz	Hidroelektrik	Odaş Enerji	22
5	Sarmaşık -2	Hidroelektrik	Fetaş Fethiye Enerji	22
6	Sarmaşık -1	Hidroelektrik	Fetaş Fethiye Enerji	21
7	Fındık	Hidroelektrik		20
8	Bangal Regült. ve Kuşluk	Hidroelektrik	Nuh Enerji	17
9	Üçharmanlar	Hidroelektrik	İC İçtaş Enerji	17
10	Cevher -1 ve 2	Hidroelektrik	Özcevher Enerji Elektrik	16
11	Arca	Hidroelektrik	Gürüş Holding	16
12	Kemerçayır	Hidroelektrik	İC İçtaş Enerji	15
13	Araklı-I Reg. Ve HES	Hidroelektrik		15
14	Saray	Hidroelektrik		14
15	Değirmen	Hidroelektrik		13
16	Ortaçağ	Hidroelektrik		13
17	Güneşli -2	Hidroelektrik		12
18	Üçanlar H	Hidroelektrik	İC İçtaş Enerji	12
19	Köprüyanı	Hidroelektrik	Maçkam Enerji	12
20	Mavi Regülatörü ve HES	Hidroelektrik		11
21	Kadahor Regülatörü	Hidroelektrik	Arsin Enerji	9,36
22	Balkodu 1	Hidroelektrik	Okan Holding Enerji Grubu	9,19
23	Çanakçı	Hidroelektrik	Can Enerji	9,16
24	Yanbolu	Hidroelektrik	Pamuk Elektrik Üretim	9,08
25	Yağmur	Hidroelektrik	Akfen Enerji	8,95
26	Araklı 4	Hidroelektrik		8,91
27	Selimoğlu	Hidroelektrik	Odaş Enerji	8,80
28	Vizara	Hidroelektrik	Yılmaz Ulusoy Elektrik	8,58
29	Sukenarı	Hidroelektrik		8,57
30	Çamlıkaya	Hidroelektrik	Çamlıkaya Enerji Üretim	8,47
31	Cuniş	Hidroelektrik	Rinerji Rize Elektrik	8,40
32	Günayşe	Hidroelektrik	Odaş Enerji	8,30
33	Çağlayan Regülatörü	Hidroelektrik	Tektuğ Elektrik	6,00
34	Manahoz	Hidroelektrik	Damlapınar Elektrik Üretim	5,96
35	Horyan Regülatörü	Hidroelektrik	Horyan	5,68
36	Arısu	Hidroelektrik		3,82
37	Açma	Hidroelektrik	MÖN İnşaat Enerji Grubu	2,40
38	Tonya	Hidroelektrik	Hitaş Hacısalihoğlu Enerji	1,25
39	Yıldızlı	Hidroelektrik	Hitaş Hacısalihoğlu Enerji	1,20
40	Işıklar (Visera)	Hidroelektrik	Metek Hidro Enerji	1,00
41	Araklı -3	Hidroelektrik	Yüceyurt Enerji Üretim	0,63

Kaynak: <http://www.dsi.gov.tr> (Erişim Tarihi: 16.04.2015).

3.2. YAPIM AŞAMASINDAKİ SANTRALLER

Trabzon İli ve çevresinde yapım aşamasında olan HES'ler Tablo'da görülmektedir.

Tablo 3. 7: Trabzon İlindeki Yapım Aşamasında Olan Santraller

Sıra No	HES Adı	Tesis Türü	Firma	Kurulu Güç(MW)
1	Güneyce Barajı	Hidroelektrik	IC İçtaş Enerji	62
2	Derebaşı	Hidroelektrik	Derebaşı Enerji	11
3	Trabzon Karakaya	Hidroelektrik	Sultanmurat Enerji Üretim	8,26
4	Balkodu -2	Hidroelektrik	Okan Holding	6,49
5	Dereiçi	Hidroelektrik	Gün-Taş Enerji Elektrik	3,67

Kaynak: <http://www.dsi.gov.tr> (Erişim Tarihi: 16.04.2015).

3.2.1. Üretim Lisansı Alınan Elektrik Santrali

Trabzon İli ve çevresinde anlaşmalı bağlantı ve sistem anlaşması olan üretim firması Tablo 3,8'de gösterilmiştir.

Tablo 3. 8: Bölgede Bağlantı ve Sistem Kullanım Anlaşması Olan Üretim Santralleri

14.İTİGM İŞLETMEDEKİ BAĞLANTI VE SİSTEM KULLANIM ANLAŞMASI OLAN ÜRETİM KULLANICILARI									
NO	SİSTEM KULLANICISININ ADI	TESİS ADI	BAĞLI BULUNDUĞU TEİAŞ TM	İLİ	STATÜSÜ	GERİLİM KV	BAĞLANTI-SÖZLEŞME GUCU (MW)		2015 YILI ÜRETİMLERİ kWh
							VERİŞ	ÇEKİŞ	
1	ELEKTRİK ÜRETİM AŞ.	DOĞANKENT HES	DOĞANKENT HES TM	GİRESUN	EÜAŞ	154	74,510	0,400	2.305.734.790
2	ELEKTRİK ÜRETİM AŞ	KÜRTÜN HES	KÜRTÜN TM	G.HANE	EÜAŞ	154	85,000	0.400	1.217.528.700
3	ELEKTRİK ÜRETİM AŞ	TORUL HES	TORUL TM	G.HANE	EÜAŞ	154	103,200	0.627	2.648.140.600
4	ELEKTRİK ÜRETİM AŞ	HOPA HES	HOPA TM	ARTVİN	EÜAŞ	154	50,000	1.600	0.000
5	ELEKTRİK ÜRETİM AŞ	MURATLI HES	MURATLI TM	ARTVİN	EÜAŞ	154	121,422	0.550	3.243.651.700
6	ELEKTRİK ÜRETİM AŞ	BORÇKA HES	BORÇKA TM	ARTVİN	EÜAŞ	380	309,087	1.082	7.007.300.400
7	ELEKTRİK ÜRETİM AŞ	DERİNER HES	DERİNER	ARTVİN	EÜAŞ	380	670,000	4.500	13.890.445.420
8	ZORLU ÜRETİM ELEKTRİK AŞ	İKİZDERE HES	İKİZDERE TM	RİZE	ÖZEL	154	18,600	0.400	817.568.780
9	HİDROKONTROL AŞ	MANAHOZ HES	YUKARI MONAHOZ TM	TRABZON	ÖZEL	34.5	23,700	0.160	558.034.110
10	ÖZTAY ENERJİ ÜR.AŞ.	GÜNAYŞE HES	YUKARI MONAHOZ TM	TRABZON	ÖZEL	34.5	9,100	0.150	253.168.590
11	AKKÖY ENERJİ AŞ	AKKOY HES	AKKOY TM	G.HANE	ÖZEL	154	110,000	1.000	1.914.543.800
12	KALEN EN.ELK.ÜR.AŞ.	KALEN HES	TİREBOLU 154 TM	GİRESUN	ÖZEL	34,5	36,490	0.150	740.004.000
13	FETHİYE ENERJİ T.AŞ	SARMAŞIK HES	SARMAŞIK TM	TRABZON	ÖZEL	154	41,740	0.400	941.628.830

Tablo 3. 8: (Devamı) Bölgede Bağlantı ve Sistem Kullanım Anlaşması Olan Üretim Santralleri

14	KARADINIZ ELEKTRİK	UZUNDERE HES	ÇAYELİ TM	RİZE	ÖZEL L	154	62,152	1.000	1.279.176.800
15	FIRTINA ELK.ÜR.AŞ	SÜMER HES	Ş.KARAHİSAR TM	GİRESUN	OZEL	34,5	23.000	0.250	584.506.200
16	SANKO ENERJİ SAN.AŞ	CEVİZLİK HES	CEVİZLİK TM	RİZE	ÖZEL	154	91,400	0,700	2.150.181.500
17	ENERJİ ÜRETİM AŞ	ERENLER HES	ERENLER TM	ARTVİN	ÖZEL	154	45,000	0.500	801.032.900
18	AKENERJİ ÜR.AŞ.	AKOCAK HES	AKOCAK TM	TRABZON	ÖZEL	154	81,000	0.800	1.574.790.600
19	ÖZCEVHER ENERJİ ÜR.AŞ	CEVHER 1-2 HES	GÜMÜŞHANE TM	G.HANE	ÖZEL	34,5	18,100	0.250	21.219.180
	SANKO ENERJİ SAN.AŞ	YOKUŞLU KALKANDERE HES	YOKUŞLU KALKANDERE TM	RİZE	ÖZEL	154	40,240	0.400	1.400.448.800
21	LASKAR ENERJİ ÜRETİM PAZARLAMA AŞ	İNCİRLİ MES	İYİDERE TM	RİZE	ÖZEL	34,5	26.000	0.250	743.151.360
22	ÇAMLIKAYA ÜRETİM AŞ	ÇAMLIKAYA HES	ÇAYKARA TM	TRABZON	ÖZEL	34,5	8,472	0.350	219.110.230
23	KUDRET ENERJİ ELEKTRİK AŞ..	BANGAL REG.KUŞLUK HES	AKOCAK TM	TRABZON	ÖZEL	34,5	17.000	0,150	318.841.200
24	ELİTE ÜRETİM AŞ	PAPART HES	G.MEYDANCIK TM	ARTVİN	ÖZEL	34,5	26,600	0.200	508,374.050
25	AKSEN ENERJİ AŞ.	BÜYÜKDÜZ HES	BÜYÜKDÜZ TM	G.HANE	ÖZEL	154	68,862	0.400	753.700.602
26	AKKOY ENERJİ AŞ..	AKKOY HES	AKKOY HES TM	G.HANEI	OZCL	154	232,00	0.000	4.216.971.900

Tablo 3. 8: (Devamı) Bölgede Bağlantı ve Sistem Kullanım Anlaşması Olan Üretim Santralleri

27	RİNE ENERJİ AŞ	ÇONİŞ HES	HAYRAT TM	TRABZON	ÖZEL	34.5	8,500	0.160	158.845.020
28	ÇELİKLER ELEKTRİK ÜRETİM	OREN HES	G.KOVANLIK TM	GİRESUN	ÖZEL	34.5	26,579	0.250	530.967.930
29	ARSAN ÜRETİM AŞ.	KAYAKOPRU HES	YAĞLIDERE TM	GİRESUN	ÖZEL	154	38,500	0.100	466.256.000
30	MCK ELEKTRİK ÜRETİM A.Ş.	ARPA MTS	ARPA HES TM	ARTVİN	ÖZEL	154	32,412	0,400	38.498.630
31	KARHES ÜRETİM AŞ	ÇIRAKMAM. HES	GİRESUN TM	GİRESUN	ÖZEL	154	49,100	0,300	128.000
32	ÇAĞLAYAN HES ENERJİ ÜRETİM AŞ.	ÇAĞLAYAN HES	G HAVZA TM	TRABZON	ÖZEL	34.5	6,000	0.160	100.937.660
33	ADV ELEKTRİK ÜRETİM	FINDIK REG.HES	BÜYÜKDÜZ TM	G.HANE	ÖZEL	34.5	19,750	0,120	355.986.630
34	VİRA ELEKTRİK ÜRETİM	TUĞTA REG. HES	YALIDERE TM	GİRESUN	ÖZEL	34,5	41,445	0.100	393.968.400
35	ATI İNŞAAT ENERJİ ÜRETİM AŞ.	DİYOBAN HES	G.MEYDANCIK TM	ARTVİN	ÖZEL	34,5	41,383	0.250	279.781.900
36	SUATA ELEKTRİK ÜRETİM	BURÇAK HES	BURÇAKHESTM	GİRESUN	ÖZEL	154	66,290	0.650	1.131.742.800
37	UÇ HARMANLAR ENERJİ	ÜÇHARMANLAR HES	MAYRAT HAVZA TM	TRABZON	ÖZEL	34,5	16,640	0.350	355.488.000
38	PRESTİJ ENERJİ ÜRETİM	KOÇAK HES	ÇAMOLUK HAVZA TM	GİRESUN	ÖZEL	34,5	25,320	0.400	527.898.290
39	ÇESE ELEKTRİK ÜRETİM AŞ	MAVİ REG.VE HES	GÜMÜŞHANE TM	TRABZON	ÖZEL	34,5	11,600	0.160	25.354.888
40	IDOL ELEKTRİK ÜRETİM AŞ	GÜZELOLUK REG.HES	BÜYÜKDÜZ TM	G.HANE	ÖZEL	34,5	13,990	0.150	212.949.400

Tablo 3. 8: (Devamı) Bölgede Bağlantı ve Sistem Kullanım Anlaşması Olan Üretim Santralleri

41	KAİS ELEKTRİK AŞ	DEĞİRMEN REG.HES	KARADERE TM	TRABZON	ÖZEL	34,5	33,000	0.700	189.212.850
42	TRABZON ENERJİ ÜRETİM VI TIC-A.Ş.	KEMERÇAYI REG.HES	HAYRAT TM	TRABZON	ÖZEL	34,5	15,498	0.250	296.760.800
43	TRABZON ENERJİ ÜRETİM VE AŞ.	ÜÇHARMANL AR HES	HAYRAT TM	TRABZON	ÖZEL	34,5	11,939	0.250	225.204.500
44	ENERJİSA ÜRT.AŞ	ÇAMBAŞI REG HES	ÇAMBAŞI TM	TRABZON	ÖZEL	154	44.100	0.700	1.239.161.300
45	KARHES EN.ÜRT.AŞ	DERELİ HES	DERELİ TM	GİRESUN	ÖZEL	154	49.200	0.320	1.287.714.500
46	ASLANCIK ELEKTRİK ÜRETİM AŞ.	ASLANCIK HES	ASLANCIK HES TM	GİRESUN	ÖZEL	154	93,000	0.750	1.621.039.050
47	ATABEY ENERJİ ÜRETİM SAN.TİC AŞ-	UZUNDERE HES	UZUNDERE HES TM	RİZE	ÖZEL	154	20,000	0.500	401.984.540
48	YENİ DONUK ENERJİ ELEKTRİK AŞ.	DORUK HES	DORUK TM	GİRESUN	ÖZEL	154	29,400	0.400	686.642.270
49	MEN ELEKTRİK ÜRETİM PAZ.AŞ.	YÜCE HES	ÇIRAK DAMI TM	GİRESUN	ÖZEL	34,5	30,585	0.200	134.1 19.580
50	RETAŞ ELEKTRİK AŞ	ÇAYKARA HES	ÇAYKARA TM	TRABZON	ÖZEL	154	28,000	0.500	617.314.250
51	ENERJİSA ÜRT.AŞ	AKKUN HES	AKKUN TM	ARTVİN	OZEL	154	204,830	0.300-3.260	3.33 7.890.340
52	IVON ENERJİ ÜRT.AŞ..	KOÇLU HES	KOÇLU HES TM	GİRESUN	ÖZEL	154	39,000	1.000	958.923.800
53	TIRSAN ELK.ÜRT.AŞ.	YAKINCA HES	ÇAMOLUK TM	GİRESUN	ÖZEL	34,5	11.700	0.200	307.046.600
TOPLAM ÜRETİMLERİ									66.034.308.970

Kaynak: TEİAŞ Trabzon Yılsonu Faaliyet Raporları-2015

3.3. DSİ 22. BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ BÖLGESİNDE MEVCUT AKARSULARIN BRÜT HİDROELEKTRİK POTANSİYELİ

Akarsuların ortalama yıllık debi değerleri DSİ 22. Bölge Müdürlüğü Etüt Plan Şube Müdürlüğünden alınmış, ortalama yükseklik değerleri ise Solaklı Deresi örneği üzerinde güvenilirliği kontrol (aynı metotla yeniden hesaplanarak) edilmiştir. Yapılan çalışmalarda akarsuların ortalama yükseklik değerleri hesaplanmasında 1/25000 ölçekli haritalar kullanılmıştır.

Yapılan çalışmalarda akarsuyun güzergâhı ve bu güzergâh üzerindeki paftalar birleştirilerek havza alanı tespit edilmiştir. Bundan sonra paftalar üzerinde 2 cm x 2 cm ebadındaki kareler dörde ayrılarak her bir karenin ortalama arazi kotu bulunmuştur. Membadan mansaba kadar bulunan tüm karelerin ortalama kotları toplanıp kare sayısına bölünerek ortalama kot hesaplanmıştır.

Yapılan bu çalışmayla belirlenmemiş olan ve sayıları 102 adeti bulan küçük derelerin ortalama yükselteleri 1 cm x 1 cm karalaj yöntemi ile tespit edilip bu çalışmalarda kullanılır.

3.4. DSİ 22. BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ BÖLGESİNDE HİDROELEKTRİK ENERJİ POTANSİYELİ DEĞERLENDİRME ÇALIŞMASI

Trabzon Bölgesi su kaynaklarının değerlendirilmesinde; Atasu barajı ve HES'i projesinin yanında, işletmede 3 adet HES, inşaatı fiilen başlamış 6 adet HES, inşaatla başlayabilir durumda 34 adet HES, su kullanım anlaşması yapılmış 13 adet HES, fizibilite aşamasında 56 adet HES, ön rapor aşamasında ise 27 adet HES projesi bulunmaktadır. Trabzon Bölgesinde Atasu barajı ve ön rapor aşamasındaki HES'ler haricinde toplamda 112 adet HES projelendirilmiştir.

Trabzon ili Atasu barajına ait teknik bilgiler Tablo 3. 9'de verilmiştir

Tablo 3. 9: Trabzon İli Atasu Baraj Bilgileri

TRABZON ATASI BARAJI	
Yağış alanı (km ²)	181.5
Yıllık ortalama su (hm ³)	110
Çekilen su (hm ³ /yıl)	91.25
Regülasyon oranı(%)	82.85
Tipi	Betonarme dairesel kesitli
Yüksekliği (talvegten) (m)	110
Yüksekliği (temelden) (m)	118
Toplam Gövde hacmi (hm ³)	4.65
Toplam göl hacmi (hm ³)	37.5
Dolusavak tipi	Yandan alışı, serbest
Dolusavak proje debisi (m ³ /s)	2937

Kaynak: DSİ 22. Bölge Müdürlüğü

Trabzon Bölgesinde 4628 sayılı EPK'unca geliştirilen hidroelektrik santral projelerinden işletmede bulunanların, inşaatı fiilen başlamış bulunanların, inşaatı başlayabilir durumda bulunanların, su kullanım anlaşması yapılmış durumda bulunanların ve fizibilite aşamasında bulunanların listeleri ekte tablolar halinde verilmiştir.

Trabzon Bölgesinde projelendirilmiş bulunan bütün Hidroelektrik Santraller ile ilgili özet bilgiler (kurulu güç, toplam enerji ve firm enerji) aşağıda ki Tablo 3.9'da verilmiştir.

İnşaatı 2010 yılında bitirilen Atasu barajının kurulu gücü 45 MW, toplam enerjisi 150.5 GWh/yıl'dır. Atasu barajı ve diğer HES projeleri göz önünde bulundurulduğunda; Trabzon Bölgesinde toplamda 1,081.72 MW kurulu güç ve 3,896.54 GWh/yıl elektrik enerjisi üretilmiş olacaktır.

3.5. TRABZON İLİ'NDEKİ HİDROELEKTRİK SANTRALLERİ

Trabzon ili için hidroelektrik santral projelerinin durumu, Tablo 3.10'da verilmiştir. 124 adet yapılmış ve yapılmakta olan HES'in Kurulu güçleri toplamı 1134,61 MW, üretilen toplam enerji miktarı da 3960,480 GWh'dır.

Tablo 3. 10: Trabzon İli HES Projeleri

TRABZON					
SIRA	SANTRAL ADI	TESİSİN BULUNDUĞU		KURULU GÜÇ (MW)	TOPLAM ENERJİ (GWh)
		İLÇE	AKARSU		
1.	Yıldızlı Reg. ve HES	Akçaabat	Yıldızlı Deresi	1,20	5,640
2.	Çınar HES	Akçaabat	Söğütlü Deresi	2,07	7,310
3.	Söğüt HES	Akçaabat	Söğütlü Deresi	4,71	19,240
4.	Kayın HES	Akçaabat	Söğütlü Deresi	2,68	10,450
5.	Sedir HES	Akçaabat	Söğütlü Deresi	3,24	12,920
6.	Erikli - Akocak Reg. ve HES	Araklı	Karadere	81,00	257,440
7.	Ayvadere Reg. ve HES	Araklı	Karadere	10,00	40,000
8.	Bayraktar Reg. ve HES	Araklı	Horyan Deresi	1,22	6,800
9.	Çankaya Bar. ve HES	Araklı	Karadere	90,00	258,040
10.	Horyan Reg. ve HES	Araklı	Horyan Deresi	5,68	21,060
11.	Küçükderc Reg. ve HES	Araklı	Küçükdere	3,97	14,740
12.	Ortaçağ Reg. ve HES	Araklı	Karadere	7,70	31,760
13.	Bangal Reg. ve Kuşluk HES	Araklı	Yağmurdere	17,00	55,670
14.	Araklı 4 HES	Araklı	Horyan Deresi	9,18	25,800
15.	Oylum 1-2 Reg. ve HES	Araklı	Küçükdere	8,10	32,700
16.	Araklı 1 Reg. ve HES	Araklı	Çukurçayır	15,36	39,480
17.	Araklı 3 HES	Araklı	Halıoğlu Deresi	0,65	3,460
18.	Oylum 3 HES	Araklı	Küçükdere	5,40	21,350
19.	Arslanca Reg. ve HES	Araklı	Karadere	2,30	9,320
20.	Havras HES	Araklı	Karadere - Erikli	9,72	25,570
21.	Araklı Kaçkar Reg. ve HES	Araklı	Harma - Küçükderc	3,82	13,459
22.	Karadere Reg. ve HES	Araklı	Karadere - Çatma	4,51	9,697
23.	Lale Reg. ve HES	Araklı	Kara - Toroslu	1,74	3,137
24.	Coşandere Reg. ve HES	Araklı	Büyükdere - Küçükdere	0,48	1,180
25.	İftelan Reg. ve HES	Arsın	Yanbolu Deresi	7,09	41,000
26.	Selimoğlu Reg. ve HES	Arsın	Yanbolu Deresi	9,33	31,970
27.	Yanbolu Reg. ve HES	Arsın	Yanbolu Deresi	8,44	29,660
28.	Berraksu 1 -2 Reg. ve HES	Arsın	Yanbolu Deresi	10,60	48,050
29.	Yanbolu Reg. ve HES	Arsın	Yanbolu Deresi	6,90	31,030
30.	Kılıçlı Reg. ve HES	Arsın	Yanbolu Deresi	15,90	59,840
31.	Çam başı Reg. ve HES	Çaykara	Solaklı	45,00	200,510
32.	Çaykara Reg. ve HES	Çaykara	Solaklı	27,00	114,940
33.	Uzungöl 2 Reg. ve HES	Çaykara	flaldizen	9,00	31,000
34.	Uzungöl 1 Reg. ve HES	Çaykara	Haldizen	28,21	80,480
35.	Çamlık Reg. ve HES	Çaykara	Karaçam	7,00	27,200
36.	Ataköy HES	Çaykara	Karaçam	5,00	19,200
37.	Balkodu 1 Reg. ve HES	Çaykara	Balkodu Deresi	9,10	29,320
38.	Balkodu 2 Reg. ve HES	Çaykara	Kavlatan Deresi	6,43	22,100
39.	Derebaşı Reg. ve HES	Çaykara	Büyükdere	10,65	33,860
40.	Atom 1 Reg. ve HES	Çaykara	Kökнар Deresi	5,00	20,450
41.	Kurtalı Reg. ve HES	Çaykara	Alısosyal Deresi	1,54	4,240
42.	Şirin Reg. ve HES	Çaykara	Egridere	6,24	16,450
43.	Yeşılalan Reg. ve HES	Çaykara	Kozno Deresi	1,29	5,620
44.	Volkan HES	Çaykara	Balkodu Deresi	1,84	5,610
45.	Hadi Reg. ve HES	Çaykara	I tadı Deresi	5,90	21,400
46.	Maltepe Reg. ve HES	Çaykara	Hadi Deresi	5,27	14,069
47.	Yeşılçamlık Reg. ve HES	Çaykara	Dernıyoz Deresi	0,48	2,057
48.	Çınar Reg. ve HES	Çaykara	Balkodu Deresi	9,34	30,090
49.	Meşe Reg. ve HES	Çaykara	Kavlatan Deresi	0,77	1,846

Tablo 3. 10: (Devamı) Trabzon İli HES Projeleri

50.	Güven Reg. ve HES	Çaykara	Haldizen - Siron	3,75	9,690
51.	Derin Reg. ve HES	Çaykara	Solaklı - Eğri	1,95	5,120
52.	Kutlu Reg. ve HES	Çaykara	Solaklı - Akköse	3,24	14,500
53.	Demirkapı Reg. ve HES	Çaykara	Demirkapı - Şekersu - Kanlı	6,62	17,255
54.	Kısacık Reg. ve HES	Çaykara	Haldizen - Demirkapı	14,14	43,680
55.	Düzköy Reg. ve HES	Düzköy	Kaledere	4,52	18,070
56.	Sarmaşık 1 HES	Hayrat	Maki Deresi	20,00	95,330
57.	Sarmaşık 2 HES	Hayrat	Maki Deresi	21,74	108,060
58.	Çunış Reg. ve HES	Hayrat	Cunış Deresi	8,41	32,410
59.	Çaglayan Reg. ve HES	Hayrat	Karçal Deresi	6,00	24,340
60.	Göksel 1-1A Reg. ve HES	Hayrat	Kaçkar - Semerdağı - Geri	4,48	18,390
61.	Derindere Reg. ve HES	Hayrat	Cunış - Puşur	4,00	16,735
62.	Yuk. Manahoz Reg. ve HES	Köprübaşı	Manahoz Deresi	22,86	78,760
63.	Günavşe Reg. ve HES	Köprübaşı	Manahoz Deresi	8,45	33,240
64.	Açma Reg. ve HES	Köprübaşı	Manahoz Deresi	2,40	9,610
65.	Vızara Reg. ve HES	Köprübaşı	Manahoz Deresi	9,00	27,110
66.	Yağmur Reg. ve HES	Köprübaşı	Manahoz Deresi	8,79	28,720
	Köprübaşı Reg. ve HES	Köprübaşı	Manahoz Deresi	8,20	31,000
68.	Bıbat Reg. ve HES	Maçka	Kuştul Deresi	1,84	10,440
69.	Saman Reg. ve HES	Maçka	Maçka Deresi	29,06	66,640
70.	Çınalı Reg. ve HES	Maçka	Galyan	5,72	19,090
71.	Larhan Reg. ve HES	Maçka	Acısu	15,60	37,500
72.	Kadahor Reg. ve HES	Maçka	Alıntaş Deresi	9,36	23,340
73.	Amasial Reg. ve HES	Maçka	Amastal Deresi	11,49	34,840
74.	Köprayan Reg. ve HES	Maçka	Değirme ndere	10,00	35,770
75.	Tonya 1-2 Reg. ve HES	Maçka	Kinkar Deresi	2,50	10,510
76.	Yaylabası Reg. ve HES	Maçka	Yaylabası Deresi	26,02	57,540
77.	Cevher 1 -3-4-5 Reg. HES	Maçka	Acısu - Derin - Taşdere	5,50	23,250
78.	Cevher 2 Reg. ve HES	Maçka	Acısu	3,50	14,930
79.	Arısu Reg. ve HES	Maçka	Madendere	3,16	13,700
80.	Sukenarı Reg. ve HES	Maçka	Değirmendere	7,74	24,620
81.	Yüzüncüyıl Reg. ve HES	Maçka	Değirme nitene - Kalyon	12,20	30,994
82.	Mavi HES	Maçka	Değirmendere	10,50	27,320
83.	Dereici HES	Maçka	Acısu - Yayladere	3,67	12,300
84.	Karakaya Reg. ve HES	Maçka	Bekçiler - Karahava	8,5!	20,032
85.	Tunagöl 1 Reg. ve HES	Maçka	Hamsıköy - Turnagül	2,00	4,560
86.	Tunagöl 2 Reg. ve HES	Maçka	Hlamsıköy - Turnagöl	4,14	9,910
87.	Doğan Reg. ve HES	Maçka	Şimşirli Deresi	4,7!	17,080
88.	Biça 1-2-3-4 Reg. ve HES	Maçka	Meryemana - Gırlavu	1,63	6,000
89.	Meryemana Reg. ve HES	Maçka	Meryemana Deresi	4,01	14,970
90.	Mehmetli HES	Maçka	Horten Deresi	1,10	3,300
91.	Kısmet Reg. ve HES	Maçka	Kalyon - Mineanos	2,06	6,973
92.	Güneyce Bar. ve HES	Of	lyidere	62,00	301,810
93.	Uçharmıanlar Reg. ve HES	Of	Baltacı	16,64	49,160
94.	Solaklı Reg. ve HES	Of	Solaklı	1,42	4,600
95.	Holo Reg. ve HES	Of	Holo Deresi	2,15	7,300
96.	Balıca Reg. ve HES	Of	Solaklı	13,75	44,950
97.	Kemerçavır Reg. ve HES	Of	Baltacı	15,50	52,980
98.	İçhanlar Reg. ve HES	Of	Baltacı	12,09	40,490
99.	Güneşli 2 HES	Of	Solaklı	12,60	33,320
100.	Arca Reg. ve HES	Of	Solaklı	16,35	58,180
101.	Çark Reg. ve HES	Of	Gelincik - Çark Deresi	2,49	8,710
102.	Esentepe Reg. ve 1 HES	Of	Ögene Deresi	16,76	53,710

No	Reg. ve HES	Of	Dere	Yer	Yer
103.	Nursu Reg. ve HES	Of	Bölümlü Deresi	1,33	6,840
104.	Manahoz Reg. ve HES	Sürmene	Manahoz Deresi	6,55	29,800
105.	Akhisar Reg. ve HES	Şalpazarı	Akhisar Deresi	1,8!	7,210
106.	Çıtaklı Reg. ve HES	Şalpazarı	Akhisar Deresi	2,38	7,110
107.	Kardaklı Reg. ve HES	Şalpazarı	Akhisar Deresi	2,90	8,500
108.	Geyikli Reg. ve HES	Şalpazarı	Adambılmez	1,06	3,800
109.	Agasar Reg. ve HES	Şalpazarı	Adambılmez	3,85	12,960
110.	Gökçeköy Reg. ve HES	Şalpazarı	Görelle - Cıba - Gökçeköy	4,08	19,340
111.	Kayacan (Kösecik) HES	Tonva	Fol Deresi	8,60	32,000
112.	Ortaköy - Foldere Reg. HES	Tonva	Fol Deresi	1,61	8,000
113.	Varlık Reg. ve HES	Tonva	Fol Deresi	3,73	15,000
114.	Derindere HES	Tonva	Derindere	0,34	1,120
115.	Hemligürgen Reg. ve HES	Tonva	Çanakçı Deresi	4,10	14,816
116.	Çanakçı Reg. ve 1 HES	Vakfikebir	Çanakçı Deresi	9,46	37,250
117.	Kadıralak Reg. ve HES	Vakfikebir	Kadıralak	1,36	4,310
118.	Kavalık Reg. ve HES	Vakfikebir	Kavalık Deresi	3,93	14,630
119.	Akça Reg. ve HES	Vakfikebir	Kirazlık Deresi	4,77	11,010
120.	Çamlı Reg. ve HES	Vakfikebir	Fol Deresi	7,06	28,090
121.	Seydioğlu Reg. ve HES	Yomra	Yomra Deresi	2,28	11,240
122.	Yomra Bar. ve HES	Yomra	Durana Deresi	3,39	15,610
123.	Özdıl Reg. ve HES	Yomra	Yomra Deresi	5,50	19,500
124.	Güsey 1 Reg. ve HES	Yomra	Yomra Deresi	3,15	11,290
TOP.				1134.61	3960,480

Kaynak: DSİ 22. Bölge Müdürlüğü

Trabzon Bölgesinin toplam brüt hidroelektrik enerji potansiyeli 31T8159.8831T GWh olarak hesaplanmıştır. Bu potansiyelin değerlendirilmesi halinde, Trabzon Bölgesinde 2005-2100 yılları arasında 5 yıllık periyotlarla olası elektrik enerjisi tüketimi, brüt potansiyelle karşılaştırılarak tüketimin karşılanma durumu ve elde edilen bulgular Tablo 3.10'da verilmiştir.

Trabzon Bölgesinde, bu bölgedeki toplam brüt hidroelektrik enerji potansiyelin değerlendirilmesi halinde; 2020 yılındaki olası tüketim miktarının 1354.06 GWh (%16.59), 2030 yılındaki olası tüketim miktarının 1697.40 GWh (%20.80), 2040 yılındaki olası tüketim miktarının 2040.74 GWh (%25.01), 2050 yılındaki olası tüketim miktarının 2384.07 GWh (%29.22), 2060 yılındaki olası tüketim miktarının 2727.41 GWh (%33.42), 2070 yılındaki olası tüketim miktarının 3070.75 GWh (%37.63), 2080 yılındaki olası tüketim miktarının 3414.09 GWh (%41.84), 2090 yılındaki olası tüketim miktarının 3757.42 GWh (%46.05), 2100 yılındaki olası tüketim miktarının 4100.76 GWh (%50.26) olacağı hesaplanmıştır.

Ayrıca büyüme hızının yine aynı eğilimde olması şartıyla 2220 yılındaki olası tüketim miktarının tahminen 8220 GWh (%100) olacağı hesaplanmıştır. Hesaplanan bu sonuçlar aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3.11: Trabzon Bölgesinde Elektrik Enerjisi Tüketimi ve Enerji Nakil Hattına Verilecek Elektrik Miktarları

Toplam Brüt Hidroelektrik Enerji Potansiyeli (GWh)	Yıllar	Elektrik Tüketim Miktarları (GWh)	Ulusal Enerji Sistemine. Verilecek Elektrik Miktarları (GWh)	.Elektrik Tüketimine Verilecek Oran (%)	Ulusal Enerji Sistemine Verilecek Elektrik Miktarları (%)
8159.88	2005	839.06	7320.82	10.28	89.72
	2010	1010.73	7149.15	12.39	87.61
	2015	1182.40	6977.48	14.49	85.51
	2020	1354.06	6805.82	16.59	83.41
	2025	1525.73	6634.15	18.70	81.30
	2030	1697.40	6462.48	20.80	79.20
	2035	1869.07	6290.81	22.91	77.09
	2040	2040.74	6119.14	25.01	74.99
	2045	2212.41	5947.47	27.11	72.89
	2050	2384.07	5775.81	29.22	70.78
	2055	2555.74	5604.14	31.32	68.68
	2060	2727.41	5432.47	33.42	66.58
	2065	2899.08	5260.80	35.53	64.47
	2070	3070.75	5089.13	37.63	62.37
	2075	3242.42	4917.46	39.74	60.26
	2080	3414.09	4745.79	41.84	58.16
	2085	3585.75	4574.13	43.94	56.06
2090	3757.42	4402.46	46.05	53.95	
2095	3929.09	4230.79	48.15	51.85	
2100	4100.76	4059.12	50.26	49.74	

Kaynak: TEİAŞ Trabzon Yıllık Faaliyet Raporları, 2015.

3.6. TRABZON BÖLGESİ MEVCUT HES PROJELERİN BÖLGE EKONOMİSİNE KATKISI

Yıllık enerji ihtiyaç artışı %8 olan ülkemizde, 2015 de 403 milyar kWh, 2020 de 544 milyar kWh enerji tüketimi tahmin edilmektedir. Bu rakamlara göre hidroelektrik enerji 2020 yılında tüketimin % 24'ünü karşılayabilmektedir. Ülkemizde toplam elektrik enerjisi üretiminin, hidroelektrik enerji %30'unu, termik enerji %68'ini, diğer kaynaklar ise %2'sini karşılamaktadır. Termik enerjiden üretilen elektriğin %60'ı doğalgaz, %30'u kömür ve %10'u da akaryakıt ve diğer kaynaklardan elde edilmektedir. Petrol, doğalgaz vb. fosil kaynakların büyük bir kısmının ithal edilmesi ve elektrik üretiminde %68 gibi

yüksek bir oranda kullanılması kWh başına düşen birim maliyetin çok yüksek olmasına (4-5 cent) sebep olmaktadır. Bu nedenlerle, öz kaynağımız olan hidroelektrik enerjinin birim maliyeti çok düşük (0.5 cent) olduğu için elektrik üretimindeki payının artırılması zorunluluğu ortaya çıkmaktadır; bu da ancak mevcut projelerin tamamlanması ve yeni projelerin hazırlanması ile gerçekleşebilir

Trabzon Bölgesindeki projelerin tamamının devreye girmesiyle yaklaşık olarak 3000 kişilik istihdam yaratılmış olacak ve il ekonomisinin gelişmesine katkı sağlanacaktır.

2013-2014 ve 2015 Yılı yıllık il bazında gerçekleşen enerji satış miktarları aşağıda verilmiştir.

Tablo 3.12: Bölgenin Enerji Talep Miktarı

İLLER	2013 YILI	2014 YILI	2015 YILI	2013 Yılına Göre 2014 Yılı Değişim Oranı(%)
ARTVİN	316.139.433	323.137.662	304.223.427	2,21
GİRESUN	553.443.272	559.785.371	465.915.237	1,15
RİZE	591.847.690	665.684.926	532.883.368	12,48
TRABZON	1.194.655.849	1.272.341.225	1.003.985.574	6,50
GÜMÜŞHANE	234.430.447	352.333.432	247.177.332	50,29
TOPLAM	2.890.516.691	3.173.282.616	2.554.184.938	9,78

Kaynak: TEİAŞ Trabzon Yılısonu Faaliyet Raporları, 2015.

Yukarıdaki tabloda Trabzon ilinde harcanan enerji miktarı verilmiştir. Bakıldığında bu bölgede en çok yükün Trabzon iline ait olduğu görülmektedir. Görüleceği üzere yıllar arasında artan enerji talep oranının karşılanması için yeni projelerin geliştirilmesi gerekmektedir.

Tablo 3.13: Trabzon İlinin Enterkonnekte Sistemindeki Durumu(Arz –Talep Tablosu)

YIL	Alınan (GWH)	Verilen (GWH)	YIL	Alınan (GWH)	Verilen (GWH)
1991	191.0	245.0			
1992	188,8	301.4			
1993	212,9	279,7			
1994	31.4	202.1			
1995		178.4			
1996	189.4	71.8			
1997	416.7				
1998	779.2				
1999	238,4	—			
2000	203,7	—			
2001	519.8				
2002	92.5				
2003					
2004					
2005	101,14	9.3			
2006	54,7	40.4			
2007	137.297	149.2			
2008	54.35	215,5			
2009	182142	0,00			
2010	302984	0.00			
2011	218.41	2.8			
2012	78,98	0.01			
2013	3,33	3,33	2013	6,85	6,72
2014	19.70	0	2014	276.80	0,008
2015	1,075	1,072	2015	396,637	0,76

Kaynak: TEİAŞ Trabzon Yıllık Faaliyet Raporları, 2015

Tabloda Trabzon ilinin enterkonnekte sistemden çektiği ve sisteme sattığı elektrik enerjisi görülmektedir. Görüldüğü gibi 2015 yılında 1075 GWh enerji çekerken Hes'lerden de 1072 GWh enerji üretilerek verilmiştir.

Tablo 3.14: 2015 Yılı Aylara Göre Çekilen Minimum ve Maksimum (MW) Güçler ve Maksimum (MVAR)

MÜESSESENİN ADI : ÇORUH ELEKTRİK DAĞITIM İL MÜDÜRLÜĞÜ / TRABZON																																					
İŞLETMENİN ADI : TEİAŞ 14.BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ / TRABZON																																					
TRAFO MERKEZİ ADI : TRABZON TM																																					
2015 YILI AYLARA GÖRE ÇEKİLEN MİNİMUM ve MAKSİMUM (MW) GÜÇLER ve MAKSİMUM (MVAR)																																					
TRAFO SARGI GERİLİMİ (KV)	GÜCÜ MVA	OCAK			ŞUBAT			MART			NİSAN			MAYIS			HAZİRAN			TEMMUZ			AĞUSTOS			EYLÜL			EKİM			KASIM			ARALIK		
		MW		MVAR	MW		MVAR	MW		MVAR	MW		MVAR	MW		MVAR	MW		MVAR	MW		MVAR	MW		MVAR	MW		MVAR	MW		MVAR	MW		MVAR			
		Min	Max	Max	Min	Max	Max	Min	Max	Max	Min	Max	Max	Min	Max	Max	Min	Max	Max	Min	Max	Max	Min	Max	Max	Min	Max	Max	Min	Max	Max	Min	Max	Max			
154/31,6 TR-A	80	19	90	12	17	56	7	21	68	11	20	66	9	17	58	8	14	52	6	10	55	11	23	66	9	23	65	9	24	61	9	22	64	10			
154/31,6 TR-B	80	21	72	10	21	74	10	17	66	9	18	62	7	13	52	6	17	58	7	19	62	8	25	62	8	19	63	8	19	61	9	19	64	8			
154/31,5 TR-C	50	12	38	4	10	34	4	12	41	6	12	40	5	10	35	4	8	31	5	6	33	9	14	40	7	13	39	4	14	36	5	12	39	5			
FİDER ADI	TR NO	FİDER NO	HÜCRE NO	kV	OCAK		ŞUBAT		MART		NİSAN		MAYIS		HAZİRAN		TEMMUZ		AĞUSTOS		EYLÜL		EKİM		KASIM		ARALIK										
					MW		MW		MW		MW		MW		MW		MW		MW		MW		MW		MW		MW		MW								
					Min	Max	Min	Max	Min	Max	Min	Max	Min	Max	Min	Max	Min	Max	Min	Max	Min	Max	Min	Max	Min	Max	Min	Max	Min	Max	Min	Max					
ŞEHİR-1	TR-B	1	1	31,5	6,1	19,2	6,1	18,5	5,9	19	5,2	18,1	4,8	16,5	4,7	15	4,9	16,6	5,3	14,8	5,4	14,9	5,3	16,6	6	17,7											
ŞEHİR-2	TR-B	2	2	31,5	7	24,7	6,8	23,5	3,7	20,1	1,9	18,7	3,3	11,7	3,3	19,6	5,5	19,8	6,2	19,3	2,1	17,7	6,2	19,3	5,8	21,3											
ŞEHİR-3	TR-B	3	3	31,5	6,2	21,8	5,8	20,8	2,9	18,8	1,9	16,6	2,9	10,5	3	17,5	1	17,5	5,4	18,5	3,3	16,2	5,5	16,9	5,1	18,8											
ÇİMENTO	TR-B	4	12	31,5	0,1	6,2	0,3	6,8	0,2	10,6	0,7	10,8	0,2	11,3	0,1	6,9	1	6,5	0,2	6,9	0,1	6,8	0,2	6,4	0,2	7											
HEKİMOĞLU	TR-B	5	6	31,5	0,1	14,1	0,1	12,9	0,1	13,1	0,1	13,1	0,1	12,8	0,1	12,5	0,1	10,4	0,1	12,3	0,1	14,1	0,1	12,7	0,1	12,6											
ŞEHİR-4	TR-A	6	9	31,5	3	9,1	2,8	8,3	3,2	8,7	3,1	8,7	2,7	7,7	1,8	7,6	2,5	8,3	2,8	7,9	2,9	7,3	2,7	7,6	3	8											
SÖĞÜTLÜ-İLÇ DM 2	TR-A	7	10	31,5	1,7	13,4	4,1	12,3	3,6	12,2	1,3	11,7	1,2	10,5	0,8	10,1	1,3	12,2	4,2	13,5	4,4	12,4	4,6	11,9	0,2	12,2											
DÜZKÖY-ŞEHİR 7	TR-A+B	8	7	31,5	2,7	14,8	2,5	14,3	2,7	13,7	2,6	13,1	1,1	10,4	2,4	10,3	1,2	14	2	14,7	1,4	12,9	2,5	10,4	2,5	11,7											
ÇAĞLAYAN		9	8	31,5																																	
MAÇKA İLÇ DM 1	TR-A	10	11	31,5	4,1	40,6	11,8	36,5	12	37,5	12	40,3	8,2	36,7	10,2	34,8	3,5	36	12,8	39,9	9,6	36,1	15	37,4	13,1	37,9											
AKÇAABAT		11	20	31,5																																	
YOMRA-ŞEHİR-6	TR-A	12	21	31,5	1,8	6,9	1,8	6,9	2	24,5	1,9	24,4	5,9	21,9	1,6	20,2	1,6	19,5	1,4	5,1	1,8	6,2	1,8	7,4	2	7,3											
ARSİN-1 (K)		13	22	31,5	3,3	8,7													4,7	16,2	5,6	14,5	4,5	14,3	5,3	15,9											
ARSİN-2 (G)		14	17	31,5																																	
ŞEHİR-5	TR-A	15	17	31,5	4,1	18	5,5	18,5	5,3	16,9	4,8	16,6	4,5	14,2	3,5	14,9	1,8	18,8	5,6	19,2	5,5	17	4,5	15,2	5	17											
NOT : (MW BİLGİLERİ; GİDEN ENERJİ (+), GELEN ENERJİ (-) OLARAK GÖSTERİLECEKTİR.																																					

Kaynak: TEİAŞ Trabzon Yılsunu Faaliyet Raporları, 2

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Ülkemizde başlıca milli ve yenilenebilir enerji kaynağı olan hidroelektrik potansiyelin değerlendirilmesi için geliştirilen HES'lerin ilk yatırım maliyeti yüksek görülmekle beraber ekonomik ömürleri 150 yıldır. Bu süre termik santrallerin 4-5 kat ekonomik ömründen daha büyüktür. Ekonomik olarak incelendiğinde enerji üretim maliyeti en düşük enerjidir. Aynı zamanda çevresel etkilerinin az olması yük taleplerine kolaylıkla uyum sağlamaları tercih edilme sebeplerindedir.

Trabzon ilindeki işletmede ve inşaat halinde yaklaşık 124 adet HES bulunmaktadır. Planlanan toplam kurulu güç 1.068 MW'dır. Ülke bazında değerlendirildiğinde toplam üretimdeki payı önemlidir. Trabzon gibi istihdam alanlarının az olduğu illerde HES'lerde çalışanların sayısı bölge ekonomisine canlılık katmaktadır.

Su kaynaklarına bakıldığında potansiyel olarak bölge zengin olmasına rağmen kullanım oranı düşüktür. Yağış oranının yüksek olduğu bölgede enerji üretimi konusunda dışa bağımlılığın azaltılması için suyun hidroelektrik alanda kullanılması enerji politikasında değerlendirilmelidir. Değerlendirilmeyen suyun yarattığı kayıp milyar dolarlarla ölçülecek seviyededir. Akan suyun geri dönüşümü mümkün değildir.

Türkiye'nin en büyük hidroelektrik enerji üreten santraller Atatürk Barajı (2405 MW), Karakaya Barajı (1800MW) ve Keban Barajı (1330 MW)'dır. Nükleer santral olarak yapımına başlanan Akkuyu (4800 MW), Sinop Nükleer Santrali (4400 MW) ile enerji ihtiyacı önemli ölçüde giderilecek olmasına rağmen radyoaktif madde sızıntısı durumunda çok büyük alana zarar vereceği tehlikesi hidroelektrik enerjinin önemini arttırmıştır. Aynı zamanda Ülkemizde rüzgâr ve güneş kaynaklarının az olması da bölgeyi önemli hale getirmiştir.

Doğu Karadeniz Bölgesinde geliştirilmiş ve geliştirilmekte olan HES projelerinin analizini bu alanda özel sektörün hidroelektrik enerji gelişimine katkısını konu alan bu çalışmadan elde edilen sonuçlar aşağıdaki verilmiştir:

Hidroelektrik enerji üretimi bakımından en büyük potansiyel Giresun iline aittir. Daha sonra potansiyel bakımından Rize ve Trabzon gelmektedir.

Doğu Karadeniz Bölgesinde HES projelerin, ülkemizdeki mevcut elektrik enerjisi kurulu gücünün yaklaşık % 8,6'sına, üretilecek elektrik enerjisinin ise % 6,5'ine karşılık geldiği, mevcut hidroelektrik enerji kurulu gücünün yaklaşık % 26,7'sini, üretilecek enerjinin ise % 28,7'sini karşılık gelmektedir. Mevcut hali ile Türkiye enerji ithal eden ülke konumunda olduğu için DSİ, EİE ve özel sektör tarafından geliştirilen HES projelerin hızlı bir şekilde devreye sokulması büyük yarar sağlayacaktır.

DSİ 22. Bölge Müdürlüğü'nde hazırlanan projelerin, Türkiye'nin hidroelektrik enerji potansiyelinin, üretilecek enerji bakımından DSİ verileri dikkate alınır % 11,5'ine, Bakır'ın verileri dikkate alınır % 8'ine karşılık geldiği analiz edilmiştir. Bölgenin küçük hidroelektrik enerji potansiyelinin ise Türkiye'nin küçük hidroelektrik enerji potansiyelinin % 16,8'ini karşıladığı görülmüştür. Türkiye'nin hidroelektrik enerji potansiyeli dikkate alındığında, bu bölgede önemli bir potansiyelin geliştirilen projelerle devreye alındığı görülmüştür.

Doğu Karadeniz İlleri bazında gerçekleştirilmiş olan potansiyel belirleme çalışmalarının sonuçlarından hareketle geliştirilmiş ve geliştirilmekte olan bu projelerin potansiyellerini ne kadar karşıladığı hesap edilmiştir. Yapılan bu çalışma sonuçlarına ve bulgularına göre, DSİ 22. Bölge Müdürlüğü bünyesinde geliştirilmiş ve geliştirilecek olan bütün HES projelerinin hizmete geçmesi halinde bölgede geliştirilmesi gereken başkaca da bir hidroelektrik enerji potansiyelin varlığı anlaşılmaktadır.

Ülkemizde enerji kaynaklarının önemli kısmının ithal yoldan karşılanmaktadır. Temini için dışa ödenen döviz ülkenin cari açığında önemli bir paya sahiptir. Bölgedeki HES'lerde üretilen enerji cari açığımızın kapatılmasında da önemli rol oynar.

Göç veren bu bölgede; HES'lerin açılmasıyla çok sayıda insana istihdam sağlanmaktadır. Bu istihdamla beraber yaratılan dolaylı harcama ile bölgenin önemli ekonomisine katkı sağlanmaktadır. Bu nedenle göçün ve ekonomik yönden yarattığı zararın da önüne geçilmiştir.

Bölgedeki hidroelektrik enerji potansiyeli gelişimi 4628 sayılı yasanın 4 yıllık süreçteki sonuçları analiz edilmiştir. Bu yapılan analizlere göre, Trabzon, Giresun, Gümüşhane ve Rize illeri toplamında büyük ve küçük HES'lerin sayısında 72 adetlik bir artış ve bu artışın kurulu gücünde 1000 MW'lık ve yıllık enerji üretiminde ise 2486 GWh'lık bir artış olduğu anlaşılmıştır.

Bölge su potansiyeli bakımından çok iyi bir durumda olduğundan bu bölgedeki diğer potansiyelinde kullanılması ulusal enerji politikası olmalıdır. Ayrıca bu projelerin hayata geçirilmesi aşamasında da istihdam edilecek personelin sayısının da önem arz edeceği unutulmamalıdır. Trabzon Bölgesi engebeli araziye sahip olduğundan bölgede yapılan ve yapılacak olan HES'lerle beraber ulaşım için yollar ağının gelişmesine de katkı sağlayacaktır.

Trabzon ilinin iç taraflarında kalan bölgelerde kurulan HES'ler iklime de tesir etmektedir. Kışın sert olan iklim ılımanlaşmaktadır.

Doğu Karadeniz Bölgesinde kullanmayan çok önemli bir hidroelektrik potansiyelin bulunduğu, bu potansiyelin '4628 Sayılı Elektrik Piyasası Kanunu' kapsamında bulunan HES projeleriyle değerlendirilmeye başlanmalıdır. Buna ilave olarak da özel sektörün HES gelişimine önemli bir katkı yaptığı ve yapmaya devam ettiği anlaşılmıştır.

Günümüzde var olan enerji kaynaklarının paylaşamadığı bunlar için büyük politikalar izlendiği görülmektedir. Enerji için büyük harcamalar yapılmaktadır. Hatta savaşlar bile göze alınmaktadır. Enerji kaynaklarına sahip olan ülkelerin çoğu ekonomik olarak büyük ülke haline gelmişlerdir. Elleri bulunan enerji kaynaklarını diğer ülkelere karşı yaptırım gücü olarak kullanmaktadırlar.

Gelişen dünyayla beraber enerjiye olan ve her yıl artan talebin karşılanması için yağış oranının bol olduğu bu bölgede akarsulardan tam kapasite olarak faydalanmak mevcut olan bu kaynaklarımızı iyi değerlendirmekle mümkün olur.

İşte bu gibi durumlarda ülkemizde de enerji konusunda var olan dışa bağımlılığı azaltmak için elde bulunan enerji kaynaklarımızı aktif hale getirmek önemlidir. Bu günlerde yaşadığımız doğalgaz krizi gibi dışa bağımlılığı azaltan enerji politikası

izlenmelidir. Bunun için bölgede var olan hidrolik potansiyeli HES'lerle enerjiye dönüştürmek ve projeler geliştirmek var olanları desteklemek gereklidir.

Bölgedeki HES'lerin yapımında ve sonrasında ekolojik denge ve yaşam açısından "cansuyu" (ekolojik su) denilen sürekli bırakılması gereken su miktarı, projelerin inşa aşamasındaki çevreye etkileri, havzalar arası su transferi, kamulaştırma problemleri, balık geçitleri gibi konuların üzerinde önemle durulmalıdır. Can suyu miktarı olarak hesaplanan yüzde 10'luk miktar özellikle yaz aylarında arttırılmalıdır. Bölgede kurulan HES işletmelerinde uyulması gereken kurallara uyulmadığından sorunlar çıkmaktadır. Bu kurallara uyulması için gerekli denetim mekanizmaları kurulmalıdır. Yetersiz olan yasa ve yönetmelikler düzenlenmelidir. HES'lerin olumsuz yönlerini ortadan kaldırmak için daha fazla yatırım yapılarak mühendislik kurallarına ve çevreye uygun projeler geliştirilmelidir. Kullanılan teknolojinin gerekli kamusal kontrol mekanizmaları ile denetilmesi, daha kaliteli ve verimli ileri teknoloji kullanılması sağlanmalıdır.

Ülkemizde elektrik üretim santrallerinde kullanılan yakıtların % 70'i ithal yoldan karşılanmaktadır. Ayrıca ülkemizdeki madenlerin ömrünün yaklaşık 15 yıl gibi kısa süreli olması hidrolik enerjiye olan talebin önemini arttırmıştır.

KAYNAKÇA

- Acar, E. Doğan A. 2008, “Potansiyel ve Çevresel Etkilerinin Değerlendirilmesi”, İstanbul, **Osmangazi Üniversitesi Mühendislik Fakültesi, VII. Ulusal Temiz Enerji Sempozyumu.**
- Akalın, A. 2008, “Yenilenebilir Enerji Kaynak Potansiyeli Emisyon Analizleri, Toplumsal Maliyet Analizleri” Sunumu, **27. Enerji Verimliliği Konferansı,**
- Akdoğan, M. 2006, **Enerji Kaynakları ve Doğu Karadeniz'in Hidroelektrik Potansiyel Dengesi Etüdü,** Trabzon, K.T.Ü, Fen Bilimleri Enstitüsü 2006, Yüksek Lisans Tezi.
- Aslan, Ö. 2007, “Hidrojen Ekonomisine Doğru”, İstanbul, **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi** Y. 6, S. 11, ss. 283-298.
- Çukurçayır, M A, Sağır, H, **Enerji Sorunu, Çevre ve Alternatif Enerji Kaynakları**
- DSİ, 2011, “Çevre ve Temiz Enerji: Hidroelektrik”, Ankara, **Çevre ve Orman Bakanlığı Yayınları,** (1.11.2011): [http:// www. dsi. gov.tr/ docs /haber_dokumanlari/](http://www.dsi.gov.tr/docs/haber_dokumanlari/) (Erişim Tarihi: 02.06.2015).
- DPT, 2001, “Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı” Ankara, Yayın No: DPT: 2610-ÖİK: 621 **Enerji Özel İhtisas Komisyonu Raporu,**
- Etemoğlu, A B. ve İşman, M K. 2004, “Enerji Kullanımının Teknik ve Ekonomik Analizi”, **Mühendis ve Makine**, C.529, ss.19-23.
- Gezer, E H. 2013, **Yenilenebilir Enerji Kaynakları ve Türkiye,** Ankara, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Gençoğlu, M T, Cebeci M. 2001, “Büyük Hidroelektrik Santraller ile Küçük Hidroelektrik Santrallerin Karşılaştırılması, İzmir, **Yenilenebilir Enerji Kaynakları Sempozyumu.**

Güneş, B S. 2012, **Kalkınma Politikalarının Hidroelektrik Santralleri Üzerinden Uygulanışının Sosyolojik Yönden İncelenmesi: Uzunçayır Baraj ve HES Örneği**, Ankara, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

TEİAŞ, Trabzon 14.Bölge Müdürlüğü. **Enerji Yılı Sonu Faaliyet Raporları**, 2015.

<http://tr.wikipedia.org>, (Erişim Tarihi: 01.06.2015).

<http://hizmet/enerji.html> (Erişim Tarihi: 01.06.2015).

<http://www.teias.gov.tr/TurkiyeElektrikIstatistikleri.aspx> (Erişim Tarihi: 16.04.2015).

<http://www.dsi.gov.tr> (Erişim Tarihi: 16.04.2015).

<http://www.nukte.org/node/100> (Erişim Tarihi: 16.04.2015).

<http://www.tubitak.gov.tr/btpd/btsd/platform/enerji/bolum6.html> (Erişim Tarihi: 16. 04. 2015).

www.tubitak.gov.tr/btpd/btspd/platform/enerji/altgrup/cevre/bolum2.pdf (Erişim Tarihi: 16.04.2015).

<http://www.nukleer.web.tr> (Erişim Tarihi: 15.05.2015).

<http://www.taek.gov.tr/bilgi/sss/elektrik.html> (Erişim Tarihi: 15.05.2015).

<http://www.petform.org.tr/?lang=tr&a=2&s=1> (Erişim Tarihi: 15.05.2015).

<http://www.limitsizenerji.com/temel-bilgiler/yenilenebilir-enerji-kaynaklari> (Erişim Tarihi: 30.05.2015).

<http://www.worldcoal.org/coal-energy-access/coal-and-clean-energy> (Erişim Tarihi: 30.05.2015).

<http://www.enerjiatlası.com/elektrik-tuketimi> (Erişim Tarihi: 25.06.2015).

http://www.eia.gov/kids/energy.cfm?page=tl_petroleum1 (Erişim Tarihi: 05.05.2015).

<http://www.enerji.gov.tr/tr-TR/Sayfalar/Nukleer-Enerji> (Erişim Tarihi: 05.05.2015).

<http://www.enerji.gov.tr/tr-TR/Sayfalar/Jeotermal>, (Erişim Tarihi: 05.05.2015).

<http://www.taek.gov.tr/nukleer-guvenlik/nukleer-enerji-ve-reaktorler/170-nukleer-reaktorler/465-nukleer-guc-santral-reaktoru-nedir.html> (Erişim Tarihi: 05.15.2015).

Hydropower & Dams, World Atlas and Industry Guide, 2000 (Erişim Tarihi: 15.05.2015).

<http://lisans.epdk.org.tr/epvysweb/faces/pages/lisans/elektrikUretim> (Erişim Tarihi: 15.05.2015).

Internatio <http://bepa.yegm.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 03.07.2015).

<http://www.nukleer.web.tr> (Erişim Tarihi: 20.06.2015).

<http://www.epdk.gov.tr>. (Erişim Tarihi: 30.07.2015).

http://www.forgreenheat.org/issues/creating_jobs.html nal (Erişim Tarihi: 03.07.2015).

<http://enerji.guendluegu.net> (Erişim Tarihi: 03.07.2015).

Hydroenergy Associations, <http://www.hydropower.org> (Erişim Tarihi: 02.06.2015).

<https://cografyabilim.wordpress.com/tag/turkiyede-uranyum-ve-toryum-yataklari> (Erişim Tarihi: 20.06.2015).

Kaya, K Koç E. 2015, “Enerji Üretim Santralleri Maliyet Analizi,” **Mühendis ve Makina**, C. 56, S. 660, ss. 61-68.

Karal, H. 2015, “TMMOB Elektrik Müh. Odası”, **Trabzon Şube Bülteni** 2015/2.

Şen, Z. 2002, “Temiz Enerji ve Kaynakları”, İstanbul, **Su Vakfı Yayınları**,

Şahin, M K. 2010, **Trabzon Bölgesi Brüt Hidroelektrik Enerji Potansiyel Analizi**, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü İnşaat Mühendisliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

- Şekkeli, M Keçecioglu, Ö Fatih. 2011, “Hidroelektrik Santrallerin Türkiye’deki Gelişimi ve Kahramanmaraş Bölgesi Örnek Çalışması”, **KSU Mühendislik Bilimleri Dergisi**, C. 14, S. 2.
- Taşdemir, Ş. 2014, **Enerji Kaynaklarında Dışa Bağımlılık Sorununun Makroekonomik Etkileri**, Hatay, Yüksek Lisans Tezi.
- Özkök, V. 2006, **Hidroelektrik Potansiyel Belirleme Metotları ve Uygulamaları**, İstanbul, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü,
- Ürker, O. 2012, “Türkiye’de Hidroelektrik Santraller’in Durumu (HES’ler) ve Çevre Politikaları Bağlamında Değerlendirilmesi”, Ankara, **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C. 3, S. 2.
- Yavuz, O. 2007, **Ordu- Samsun Bölgesi Hidroelektrik Enerji Potansiyeli**, Trabzon, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Yılmaz, M. 2012, “Türkiye’nin Enerji Potansiyeli ve Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Açısından Önemi”, Ankara, **Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi**, C. 4, S. 2, ss.33-54.
- Varınca, K B. ve Gönüllü, M Talha. 2006, “Türkiye’de Güneş Enerjisi Potansiyeli ve Bu Potansiyelin Kullanım Derecesi, Yöntemi ve Yaygınlığı Üzerine Bir Araştırma” Eskişehir, **1. Ulusal Güneş ve Hidrojen Enerjisi Kongresi**.
- DSİ Edüt ve Plan Dairesi Başkanlığı, **Su Kaynakları Geliştirilmesi ve Yönetimi**, Ankara.

ÖZGEÇMİŞ

Mehmet Mücahit ÜÇÜNCÜ, 1970 yılında Trabzon ilinin Tonya ilçesinde doğdu. İlk ve ortaokulu aynı yerde, liseyi Beşikdüzü'nde okudu. 1989 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Ordu Meslek Yüksek Okulu "elektrik" bölümü, 1990 yılında KTÜ Fatih Eğitim Fakültesi "Eğitim Bilimleri Programı", 2000 yılında ise Anadolu Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İşletme bölümünden mezun oldu.

1991-2000 yılları arasında İskenderli İlköğretim Okulu, 2006'da ise İskenderli İMKB Lisesinde ücretli öğretmen olarak görev yaptı.

Rusya'da bir inşaat şirketinde tekniker olarak çalıştı.

2007-2009 yılları arasında İstanbul Avcılar Elektrik Trafo Merkezi ve Trabzon-Çaykara TM'de görev yaptı.

2009 yılından beri özel bir işletmede çalışmaktadır.

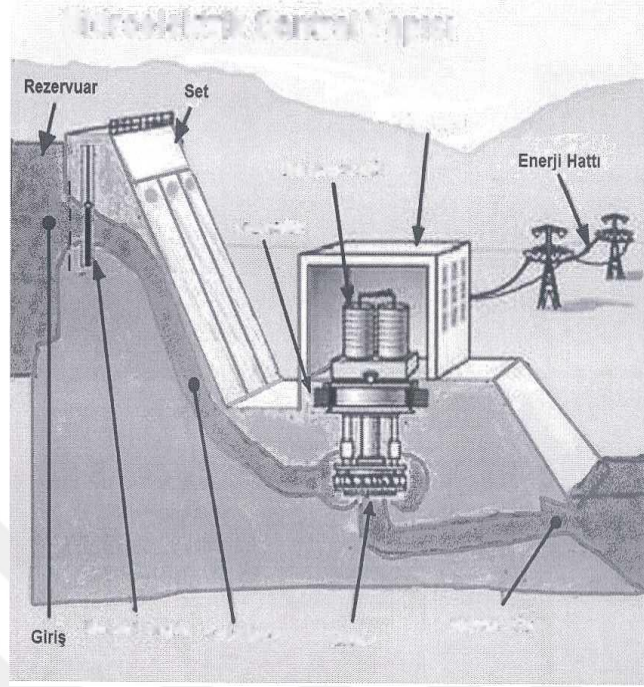
Şu an itibariyle Avrasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi, Yönetim Bilimleri Anabilim Dalı bölümünde yüksek lisans eğitimine devam etmektedir.

EKLER

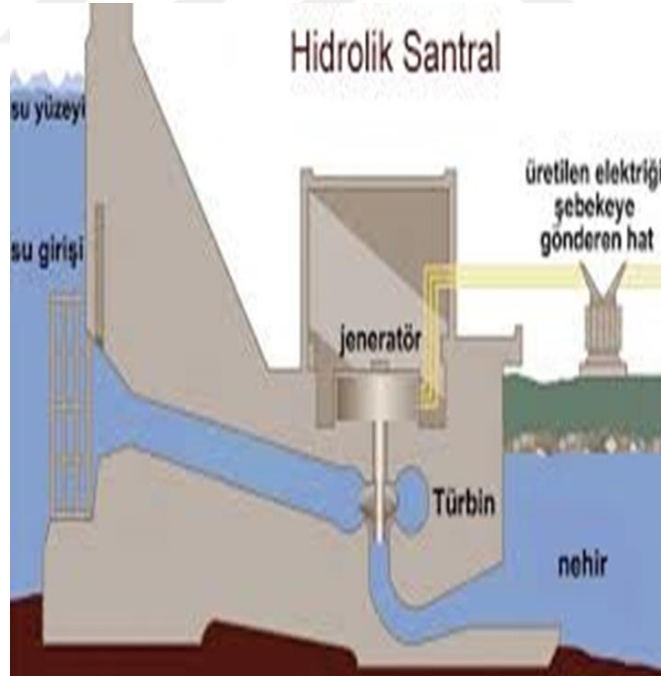
Ek 1: Türkiye’de Havzalara Göre Yıllık Akış ve Brüt Hidroelektrik Potansiyel

Havza Adı	Ortalama Yıllık Akış Hacmi (Milyar m ³)	Toplam Akışa Oram (%)	Hidroelektrik Potansiyel		
			GWh/Yıl	MW	%
Fırat	31.61	17	84122	9603	19.4
Dicle	21.33	11.5	48706	5560	11.2
Doğu Karadeniz	14.90	8.0	48478	5534	11.2
Doğu Akdeniz	11.07	6.0	27445	3133	6.3
Antalya	11.06	5.9	23079	2634	5.3
Batı Karadeniz	9.93	5.3	17914	2045	4.1
Batı Akdeniz	8.93	4.8	13595	1552	3.1
Marmara	8.33	4.5	5177	591	1.2
Seyhan	8.01	4.3	20875	2383	4.8
Ceyhan	7.18	3.9	22163	2530	5.1
Kızılırmak	6.48	3.5	19552	2232	4.5
Sakarya	6.4	3.4	11335	1294	2.6
Çoruh	6.3	3.4	22601	2580	5.2
Yeşilırmak	5.80	3.1	18685	2133	4.3
Susurluk	5.43	2.9	10573	1207	2.4
Aras	4.63	2.5	13114	1497	3.0
Konya-kapalı	4.53	2.4	1218	139	0.3
Büyük Menderes	3.03	1.6	6263	715	1.4
Van Gölü	2.39	1.3	2593	296	0.6
Kuzey Ege	2.09	1.1	2882	329	0.7
Gediz	1.95	1.1	3916	447	0.9
Meriç-Ergene	1.33	0.7	1000	114	0.2
Küçük Menderes	1.19	0.6	1375	157	0.3
Asi	1.17	0.6	4897	559	1.1
Burdur-Göller	0.50	0.3	885	101	0.2
Akarçay	0.49	0.3	543	62	0.1
Toplam	186.05	100	432981	49427	100

EKLER:

Şekil 1: HES'in Çalışma Prensibi Gösterimi

Şekil 2: Trabzon Havza Haritası

HES RESİMLERİ

Şekil 1: Nehir Tipi HES, Santral ve Cebri Boru (Biriktirmesiz)

Şekil 2: Beton Kemer Baraj ve HES'i(Biriktirmeli)

Şekil 3: Nehir Tipi HES (Biriktirmesiz)

Şekil 4: Nehir Tipi HES'in Su Alma Yapısı (Regülatör)

Şekil 5: Dolgu Baraj ve HES'i (Biriktirmeli)

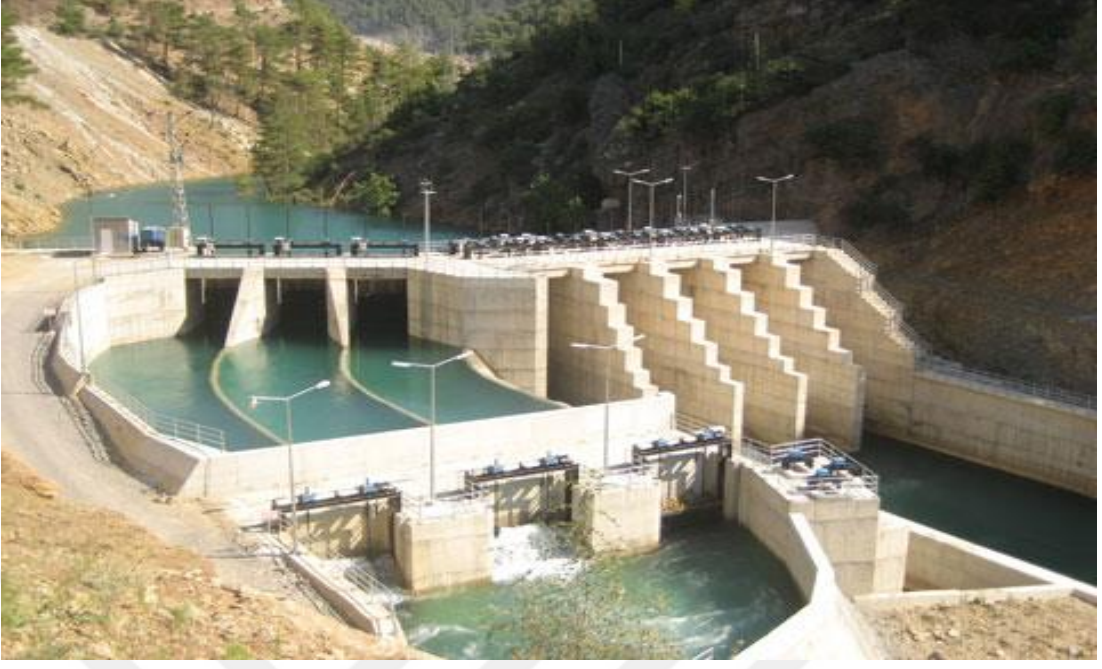
Şekil 6: Dolgu Baraj ve HES'i (Biriktirmeli)

Şekil 7: Beton Ağırlıklı Kemer Baraj ve HES'i (Biriktirmeli)

Şekil 8: Toprak –Kaya Dolgu Baraj ve HES'i (Biriktirmeli)

Şekil 9: Nehir Tipi HES'in Su Alma Yapısı

Şekil 10: Termik Santral

Şekil 11: Termik Santral